

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
RESİM ANA SANAT DALI**

**YENİ NESİL SANAT VE SANATÇI PROFİLİ EKSENİNDE
TEMATİK YÖNELİM PROBLEMİ VE GEREKÇE ÜRETİMİ**

Yüksek Lisans Tezi

Şeyma MOL

Danışman
Prof. Dr. METİN EKER

SAMSUN
2024

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
RESİM ANA SANAT DALI**

**YENİ NESİL SANAT VE SANATÇI PROFİLİ EKSENİNDE
TEMATİK YÖNELİM PROBLEMİ VE GEREKÇE ÜRETİMİ**

Yüksek Lisans Tezi

Şeyma MOL

Danışman

Prof. Dr. METİN EKER

SAMSUN
2024

TEZ KABUL VE ONAYI

Şeyma MOL tarafından, **Prof. Dr. Metin EKER** danışmanlığında hazırlanan **“YENİ NESİL SANAT VE SANATÇI PROFİLİ EKSENİNDE TEMATİK YÖNELİM PROBLEMİ VE GEREKÇE ÜRETİMİ”** başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 9.8.2024 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Doç. Dr. Engin Güney Ondokuz Mayıs Üniversitesi Resim Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Hasan Baltacı Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Prof. Dr. Metin Eker Ondokuz Mayıs Üniversitesi Resim Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Ahmet TABAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet ☐ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz).

Hayır ☒

14/10/2024
Şeyma MOL

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı : YENİ NESİL SANAT VE SANATÇI PROFİLİ EKSENİNDE
TEMATİK YÖNELİM PROBLEMİ VE GEREKÇE ÜRETİMİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 15/03/2024 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : %10

Tek kaynak oranı : % 1 çıkmıştır.

14/10/2024
Prof. Dr. Metin EKER

ÖZET

YENİ NESİL SANAT VE SANATÇI PROFİLİ EKSENİNDE TEMATİK YÖNELİM PROBLEMİ VE GEREKÇE ÜRETİMİ

Şeyma MOL
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Resim Ana Sanat Dalı
Yüksek Lisans, Ağustos/2024
Danışman: Prof. Dr. Metin EKER

Bu tez, “Yeni nesil sanat ve sanatçı profili ekseninde tematik yönelim problemi ve gerekçe üretimi” başlığı altında, sanatın nesnesi ile öznesini güncel bir platformda yeniden konumlandırmayı ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, mevcut durumun güncel gerekçeler ve donanımlarla ele alınmasını hedeflemekte ve merkezinde "estetik" kavramı bulunmaktadır. Geleneksel estetiğin yerini alan günümüz estetikleri, sanatçının sanatsal yönelimlerinde belirleyici rol oynamakta ve tematik odakları büyük ölçüde etkilemektedir. Sanatçı profili üzerindeki “kimlik ve benlik” ayrımlarının daha keskin hatlarla belirginleşmesi, tematik yönseme kapsamlarını yöneten bir estetik gerekçe probleminin canlılık kazandığını göstermektedir. Yeni sanat ekolojileri, estetiklerin gücü ile kültürel çeşitlilikleri birleştirerek sanatçıyı yeniden konumlandırma içerikleri üretebilmektedir. Bu durum, sanatçının nesnel kimliğe taşınması ve sanatsal anlamda değersizleşerek kendi kendini tasfiye eden bir profil özelliği taşımasına yol açabilecek mekanizmalara dikkat çekmektedir. Tekno-kültürel hakimiyet ve tekno-kültür pratiklerinin çoklu perspektiflerinden beslenen bir hiper-estetik kapsam, futura-modern olarak adlandırılabilir bir dönemi de içselleştirme potansiyeline sahiptir. Tezin sonuçları, yeni nesil sanat ve sanatçı profiline yönelik tematik yönsemelerin, estetik gerekçelerle nasıl şekillendiğini ve bunun kültürel çeşitlilikler üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, sanatın ve sanatçının güncel platformlardaki yeniden konumlandırılması sürecine estetik temelli bir perspektif kazandırmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Tematik yönelim, Kültürel dinamikler, Estetik kuram, Sanat eleştirisi

ABSTRACT

THEMATIC ORIENTATION PROBLEM AND JUSTIFICATION PRODUCTION ON THE AXIS OF NEW GENERATION ART AND ARTIST PROFILE

Şeyma MOL
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Painting Major Art Branch
Master, August/2024
Supervisor: Prof. Dr. Metin EKER

This thesis aims to reposition and evaluate the object and subject of art on a current platform, under the title "Thematic orientation problem and justification production on the axis of new generation art and artist profile". The study aims to address the current situation with current justifications and equipment, and has the concept of "aesthetics" at its center. Today's aesthetics, which have replaced traditional aesthetics, play a decisive role in the artistic orientation of the artist and greatly affect the thematic focuses. The fact that the distinctions between "identity and self" on the artist profile have become more clearly evident shows that the problem of an aesthetic justification governing the scope of thematic orientation has become more vivid. New art ecologies can produce content to reposition the artist by combining the power of aesthetics with cultural diversity. This situation draws attention to the mechanisms that can cause the artist to move towards an objective identity and have a self-liquidating profile by becoming artistically worthless. A hyper-aesthetic scope nourished by multiple perspectives of techno-cultural dominance and techno-cultural practices has the potential to internalize a period that can be called futura-modern. The results of the thesis reveal how the thematic trends towards the new generation art and artist profile are shaped by aesthetic reasons and their effects on cultural diversity. This study aims to provide an aesthetic-based perspective to the process of repositioning art and artists on current platforms.

Keywords: Thematic orientation, Cultural dynamics, Aesthetic theory, Art criticism

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması, çağdaş sanatın yeni nesil sanatçıları ve onların tematik yönelimleri üzerine kapsamlı bir inceleme sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmamın temel amacı, günümüz sanat dünyasında öne çıkan yeni temaların ve bu temalar etrafında şekillenen sanatçı profillerinin derinlemesine analizini gerçekleştirmektir. Bu bağlamda, sanatın evrimi ve sanatçıların toplumsal ve kültürel değişimlere nasıl yanıt verdiği konularında önemli bulgulara ulaşmayı hedeflemekteyim. Araştırma sürecinde karşılaştığım zorluklar, aynı zamanda benim için büyük bir öğrenme fırsatı sunmuştur. Sanat tarihi, kültürel çalışmalar ve sosyoloji gibi disiplinlerarası bir yaklaşımla ele aldığım bu tez, sanatsal perspektifimi de önemli ölçüde zenginleştirmiştir.

Teşekkür

Bu tez çalışmasının hazırlanmasında katkıda bulunan ve bana destek olan birçok kişi ve kuruma teşekkürlerimi sunarım. Öncelikle, tez danışmanım Prof. Dr. Metin Eker 'e, değerli rehberliği ve sürekli desteği için minnettarlığımı ifade etmek isterim. Kendisinin engin bilgisi ve yapıcı önerileri, çalışmamın yönünü belirlememde büyük rol oynamıştır. Ayrıca, araştırma sürecimde bana kaynak sağlayan ve görüşlerini paylaştan Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Resim Ana Sanat Dalı'na ve bu kurumda görev yapan değerli akademisyenlere teşekkür ederim.

Son olarak, bu süreçte yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma, sabırları ve motivasyonları için teşekkür ederim. Onların desteği olmadan bu çalışmayı tamamlamak benim için çok daha zor olacaktı.

Bu tez çalışmasının, çağdaş sanatın yeni nesil sanatçıları ve tematik yönelimleri üzerine yapılacak gelecekteki araştırmalara katkıda bulunmasını temenni ediyorum.

Şeyma MOL

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI.....	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
2. SANATTA JENERASYON VE SANATÇI PROFİLLERİ (SANAT TARİHSEL İNCELEME).	4
2.1. Sanatta Tasnif ve Konumlandırma.	4
2.1.1. Tarihsel Tasnif	5
2.1.1.1. Çağlar	5
2.1.1.2. Dönemler	7
2.1.1.3. Akımlar / Anlayışlar	7
2.1.1.4. Yönelimler/ Tesirler	9
2.1.2. Sanat Tarihsel Tasnif	9
2.1.2.1. Modern Öncesi	9
2.1.2.2. Modern	10
2.1.2.3. Post-Modern	11
2.1.2.4. Futura- Modern.....	11
2.1.3. Sosyolojik Tasnif	12
2.1.3.1. Güç	12
2.1.3.2. Temsil	13
2.1.3.3. Tasarım	14
2.1.3.4. Uzlaşım.....	14
2.1.4. Ontolojik Tasnif	15
2.1.4.1. Nesne	15
2.1.4.2. Özne- Nesne	15
2.1.4.3. Özne – Nesne- Özne	16
2.1.4.4. Nesne- Nesne- Özne	16
2.2. Sanatçı Profili-Sanatsal Profil Koşutluğu.....	16
2.2.1. Klasik Öncesi	17
2.2.1.1. Tanrısal Güç ve Otorite Tesiri.....	17
2.2.1.2. Beceri ve Teknik Kapasite	18
2.2.1.3. Eserin Gerisinde ve Usta	19
2.2.2. Klasik	19
2.2.2.1. Dini İçerikler ve Görsellik Hakimiyeti.....	19
2.2.2.2. Beceri ve Teknik Kapasite	20
2.2.2.3. Eserin Arkasında ve Eser Sahibi Üstad	21
2.2.3. Modern.....	23
2.2.3.1. Hümanizma, Bilim ve Felsefe	24
2.2.3.2. Tasarım, Orjinallik ve Özgünlük.....	26
2.2.3.3. Sanatçı ve Sanatsal Kimlik.....	26
2.2.4. Postmodern	28
2.2.4.1. Yeni’lik ve Yine’lik Çıkmazı	28

2.2.4.2. Öznellik Vasıflarının İzleyicide Eserleşmesi	29
2.2.4.3. Sanatçının Tasfiyesi	30
2.2.5. Futura- Modern	30
2.2.5.1. Tekno-Kültürel Egemenlik ve İşgal	30
2.2.5.2. Yapay Zekâ ve Tekno-Öznenin Hakimiyetine Teslimiyet.....	31
2.2.5.3. Sanatçı Öznenin Yok Oluşu	32
3. YENİ NESİL SANAT VE GELECEKÇİ BAKIŞ AÇISI (ŞİMDİ VE GELECEK).....	33
3.1. Eski.....	34
3.1.1. Estetik	34
3.1.2. Yaratıcılık Deneyimi.....	36
3.1.3. Kültür... ..	37
3.1.4. Toplum/lar	38
3.1.5. İnterdisipliner.....	39
3.1.6. Anlatısal	40
3.1.7. Üretim	41
3.1.8. Sıfır Noktası (Son)	44
3.2. Yeni	44
3.2.1. Estetikler	44
3.2.2. Deneyimin Deneyimlenmesi.....	46
3.2.3. ... Kültür	48
3.2.4. Network	51
3.2.5. Multidisipliner	53
3.2.6. Uzlaşımsal.....	56
3.2.7. Tüketim / Yeniden Üretim.....	58
3.2.8. Sıfır Noktası (Yeniden Başlangıç).....	60
4. SANATTA TEMATİK KAPSAM VE YÖNSEME İÇİN YENİ GEREKÇELER.....	63
4.1. Tarihsel ve Evrensel Temsil Mirası (Kültürel Genetik)	70
4.1.1. İdeolojiler.....	70
4.1.2. Din	73
4.1.3. Coğrafya.....	74
4.1.4. Etnografya.....	75
4.2. Çağdaş Etkileşim ve Yöneyim Potansiyelleri (Kültürel Ekolojiler)	80
4.2.1. Tekno Kültür.....	83
4.2.2. Medya Kültürü	86
4.2.3. Tüketim Kültürü	88
4.2.4. Görsel Kültür	93
4.3. Sanat ve Estetik Yeni Bağlam (Çoklu Estetikler)	96
4.3.1. Hiper Estetik	98
4.3.2. Tekno Estetik	99
4.3.3. Tüketim Estetiği.....	104
5. DEĞERLENDİRME	108
6. SONUÇ VE VARGILAR	113
6.1. Vargılar.....	113
KAYNAKLAR	115
ÖZ GEÇMİŞ.....	123

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1. Tema yapısının görselleştirilmesi	63
Şekil 4.2. Sanatta tematik ve yönsel değişimlerin görselleştirilmesi	69

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Sanatta tasnif ve konumlandırma süreçleri.....	5
Tablo 2.2. Sanatçı profili üzerinde etki eden unsurlar ve sanatsal yönelimler.....	17
Tablo 3.1. Sanatta eski ve yeni yaklaşımlar	34

1. GİRİŞ

Tezin gerekçesi

Sanat tarihsel tasnif ve sanatsal jenerasyonlar ile ilgisinde sanatçı profilleri üzerine muhtelif ve mukayeseli araştırmaların varlığı söz konusudur. Özellikle günümüzde sanatta yaşanan epistemolojik ve ontolojik dönüşüm, hem sanatın nesnesini hem de sanatın öznesini yeniden konumlandırma yolunda önemli içeriklere sahiptir. Sanatın geleneksel ve çağdaş birikimi, bir sanatçı için donanım ve sunum olanaklarına imkân verecek standartları ihtiva etmesine rağmen, özellikle gelecekçi projeksiyonlara perspektif oluşturacak bakış açılarının kültürel gerekçeleri daha fazla yöntem, teknik, materyal ve yönseme seçeneği sunmasının yanında alternatif yöntem, teknik, materyal ve yönsemeleri içerdiği muhakkaktır. Geleneksel sanat felsefesinin, estetiğin ve temsil yetilerinin aksine istikamet belirleyen bu alternatiflerin bir “hızlı geçiş” evresi sergilediği ve eklettik pratikleri de dönüştürdüğü söylenebilir.

Geçmiş ile gelecek arasına mevzilenen sanatçının istikrar ve istikbal öngörüləri büyük ölçüde hükümsüz değerlendirilebilir. Bu anlamda sanatsal kimlik ve benlik çatışması olasılıklarıyla ilgisinde sanatçının tematik yönseme gerekçeleri birer inceleme ya da tartışma doğrultusu oluşturabilmektedir. Sanat eğitiminin de önemli problem kapsamlarından biri olan gelecekçi müfredat yapılanmaları içinde sanatçının eğitsel donatıları ve performans deneyimlerinin muhatap olduğu tekno-kültürel evren, aynı zamanda, tasavvur ve tasarrufları açısından sanatçının yeni motivasyon gerekçelerini de açıklama ihtiyacını öngörmektedir.

Hem sanat hem de sanatçı profiline odaklanan bir problematik kapsam için “yeni” sanat ekolojilerinin hakim ve keskin motivasyonları, üzerinde odaklanılması ve tartışılması gerekli bir profil çalışmasını zorunlu görmemizi sağlamaktadır denilebilir.

Amacı

Bu çalışmanın amacı, kuramsal ve eylemsel olarak sanatın sosyal ve kültürel karakterizasyonuna alternatif içerikleri hayati kılan bir sanat güncelliğinde konumalacak sanatçının, içinde bulunduğu koşullar ile ilintili sanatsal üretim süreçlerine özgün, özgür ve özerk yönelim kapsamını nasıl inşa edebileceğidir. Gelecek öngörüləri ve kültürel ekolojilerin vaat ettiği yeni sanatsal ekolojilerin mümkün pratik ve içerikleriyle tümleşik “tematik yönseme gerekçeleri” muhteviyatı,

geçerli ve gerçekçi dayanaklar ve bağlamlar içinde ne kadar rasyoneldir sorusuna aranan cevabın, sürdürülebilir ve yapılandırılabilir konu ve mesaj kapsamlarıyla orantılı sorgulamalar ile değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Problem

Sanat tarihinin tasnif kapsamları muhtelifdir. Zaman olgusu, Toplumsal olaylar ve ideolojik dönüşümler, inanç formasyonları ve coğrafi motivasyonların tesiriyle biçimlenen sanatsal eylem ve felsefi bakış açılarının karakterize ettiği farklılıkları içeren tasnif kapsamları söz konusu olmuştur. Modern ve çağdaş tabirlerinin konumsallaştırdığı her döneme ait sanatsal üslup ve yöneylemlerin odağında yer alan sanatçının söz konusu süreçler içinde etkin ve yetkin bir süreç yönetim sergileyip sergilemediği konusuna muhatap çalışmaların olumlaticı ve özümsetici sonuçlarına bir ihtiyaç gündemdedir. Sanatsal deneyimler ile koşut sanatçı deneyimlerini belirli bileşelerde güncelleme çabalarına kaynaklık eden dinamikler geçmişte olduğu gibi bugün de etkindir. Hatta sanatsal dönüşümlerin hem epistemolojik hem de ontolojik içeriklerinde gerçekleşen keskin yeni kapsamlar ve bunların kültürel etkileşim potansiyeli ile sanatçı profillerinin örtüşme olasılıkları tartışma konularına ilave edilen bir başka içerik olarak dikkat çekmektedir.

Söz konusu temaslar ile ilgisinde “yeni nesil sanat” tabirine ilişkin motivasyonun “yeni nesil sanatçı” profiline yansı oluşturma genellemesi kaçınılmaz görünmektedir. “Sanatsal dönemselleştirme süreçlerinin sanatçı profiline tesiri ile sanatçı profillerinin sanatsal dönemselleştirme kapsamlarındaki rolü ve önemi bağlamında yeni sanat ekolojisinin sanatçı profillerine etkisinin tematik yönseme ile ilgisinin nasıl inşa edilebileceği?” sorusuna yanıt oluşturacak gerekçelerin incelenmesi, bu çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır.

Alt Problemler:

1. Çağdaş sanatın bir tasnif problemi var mıdır?
2. “Yeni sanat ekolojileri” ifadesindeki “yeni” kavramının sanatsal motivasyonlar için epistemolojik ve ontolojik tartışma potansiyeli söz konusu mudur?
3. Sanatçı, sanatta tematik yönsemenin muharrik unsurlarından biri midir?
4. Konu, içerik ve tema farklılığı hangi gerekçelerden beslenir?

5. Sanatın yeni kurumsallığı ile bireyselliğine ilişkin temas noktaları mümkün müdür?
6. Sanatçıya ait mensubiyet ve temsiliyet zorlamalarından bahsedebilir miyiz?
7. Sanatsal yaratıcılık ve tematik yönsemeler için konformist bir baskı olası mıdır?

Önem

21. yüzyıl kültürel açıdan stratejik süreçlerin ve tartışmaların daha fazla gündem oluşturacağı bir dönem olma yolundadır. Sıcak ya da soğuk savaşların yerini alan ve tesirinin küresel kılındığı kültür savaşları iddiasına vurgu her zamankinden fazladır. Dahası sanatın da stratejik gücüne ve kültürel üretim sistemindeki hakimiyetine göndermede bulunulabilir. Bu savların gerekçeleri çeşitlendirilerek ayrıca zenginleştirilebilir.

“Yeni Nesil Sanat ve Sanatçı Profili Ekseninde Tematik Yönseme ve Gerekçe Problemi” konulu bu çalışma, sanatın ve kültürün sosyolojik stratejilerine ve evrensel güç tesirine ilişkin olarak sanatı ve sanatçıyı konumsal temelde yeniden görmek; yeni sanat ekolojileriyle bağlantılı ve gelecek projeksiyonuna içerik oluşturacak bulgu ve vargıların yeni muhteviyatını sanatçı formasyonu ile ilişkilendirmek; sanatın tema kapsamlarına kaynaklık eden ve sanatsal üslup, yönelim ve deneyimi pekiştirecek tema yapılanmalarını irdeleyebilmek; ve yeni nesil sanatçı donanımına tematik gerekçelerin katkısını sınıflandırmak ve pedagojik eksene yerleştirmek açısından önemlidir.

Yöntem

Bu çalışma, ilişkilerin anlamını ve türünü yeniden organize ederek tespitlerin disiplinler anlamda ve alanda yeni bir bağlam oluşturabilmesini mümkün kılmak için nitel araştırma yöntem ve süreçlerini kullanacaktır. Doğrudan ve dolaylı ilgi kapsamı oluşturan literatür taraması söz konusu olacaktır. Veriler literatür desteği ile elde edilecektir. Araştırma konusu ile ilgili yerli ve yabancı literatür taranarak, kitap, makale ve diğer bilimsel ve sanatsal kaynaklardan toplanan veriler, çalışmanın problem ve alt problemlerine cevap verebilecek şekilde tasnif ve analiz yapılacaktır.

2. SANATTA JENERASYON VE SANATÇI PROFİLLERİ (SANAT TARİHSEL İNCELEME).

Bir tarihsel zaman dilimi ya da tarihsel kapsama dahil olma durumunu işleyen kavram olarak jenerasyon, sanat için oldukça dinamik ve değişken başlıklar ile sanat tarihinin de önemli kavramlarından biri olmuştur. Özellikle sanatsal gelişim ve değişimlerin muharrik karakterleri ve sosyal yansılar açısından ilgili jenerasyon tarifi ile tasnifi sürekli kullanılmıştır denilebilir. Bu anlamda bazen bir sanat dönemi, bazen bir toplumsal olay ile paralel gelişen bir ideolojik birliktelik, bazen de bir felsefi sav veya tezler ile bir araya gelmiş sanatçı topluluklarını ifade ederken diğer taraftan sanatsal olgu ve yönelimin de nesnesi üzerinden isimlendirmeye muhatap olduğu gözlemlenmiştir.

Sanatçı profili adlandırmasını ise bazen bireysel kimlik göstergesi ve yönseme kapsamı ile karakterize olurken, bazen de grup olarak bir araya gelen sanatçıların müşterek bakış açısı ve yöneylem kapsamını anlamlandırmaktadır denilebilir.

Jenerasyonlar, benzer doğum dönemlerine sahip bireylerin oluşturduğu bir topluluğu ifade eder ve her bir jenerasyon, tarihsel şartlara bağlı olarak benzer sorumlulukları paylaşıırken içsel farklılıklar gösterir (Kaplan ve Çarıkçı, 2018: 26; Adıgüzel, Batur ve Ekşili, 2014: 169). "Jenerasyon" terimi sanat bağlamında, belirli bir döneme damgasını vuran sanatsal akımların evriminde etkili olan bireylerin topluluğunu anlatır.

Sanat jenerasyonları arasındaki etkileşim, döneminin düşünsel ve duygusal unsurlarını içerir. Bu bağlamda sanat jenerasyonları, kendi çağlarının kültürel ve entelektüel dinamiklerini yansıtmışlardır.

2.1. Sanatta Tasnif ve Konumlandırma.

İnsanı ilgilendiren bir çok olguda olduğu gibi sanat da tarihsel ya da kronolojik kapsama sahiptir. Değişken toplumsal süreçler, coğrafi koşullar veya kültürel yönelimler ile ilişkisinde ve sanatın gelişimsel ayrımlar bağlamında incelenmesi söz konusu olmuştur. Sanat için özellikle taksonomik süreçler ve mensubiyet-temsiliyet durumunu merkez alan bir tasnif ve konumlandırma çeşitliliklerinden bahsedilebilir.

"Tasnif," Sınıflandırma ve sıralama, belirli kategorilere ayırma işlemlerini ifade eder (Ayverdi, 2005: 1207). Bu terim, genellikle bilgi, nesneler, konular veya veriler

gibi farklı unsurların belirli bir düzeni veya kriterlere göre gruplandırılmasını ifade eder. Tasnif, düzensiz veya karmaşık bir bütünü daha anlaşılır ve yönetilebilir hale getirmek amacıyla kullanılır.

“Konumlandırma”, ilgili zaman diliminde ve eylem kapsamında bir olguyu veya vakayı belirli sınırlar içinde tanımlama işlemidir.

Sanatta tasnif ve konumlandırma, eserlerin veya sanat akımlarının belirli kriterlere göre sınıflandırılması ve belirli bir bağlam içinde değerlendirilmesi anlamına gelir. "Konumlandırma," bir eserin veya sanat akımının belirli bir kültürel, tarihsel veya estetik bağlam içindeki yerini belirleme sürecini ifade eder. Yani, bir eserin veya akımın diğer sanat öğeleri veya akımları karşısındaki konumu ve etkileşimi, onun konumlandırılması olarak adlandırılabilir. "Tasnif" ise sanat eserlerini veya akımlarını belirli bir düzen veya sistem içinde kategorilere ayırma işlemidir. Benzer temaları, teknikleri veya dönemleri paylaşan eserleri gruplandırmayı içerir. Tasnif sanatın evrimini ve farklı akımların ortaya çıkışını anlamak ve açıklamak için kullanılan önemli bir araçtır.

Tablo 2.1. Sanatta tasnif ve konumlandırma süreçleri

TARİHSEL TASNİF (Periyot)	SANAT TARİHSEL TASNİF (Konumlandırma)	SOSYOLOJİK TASNİF (Anlayış Temellendirmesi)	ONTOLOJİK TASNİF (Bağlamsal)
ÇAĞLAR DÖNEMLER AKIMLAR / ANLAYIŞLAR YÖNELİMLER / TESİRLER	MODERN ÖNCESİ MODERN POST-MODERN FUTURA-MODERN	GÜÇ TEMSİL TASARIM UZLAŞIM	NESNE ÖZNE-NESNE ÖZNE-NESNE- ÖZNE NESNE-NESNE- ÖZNE

Yukarıda oluşturduğumuz şema yatay ve dikey eksenler üzerinde bir bağlam inşası sergilemektedir. Dikey olarak ele aldığımızda tarihsel bir tasnif, yatay olarak ele aldığımızda ise bir içeriksel konumlandırma ön plana çıkmaktadır.

2.1.1. Tarihsel Tasnif

2.1.1.1. Çağlar

“Çağ” ifadesi özellikle tarihsel anlamda bir sürecin başlangıcı veya bitişi arasındaki zaman diliminin genişliği ile paralel bir dönemselleştirme ifadesidir.

Çağlar tasnifi, insanlığın sanatsal üretimlerini arkeolojik ve etnografik verilerden türetmeyi amaçlayarak, günümüze ulaşan eserlerin üslup, anlayış, anlatım vb. özelliklerini incelemeyi sağlamaktadır.

Bu dönemde ortaya çıkan eserler genellikle doğa tanrıçılığına veya tanrısal gücün yansımalarına odaklanmıştır. Ayrıca, özellikle Mısır ve İran gibi bölgelerde, kralların tanrısal nitelikleri ve rahiplerin egemenliği etrafında gelişen bir güç temsilini içermektedir. Bu eserler, gücün ağırlığını hissettiren simgeler ve semboller zenginliğiyle karakterizedir. Bu perspektiften ele alındığında, antik sanatın anlam dünyası, toplumsal yapılar ve politik otorite ile sıkı bir ilişki içindedir. Antik Çağ ya da Klasik Birinci Çağ, MÖ 8. yüzyılda başlayan ve MS 5. yüzyılda sona eren, Yunan ve Roma kültürlerinden türemiş olan bin yılı aşkın bir dönemi ifade eder (Kılıç ve Sayın, 2020: 89). Antik Çağ, batı medeniyetinin temellerinin atıldığı, felsefe, sanat, bilim ve siyasetin belirgin bir şekilde geliştiği bir evreyi temsil etmektedir.

Mısır'da inşaat işleri ölümler diyarıyla bağlantılıdır, Yunan sanatında ise dini konular ön plandadır. Yunan sanatında resim, dış dünyadaki yaşamı yansıtarak toplumsal konulara odaklanmıştır. (Carrier, 2008: 28). Antik sanatın genel olarak toplumsal yapılar, politik otorite ve dini temalarla sıkı bir ilişki içinde olduğunu söyleyebiliriz. Sanat, her bir kültürde farklı bir anlam dünyasını ifade etmek için kullanılmıştır ve bu, o dönemdeki toplumsal, politik ve dini dinamiklerle yakından ilişkilidir. Çağlar, sanatın tarih içindeki değişimi anlamamıza yardımcı olurken, her bir çağın kendine özgü özelliklerini ve etkilerini yansıtan sanat tarihsel bir bölümleridir. Orta çağ ve öncesinde birçok sanatçının kimliği bilinmeyebilir. Ortaçağ'da politik istikrarsızlık gözlemlendi, tanrısal düzen kabul gördü. 13. yüzyıldan itibaren Fransa, İngiltere, İskandinavya, Polonya ve Macaristan arasında tanrısal meşrutiye politik sahada belirleyici oldu (Turani, 1992: 23). Bu bağlamda, Ortaçağ'ın politik ve dini dinamikleri arasındaki etkileşim, politik istikrarsızlık ve tanrısal meşrutiyeğin yükselmesi gibi unsurlar, dönemin sanatını şekillendiren faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Orta Çağ, milattan sonraki dönemlerdeki sanat akımlarını içeren, genellikle dini temalı ve kilise tarafından desteklenen bir dönemi temsil eder. Sanatçılar genellikle anonim olarak çalışmış ve eserlerine imza atmamışlardır.

2.1.1.2. Dönemler

Her dönem, belirli nitelenmiş bağlam içinde oluşturulmuş bir zaman dilimini temsil eder. Dönemlerin her biri, kendine özgü estetik, tarz ve temalara sahiptir. Ayrıca, bu dönemlerin sanatçıları, dönemlere damgasını vuran önemli isimler olarak bilinirler. Dönemler uzun süreler boyunca etkili olmuşlardır.

Avrupalı sanatçılar, Orta Çağ'ın etkilerini reddederek klasik antik çağdan ilham alarak Yüksek Rönesans ve Maniyerizm gibi büyük sanatsal dönemleri başlattılar (Hodge, 2014: 73). Sanatın gücü ve anlamı, klasik antik değerlerle buluşarak, Avrupa'nın kültürel evriminde önemli bir dönemeç oluşturdu. Bu dönemler, sanatın sadece estetik bir ifade aracı olmanın ötesinde, düşünsel ve kültürel bir derinliğe sahip olduğunu vurgulamıştır. Barok dönemi, 16. yüzyılın ortasından 18. yüzyılın ortasına kadar olan bir dönemi kapsar ve bu süre zarfında Avrupa'da büyük değişiklikler yaşanmıştır. Bu dönemdeki önemli deniz keşifleri, politik çatışmalar ve bilimsel gelişmeler, Avrupa'nın hem siyasi hem de entelektüel alanlarda köklü değişimlere uğradığını gösterir (Dickerson, 2013: 177). Barok dönemi, sadece siyasi arenada değil, aynı zamanda bilimde de önemli gelişmelere sahne olmuştur. Barok dönemi, keşifler, siyasi çalkantılar ve bilimsel ilerlemelerle şekillenmiş bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Dönemin etkileri, hem Avrupa hem de dünya tarihinde kalıcı değişimlere neden olmuş, siyasi, kültürel ve bilimsel açıdan zengin bir evre olarak öne çıkmıştır. Erken dönem Barok sanatı, laikliği kutlama ve insanları manevi bir bağlamda birleştirme amacını taşıyarak dini propagandayı desteklemiştir. Otokratik siyasi sistemlere rağmen, farklı Katolik Avrupa bölgelerinde ortak bir özellik olarak dini idealleri vurgulamıştır (Harris, 2006: 38). Barok sanatın bu dini propagandası, o dönemdeki toplumsal normların ve değerlerin yansıması olarak değerlendirilebilir. Barok dönemi hem sanatsal hem de dini bir ifade biçimi olarak işlev görmüş ve Katolik Avrupa'da dini bir yeniden canlandırmayı temsil etmiştir. Dolayısıyla, Barok sanatın dini propagandasıyla dönemin siyasi ve dini bağlamı arasında güçlü bir etkileşim olduğu görülmektedir.

2.1.1.3. Akımlar / Anlayışlar

Genellikle "izm" ile sonlanan kelimeyle adlandırılır ve sanatın tarih içindeki evrimini belirli bir zaman diliminde temsil eder. Bu akımlar, genellikle 30 ila 40 yıl gibi sınırlı bir zaman diliminde belirgin bir etki yaratmışlardır. 18. yüzyıldan 20.

yüzyılın ortalarına kadar uzanan geniş bir dönemi kapsarlar. Özellikle 20. yüzyıl sanatında, "izm" akımları önemli bir rol oynamıştır. Bu akımlar, sadece sanatsal ifade biçimleri değil, aynı zamanda felsefi ve bilimsel arka planlara da sahiptirler. Her bir "izm" akımı, kendi döneminin özelliklerini, düşünsel yaklaşımlarını ve sanatsal ifade biçimlerini yansıtır.

Romantizm, sanat evriminde Sembolizm, Empresyonizm, Kübizm, ve Soyut Sanat gibi modern akımları etkileyerek temellerini atmıştır. Bu dönemde sanat, eski sınırlamalardan kurtulmuş, geniş bir ifade özgürlüğü ve deneysellik imkanı bulmuştur (Claudon, 2006: 56). Sanat dünyasında geçmişte var olan klasik kuralların, temel prensiplerin ve sınırlamaların aşıldığı bir dönem olarak kabul edilir. Sanatsal ifade için önceki kuşaklardan devralınan sınırlamalar ortadan kalkmış, sanatın sınırları genişlemiş ve sanatçılar, duygusal derinlik, bireysel ifade ve doğanın içsel anlamını keşfetme özgürlüğüne sahip olmuştur. Modernizm, toplum ve sanat arasında hızlı değişimlere neden olarak tüketim kültürünü getirdi. Kapitalist etkilerle sanatın ticarileşme tehlikesi ortaya çıktı; ancak Fütürizm, Ekspresyonizm, Fovizm ve Marcel Duchamp'ın "hazır nesneleri" gibi akımlar, bu metalaşmaya direnç oluşturdu. (Özeskici, 2018: 112). Bu dönemdeki sanatçılar, sadece ticari talepleri karşılamak yerine, özgün ifadeler ve kavramsal derinlik arayışında olmuşlardır. Sanatın kendi içsel anlamını ve değerini keşfetme arzusu, modernizmin temel özelliklerinden biri olmuştur ve bu durum, sanatın sadece meta olarak görülmesine karşı bir direnç oluşturmuştur.

Jackson Pollock'un soyut dışavurumculuk ile ilişkilendirilmesi ise "izm" akımlarının sona erdiği bir dönemi işaret eder. New York Okulu ressamaları, Soyut Dışavurumculuk Akımı'na uyarak eserlerini New York'ta sergilemişlerdir. (Öztürk Kamışoğlu, 2012: 117). "izm" akımlarının belirli bir dönemdeki sanat evrimini yansıttığını ve bu akımların genellikle sınırlı bir etki süresine sahip olduğunu göstermektedir.

Anlayışlar ise, Modernizm ve postmodernizm arasındaki ilişkiden beslenen eklektik, pastiş-parodi, çifte kodlama, öykünmecilik ve devamında zaman zaman temellük içerikli sanatsal yönelim ve pratikleri ihtiva etmektedir. Çoğu anlayışın sanatçı bireyselliği ve hedefleri ile sınırlı olduğu söylenebilir. Çoğu anlayışın ömrü kısa sürebilmektedir. Hayatini çoğunlukla kitlesel ve popüler temas unsurlarıyla

sağlama amacı izlenilmektedir. Özellikle 1950-2000 yılları arasını kapsadığı söylenebilir.

2.1.1.4. Yönelimler/ Tesirler

1990 ve devamında 2000’li yıllardan günümüze kadar uzanan dönemi temsil eder. Sanatın evrimi ve çeşitliliğini yansıtan parçalı ve bireysel bir tasnif söz konusudur. Geleneksel sanatın sınırlarını zorlayan yeni ve yenilikçi yaklaşımların ortaya çıktığı bir süreci işaret eder. Anlayışlar, geleneksel sanat formlarının ötesine geçen ve sanatın farklı bir yönünü keşfeden birçok sanatçı ve hareketi içerir.

Çağdaş sanat dilinin evrimi, geçmişte belirli üslup ve temalara bağlı kalmış modern hareketlerden uzaklaşmaktadır. Günümüzde sanat, ortak bir üslup veya tematik bir birlik görmekte zorlanarak, çeşitli yerlerde ve zamanlarda farklı sanatçılar arasında çeşitlilik sergilemektedir (Atkins, 2013: 11). Sanatçılar, eserlerinde genellikle farklı disiplinleri birleştirir ve kendilerine özgü bir dil oluşturur. Ayrıca, postmodern sanat, sosyal, politik ve kültürel konulara vurgu yapma eğilimindedir.

Fütüristik eğilimlerin karakterizasyonunu etkileyen tekno-kültürel evren ve medya yapılanmalarının sanat ile olan bağına temsil eden bu tasnif, sanal dünyadan yapay zekâ üretimlerine kadar sanatın epistemolojik ve ontolojik kapsamlarına olan tesirler ve dönüşümler ile karakterizedir denilebilir.

2.1.2. Sanat Tarihsel Tasnif

2.1.2.1. Modern Öncesi

Sanatta, tasnifsel olarak modern çağ öncesi dönem, toplumsal, ekonomik ve kültürel yapıları içeren birçok farklı medeniyetin varlığını sürdürdüğü bir zaman dilimine işaret etmektedir. Bu dönem, genellikle antik çağ olarak adlandırılmakta olup, tarihsel süreç içinde M.Ö. 3000’li yıllardan M.S. 500’lü yıllara kadar uzanmaktadır.

M.Ö. 520-420 yılları arasındaki 100 yıllık dönem, sanatın özgürlüğüne yönelik önemli bir uyanışa işaret eder. Bu süreçte sanatçılar, yetenek ve güçlerinin farkına varmış, geniş bir kitle üzerinde sanat bilinci oluşmuş ve rekabetin etkisiyle çeşitli ekoller ve farklı üsluplar ortaya çıkmıştır (Kılıç ve Sayın, 2020: 100). Sanatçılar, kendi özgün ifadelerini geliştirerek ve çeşitli ekoller oluşturarak sanatın evrimine katkıda bulunmuşlardır.

2.1.2.2. Modern

Modern, sanat eserlerinin yaratıldığı andaki toplumsal gerçeklikleri ve düzenleri yansıtmaya biçimi olarak tanımlanır. Bu kavram, herhangi bir dönemin en yeni ve güncel unsurlarını, popüler kültürel fenomenleri ya da bilimsel buluşları temsil eder. Modern, bu bağlamda, bir dönemin en öne çıkan ve öncü karakteristiklerini belirleyen ve bu özellikler üzerinden sanatı sınıflandıran bir anahtar terimdir.

Modern kavramı, sanat tarihsel tasnifin temel bir eksen olarak işlev görür. Rönesans, hem Batı hem de İslam sanatında modern bir başlangıç olarak kabul edilebilir çünkü bu tasnif, her iki kültürde de sanatsal yeniliklerin ve dönüşümlerin başlamasına işaret eder. Bu dönemin başlangıcı, sanatta modernizmin köklerinin atıldığı bir zaman olarak değerlendirilir. 15. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar olan süreç, hem modernizm öncesi çağları hem de akımları içerir.

Bu çerçevede, sanatın ve düşüncenin zaman içinde nasıl evrildiğini ve modern kavramının nasıl bir yapılandırma aracı olarak kullanıldığını gösterir. Modernizm, her zaman için çağının sınırlarını zorlayan ve yenilik getiren bir hareket olarak tanımlanabilir.

Gelenek ve modernite kavramlarının zaman içinde birleştiği, gelenekselin geçmişten gelen sürekliliği ile modernin ise tam olarak şu anla ilişkilendirildiği ifade edilebilir. Gelenek, geçmişin devam eden dinamizmine karşı, modern olarak adlandırılan modernin güncel veya belirli bir şu an içinde etkin bir rol oynayan an olduğu vurgulanmıştır (Değirmenci ve Canduran, 2022: 77). Bu birleşim, gelenek ve modernitenin birbirinden ayrılmaz bir şekilde iç içe geçtiği bir perspektifi ortaya koyar. Gelenek, toplumun geçmişteki değerlerini, ritüellerini ve normlarını temsil ederken, modernite ise bu geçmişle etkileşime geçerek şu anın dinamiklerini yansıtır. Zaman içindeki bu birleşim, toplumların geçmişle sürdürdükleri bağları korurken, aynı zamanda şu anın hızla değişen koşullarına adapte olma çabasını ifade eder. “ “Modern” yalnızca “en yakın tarihli” anlamına gelmez. Sanatın yanı sıra felsefede de “modern” daha çok, belirli strateji, üslup ve gündem mefhumu demektir. “ (Danto, 2020: 31). "Modern" terimi, sadece bir kronolojik sıralamayı ifade etmekten öte, bir düşünce tarzını, estetik anlayışı ve bilgi arayışını belirtir. Modern sanat ve felsefe, zamanla evrilen bu düşünsel çerçeve içinde, toplumsal, kültürel ve teknolojik değişimlere yanıt vererek kendini sürekli olarak yeniden tanımlar. Bu nedenle,

"modern" sadece bir tarihsel dönemi değil, aynı zamanda sürekli bir yenilik ve dönüşüm arayışını simgeler.

Clement Greenberg, "Modernist Painting" makalesinde, modernizmin temel özünün bir disiplini eleştirmek için o disiplinin özgün yöntemlerini kullanmayı vurgular. Eleştirinin amacının, disiplini daha da sağlamlaştırmak olduğunu belirtir. Greenberg, Immanuel Kant'ı modernist düşüncenin modeli olarak seçer ve resimde nesnelerin temsilini değil, resmin nasıl mümkün olduğu sorusunu öne çıkarır (Danto, 2020: 29). Greenberg'in perspektifinde, modernizm disiplin içindeki geleneksel normlara meydan okuma ve eleştirel bir tutum sergileme amacını taşıırken, bu eleştiri süreci, disiplinin özündeki değerleri daha da vurgulayarak güçlendirir. Bu bakış açısı, sanatın sadece dışsal nesnelerin tasvirinden ziyade, kendi içsel gerçekliğini keşfetmeye yönelik bir çaba olarak algılanmasını sağlar.

2.1.2.3. Post-Modern

Postmodernizm, 1950'lerden günümüze kadar olan dönemi kapsayan bir perspektif olarak öne çıkar, dolayısıyla şu anda postmodern bir dünyada yaşıyoruz. Bu dönemde, özellikle bireysel girişimler daha belirgin bir rol oynamaktadır. Postmodernizmin hakim olduğu bu çağda, bireysel perspektiflerin ve çeşitliliğin vurgulanmasıyla birlikte geleneksel normlara meydan okuma eğilimi öne çıkmaktadır.

Postmodernizm, modernist olmasa da biyolojik bir bağa sahiptir ve yapısal olarak modernizmi temel alır. Sürekli karmaşa, postmodernizmin temel özelliğidir ve bu durum tanımların çelişkilere neden olmasına ve konuların sınıflandırılmasında zorluklara yol açar (Şahin, 2013: 253). Sürekli karmaşa ve çeşitlilik, postmodernizmin tanımların ve sınıflandırmaların esnekliğini vurgulayan bir özellik haline gelmiştir. Postmodernizm, modernizmin evrenselci perspektifine karşı çıkan ve sürekli karmaşayı temel bir özellik olarak benimseyen bir düşünce akımıdır. Bu perspektif, tanımların esnekliği ve çeşitliliğini vurgular, bu da postmodernizmin modernizmden ayrılan ve kendine özgü bir yaklaşım olduğunu ortaya koymaktadır.

2.1.2.4. Futura- Modern

Futura modernizm, gelecekte de modernizm olarak tanımlanabilir; yapay zeka, NFT gibi kavramlar, öznenin yerine bilgisayarın konumlandırılabilceği hakim bir rol oynaması söz konusudur. Bu perspektiften bakıldığı zaman, teknolojik gelişmelerin etkisiyle, bilgisayar tabanlı sistemlerin egemen olduğu bir çağı ifade eder. Yapay zeka

ve NFT gibi terimler, fütura modernist yaklaşımda öznenin ve kültürel üretimin dinamiklerini temsil eder, bu durum da günümüzdeki teknolojik ilerlemelerin toplumsal ve kültürel dokuda nasıl bir değişime neden olduğunu yansıtır.

Fütura modernizm, sadece yapay zeka ve NFT'lerin ötesinde geniş bir teknolojik entegrasyonu ifade eder ve gelecekteki modernizm anlayışına işaret eder. Bu yaklaşım, sürdürülebilir teknolojiler, genetik mühendislik, kuantum bilgisayarları gibi alanları da kapsar ve bilgisayar tabanlı sistemlerin öne çıktığı bir dönemi tanımlar. Bu çerçevede, Fütura modernist perspektif, sadece dijital sanat ve para birimlerini değil, aynı zamanda çevresel, biyolojik ve fiziksel bilimlerdeki ilerlemeleri de içerir. Bu dinamikler, günümüzün ve geleceğin kültürel ve toplumsal yapılarını şekillendirirken, teknolojinin bu dokularda nasıl köklü değişiklikler yaratabileceğini vurgular.

NFT'lerin ortaya çıkışı, fiziksel eser ticaretinde bir dönüşümü başlatırken, canlı yayın platformlarında fiziksel eserlerin dijitalleştirilerek NFT'lere dönüştürülmesi trend haline gelmektedir (Na, 2023: 143). Sanat eserlerinin NFT'ler aracılığıyla dijitalleştirilmesi, geleneksel fiziksel eser ticaretinde radikal bir değişimi beraberinde getirmektedir. Bu durum, sanat eserlerinin sanal ortamda benzersiz dijital varlıklara dönüşümünü ve sanat ticaretinde yeni bir paradigmanın ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

2.1.3. Sosyolojik Tasnif

2.1.3.1. Güç

Sanat eserleri, genellikle toplumsal, politik ve dini güç dinamiklerini yansıtarak veya eleştirerek güç kavramını ele almıştır. Örneğin, Antik Mısır'da piramitlerin inşa edilmesi, firavunların tanrısal gücünü ve devletin otoritesini temsil etmiştir. Benzer şekilde, Ortaçağ'da kiliselerin mimarisi ve iç dekorasyonu, dini otoritenin ve kilisenin toplumsal gücünün bir ifadesi olarak ortaya çıkmıştır. Rönesans döneminde sanat, özellikle resim ve heykel aracılığıyla, bireyin gücünü ve özgünlüğünü vurgulamaya başlamıştır. Sanatçılar, kendi ifadelerini ve düşüncelerini öne çıkararak, gücünü sanatsal eserler aracılığıyla ifade etmişlerdir.

Ancak, 1900'lerin başlarına doğru, özellikle modernizmin etkisiyle, sanatın temsil gücü daha eleştirel ve sorgulayıcı bir hale gelmiştir. Günümüzde, sanat hala güç dinamikleriyle etkileşim içindedir. Sanatçılar, politik, sosyal ve ekonomik güç yapılarına karşı duruşlarını ifade edebilir veya mevcut güç ilişkilerini sorgulayabilirler.

Sanat eserleri, toplumsal değişimlere tepki göstererek veya güç dinamiklerini eleştirerek, bu alanda etkileyici bir rol oynayabilir.

2.1.3.2. Temsil

Temsil, sanatın bir araç olarak kullanılmasıyla ifade bulur. Yani Sanat temsil eder. Örneğin, piramitlerin gücü temsil etmesi gibi sanat eserleri, belirli bir anlamı veya gücü anlatarak toplumsal değerleri yansıtabilir. Ortaçağ'da dini ikonların hakim olduğu bir dönemde, sanat eserleri dini inançları temsil ederek toplumun kültürel ve dini dokusunu biçimlendirmişlerdir. Ancak, 1900'ler öncesinde temsil, sanatın belirleyici unsuru olarak görülür. Temsilin rolü zaman içinde evrim geçirir ve günümüzde belirleyici unsur olmaktan çıkar, ancak hala varlığını sürdürür.

Temsil, gerçekte mevcut olmayanın simülasyonunu üretme eylemini ifade eder. Figüratif sanatlar, dilin ötesindeki bir şeyi ifade ederken, plastik sanatlar göndergeyi obje, heykel veya tablo aracılığıyla temsil eder. Bu süreç, güzellik algısının Avrupa'daki plastik kültürün temel prensibi haline gelmesini sağlar (Farago, 2006: 10). Temsil, bir şeyin sunumu sürecinde gerçekliğin nasıl kurulduğunu ve iletişimde nasıl işlediğini anlamak için kullanılan kavramsal bir araçtır. Temsil, sanatın ve dilin güçlü etkileşimlerini anlamak için kritik bir araç olarak değerlendirilir. Antik dönemden Platon ve Aristoteles'e uzanan temsil anlayışında, imgelemle dış gerçekliği yansıtmak amaçlanmıştır. Bu anlayış, İslam ve Batı Sanatı'nda dini hizmet olarak devam etmiş, Orta Çağ skolastik anlayışında ise sanatın temsil rolü Kilise'nin hizmetine girmiştir. Antik Yunan anlayışının yerini dinin temsiline bulmuş, sanat kutsallığı vurgulayarak dinsel öğretilerin yayılması için görselleri kullanmıştır (Tüfek, 2022: 84). Sanat eserleri, dini hikayeleri ve değerleri görsel bir dille anlatarak toplumda anlamın oluşturulmasına katkı sağlamıştır. Bu dönemde sanat, toplumsal ve dini bir araç olarak kullanılarak, izleyicilere dini düşüncelerin ve değerlerin anlaşılmasında rehberlik etmiştir.

Resim sanatı, Avrupa'da temsil eylemi ile temsil edilen şey arasındaki yaratıcı diyalektiğe dayanır. Figür ile özsel içerik arasında ince bir ilişki kurularak, varlıkların görsel temsiline oluşturan bir mesafe yaratılır. Bu özel yaratıcılık, Batı kültürüne özgüdür ve gerçeğin objektif yansıtılması veya öznel olumsuzlanması değil, ikisinin paradoksal bir birlikteliğini içerir (Farago, 2006: 15). Sanat, gerçeğin kurgusal bir temsiline yaratma sürecinde estetik değerlerin ve anlamın önemli bir taşıyıcısıdır.

Resim sanatındaki bu yaratıcı diyalektik, sanatçının dünya ile olan ilişkisini yeniden şekillendirir ve estetik deneyimi zenginleştirir. Bu durum, figüratif temsillerin yanı sıra soyut ifadelerin de ortaya çıkmasına olanak tanır. Söz konusu denge, sanatın zengin ve çeşitli ifadesini mümkün kılar, aynı zamanda sanatın evrimini ve kültürle olan etkileşimini yansıtır.

2.1.3.3. Tasarım

“Tasarım” bir ürünün veya eserin belirli bir amaca veya hedefe yönelik olarak planlanması, düşünülmesi ve şekillendirilmesi sürecidir. Bu süreçte, estetik, işlevsellik, kullanılabilirlik, malzeme seçimi ve kullanıcı deneyimi gibi faktörler önemlidir.

Modernizmle birlikte, matbaanın icadı gibi bilimsel gelişmelerle, 1900'lerin başında teknoloji, endüstriyel devrim ve sanayi, tasarımı giderek daha fazla ön plana çıkardı. Özellikle fabrika ve sanayi üretimleri üzerinde gelişen bu sanatsal tasarımsal boyut, modada belirgin bir şekilde kendini gösterdi. Sanat ve tasarım kavramları giderek birbiriyle iç içe geçmiş ve günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

2.1.3.4. Uzlaşım

Uzlaşım, günümüz sanatında ön plandadır, temsil ve tasarım gibi kavramlar daha az belirgin hale gelmiştir. Daha çok anlık ve gelişigüzel etkiler hakimdir. Sanatın tanımı için bir uzlaşma yapmak gereklidir, çünkü bugünün sanatında kitlesel manipülasyonlar, uzlaşmanın merkezi bir kavramı haline gelmiştir. Kitlesellik, uzlaşımdan türemektedir ve bu kavram, çağdaş sanatın temel dinamiğini oluşturmaktadır.

Kitle iletişim araçları, hızlı bilgi akışı ve görsel etkileşimle resmin konvansiyonel pratiğini dönüştürmüş ve toplumsal algıda önemli bir değişime neden olmuştur. Geleneksel resim pratiği, kitle iletişim araçları çağında geçmişte kalmış veya eski moda bir sanat formu olarak algılanabilir (Walker, 2001:73). Çağdaş sanat, hâlâ kitle kültürüne karşı konumlandırılmış durumda ve bu, kitlesel üretimden kaçınmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu durum, çağdaş sanatın konusu üzerinde daha etkili olmasına neden olmaktadır (Stallabrass, 2004: 96). Çağdaş sanatın kitle kültürüne karşı konumlanması, sanatın sadece estetik bir ifade aracı olmaktan öte, toplumsal, politik ve kültürel bir eleştiri aracı olma amacını yansıtır.

2.1.4. Ontolojik Tasnif

2.1.4.1. Nesne

Antik dönem sanatında, özellikle Mısır, Mezopotamya, Antik Yunan ve Roma gibi medeniyetlerde, sanat eserleri genellikle toplumsal, dini veya politik bağlamlarda işlev görmüş ve bireysel sanatçının öne çıkması yerine, nesnenin yani eserin önemli olduğu bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde sanat, genellikle toplumun ihtiyaçlarına hizmet eden, kamusal alanlarda bulunan anıtsal yapılar, tapınaklar, heykeller ve freskler gibi eserlerin üretimine odaklanmıştır. Sanatçılar, genellikle toplumun kolektif değerlerini temsil eden eserleri yaratma görevini üstlenmişlerdir. Öznel ifade ya da duygusal anlatım, genellikle eserlerin tasarımında ikincil planda kalmıştır.

Geleneksel sanat, duygu, niyet ve fikirlerin ortak bir ifadesi olarak topluluk veya grup içinde doğan ve evrilen bir olgudur. Sanat eserlerini iddia eden bireyler nadirken, genellikle bir topluluğun veya gruba ait kolektif bir ifade olarak değerlendirilir (Ahimsa-Putra, 2015: 2). Sanatın bir bireyin ifadesinden ziyade toplumsal bir normun yansıması olarak görülmesi, geleneksel sanatın temel özelliklerinden biridir.

2.1.4.2. Özne- Nesne

Sanatın evrimi ve tarih boyunca şekillenmesi, özne (sanatçı) ile nesne (eser) arasındaki derinlemesine ve sıkça öne çıkan ilişkiyi vurgular. Bu bağlamda, sanatın büyük bir çoğunluğunda, 3. şahsın belirgin bir varlığından ziyade, özne ve nesne arasında bir bütünlük ve etkileşim söz konusu olmuştur. Bu temel ilişki, sanatın kendine özgü ifade biçimlerini geliştirmesine ve sanatçının yaratıcı sürecinde belirleyici bir rol oynamasına imkân tanımıştır.

Sanat eserleri, nesnel dünyanın ötesinde konuları değerlendirmiş, toplumsal bilinçle birlikte estetik duyguların kaynağını oluşturmuştur. Sanatçılar, estetik ürünleriyle kişisel sınırları aşarak insanların inançlarını, davranışlarını etkilemiş ve şekillendirmiştir. (Zengin, 2011: 51). Sanatçılar, kişisel varlıklarının sınırlarını aşarak diğer insanların inançlarını, davranışlarını etkileme gücüne sahip olmuş ve bu etkileşim estetik anlayışı zenginleştirmiştir. Toplumsal bilincin değişimi, sanatın evriminde önemli bir rol oynamış, evrenselliğiyle insan deneyimini zenginleştirip kültürleri şekillendirmeye devam etmektedir.

2.1.4.3. Özne – Nesne- Özne

21. yüzyılın başlarında izm- lerin geride bırakılması ve Freud'un psikanalizi ile birlikte, insanın iç dünyası ile dış dünyası arasındaki analitik çalışmaların öne çıkması, sanatın evriminde önemli bir döneme işaret etmektedir. 1750'lerden itibaren, estetik biliminin ortaya çıkışıyla birlikte özne (sanatçı), nesne (eser) ve özne (izleyici veya estetik süreç) arasındaki dinamik ilişkilerin karmaşık bir şekilde ele alındığı bir süreç başlamıştır. Estetik kavramının ortaya çıkışı, algının özgülleştirilmesine dair önemli bir dönemeç oluşturur.

2.1.4.4. Nesne- Nesne- Özne

Yapay zekâ, özne-nesne ilişkisinin geleneksel sanat anlayışında ortaya çıkan; özne – nesne – özne düzenlemesini dönüştürerek yeni bir paradigmaya işaret etmektedir. Yapay zekâ tarafından üretilen sanat eserleri, fiziksel olarak dokunulamaz ve dijital ortamda var olur. Bu eserler, insan algısını hedef alarak yaratılır ve sanatçının geleneksel yaratıcı rolünü sorgular. Ontolojik olarak, yapay zekâ eserlerinin varlık durumu, fiziksel etkileşim eksikliği ve dijital dünyadaki varoluşları nedeniyle geleneksel sanat eserlerinden farklıdır. Bu, onların nasıl deneyimlendiğini ve değerlendirildiğini etkiler. Dolayısıyla, yapay zekâ destekli resim yapma süreci, geleneksel sanatın insan dokunuşunu taklit etme kapasitesi açısından sınırlı olsa da, sanatın evrimi ve çeşitlenmesine katkı sağlamaktadır (Aydın vd.,: 220). Yeni teknolojilerin kullanımıyla birlikte, sanatçılar daha önce erişilemeyen yaratıcı alanlara yönelme ve farklı ifade biçimleri deneme fırsatı bulmaktadırlar.

2.2. Sanatçı Profili-Sanatsal Profil Koşutluğu.

Bu tablo, sanat tarihinin çeşitli dönemlerindeki sanatçı profillerini, dışsal etkiler ve içsel motivasyonlar açısından inceler. Dışsal etkiler zamanla tanrısal otoriteden bilim ve toplumsal normlara doğru evrilmiş, günümüzde ise teknolojik egemenlik ve yapay zekaya teslimiyet ön plana çıkmıştır. İçsel motivasyonlar, sanatçının eserde varlık gösterme çabasından, yaratıcılık ve yenilik arayışlarına kadar genişlemiştir. Modernizmle birlikte sanatçı ve sanatsal kimlikler belirginleşmiş, günümüzde ise sanatçılar izleyici merkezlik, kimlik kaybı ve yapay zekaya adaptasyon gibi konularla mücadele etmektedir. Bu değişimler, sanatçı profillerinin geçmiş ve gelecek bağlamında değerlendirilmesini gerektirir.

Tablo 2.2. Sanatçı profili üzerinde etki eden unsurlar ve sanatsal yönelimler

SANAT TARİHİ	DIŞSAL DÖNÜŞTÜRÜCÜ ETKİLER	İÇSEL MOTİVASYONLAR VE YÖNELİMLER	SANATÇI PROFİLİ
KLASİK ÖNCESİ	Tanrısal güç ve otorite tesiri	Beceri ve teknik kapasite	Eserin gerisinde ve usta
KLASİK	Dini içerikler ve görsellik hakimiyeti	Beceri ve teknik kapasite	Eserin arkasında ve eser sahibi üstad
MODERN	Hümanizma, Bilim ve Felsefe	Tasarım, orjinallik ve özgünlük	Sanatçı ve sanatsal kimlik
POSTMODERN	Yeni'lik ve Yine'lik Çıkmazı	Öznellik vasıflarının izleyicide eserleşmesi	Sanatçının tasfiyesi
FUTURA -MODERN	Tekno-kültürel egemenlik ve işgal	Yapay zekâ ve teknolo-özenin hakimiyetine teslimiyet	Sanatçı özeninin yok oluşu

Sanatçı profiline etki eden unsurlar, ilgili dönemlerde ortaya konulan etkilerin yatay ekseninde incelendiği bir şema aracılığıyla analiz edilmiştir. Bu çerçevede, sanatçının dış çevresindeki etmenlerle birlikte içsel motivasyonları ve sanatsal yönelimleri arasındaki etkileşimlerin anlaşılması amaçlanmıştır.

2.2.1. Klasik Öncesi

Klasik Öncesi dönemi, M.Ö. 3000 ila M.Ö. 500 arasında çeşitli kültürlerin sanat anlayışlarının evrimleştiği bir zamandır. Klasik öncesi dönemde, yani Antik Çağ ve Orta Çağ boyunca, sanatçıların toplumsal konumu ve teknik ustalıkları büyük ölçüde farklılık göstermiştir.

Antik çağ, felsefi evrimde öncü bir rol oynayarak ideal güzellik kavramını tanımlayarak, sanatta yenilikçi yaratımları teşvik etti. Ancak, felsefi düşünceler genellikle geleneksel öğretilere bağlı kalarak bireysel düşüncelerin kapsamını sınırladı (Kılıç ve Sayın, 2020: 89). Bu dönemde ortaya çıkan felsefi düşünceler, bilgeliğe ve insanın varoluşuna dair temel sorulara yönelik cevaplar aramıştır.

2.2.1.1. Tanrısal Güç ve Otorite Tesiri

Mitolojik ve dini inançlar, sanat eserlerine yoğun bir şekilde yansırken, sanatçılar beceri ve teknik kapasitelerini taş oymacılığı, seramik yapımı ve metal işçiliği gibi alanlarda geliştirmişlerdir. Ortaçağ Batı dünyasında 13. yüzyıldan itibaren ekonomik büyüme ve burjuvazinin artışına rağmen toplumsal parçalanma gözlenmiştir. Hıristiyanlık bütünlüğü ve Tanrı devleti kavramı, bu parçalanmaya rağmen dini bir birliği koruma misyonunu üstlenmiştir. Bu dönemdeki katedraller, zorluklara rağmen dini inançlarla motive edilen bireylerin fedakarlıkla inşa ettiği

eserlerdir (Turani, 1992: 235). Katedrallerin inşası sadece dini bir ifade aracı olmanın ötesinde, aynı zamanda toplumsal bir dayanışma ve kültürel bir kimlik oluşturma sürecini simgeliyor. Bağnaz bir ortamda çalışan insanların fedakarlığı, bu yapıların sadece Tanrı'ya yönelik bir ibadet değil, aynı zamanda toplumun bir arada durma ve ortak bir amaca odaklanma çabasının bir tezahürüdür. Bu yapılar, sadece dini ritüellerin değil, aynı zamanda toplumun bir arada durma ve ortak bir kültürel kimlik oluşturma çabalarının yansımasıdır.

2.2.1.2. Beceri ve Teknik Kapasite

Bataille'a göre, sanatın kökenleri, insanlığın aletlerin yapımı ve kullanımıyla başlayan bir döneme dayanmaktadır (Gere, 2006: 13). Bataille'a'nın teorisi, sanatın nasıl başladığını ve nasıl evrildiğini anlamak için önemli bir açıklama sunar. Yapılan kazılar ve araştırmalar, insanların sanat yapmaya ve estetik amaçlar için malzeme kullanmaya oldukça erken dönemlerde başladıklarını göstermektedir.

Paleolitik dönemde, insanlar mağara duvarlarına ve taşlarına resimler yapmışlar. M.Ö. 5000 yıllarına kadar uzanan bu dönemlerde insanların estetik amaçlar için malzeme kullanmasının yanı sıra, aynı zamanda ihtiyacı olan araçları ve eşyaları da yapmışlardır. Bu dönemlerden sonra insanların sanat yapma pratikleri daha sofistike hale geldi ve farklı kültürler ve dönemlerde farklı sanat formları ortaya çıktı. Neolitik dönemde, mimari etkileşim artarak soyutlama ve mimarileşme sanatını etkiledi. İnsan figürleri, mimari bakış açısıyla soyut bir ifadeye dönüştü. Aletlerde estetik ve fonksiyon öne çıktı, taş cilalama madeni aletlere parlaklık kattı. Yenitaş Çağı, mimari ve süsleme sanatlarının evrim geçirdiği bir dönemi simgeler (Turani, 1992: 37). İnsan figürlerinin mimari bağlamda resmedilmesi, toplumun kolektif bilincinin ve değerlerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Aletlerin estetik ve fonksiyonel düşünceyle üretilmesi, sadece pratik ihtiyaçları karşılamakla kalmayıp aynı zamanda güzellik anlayışının gelişimine de katkıda bulunmuştur. Taşların cilalanması, mükemmeliyet arayışını ve sanatsal detaylara verilen önemi yansıtarak, o dönemin estetik anlayışını ortaya koymaktadır. Yenitaş Çağı'nın sanat anlayışı, insanın çevresiyle etkileşimini, dünya algısını ve kültürel bağlamdaki yerini anlamak için önemli ipuçları sunmaktadır.

2.2.1.3. Eserin Gerisinde ve Usta

Bu dönemde sanatçılar genellikle zanaatkâr olarak görülürdü ve eserleri çoğunlukla dini veya siyasi otoriteler tarafından sipariş edilirdi. Sanatçılar, toplumda yüksek bir statüye sahip değillerdi ve genellikle zengin ve güçlü patronlar için çalışırlardı. Bu patronaj sistemi, sanatın bireysel yaratıcılıktan ziyade belirli amaçlar doğrultusunda üretilmesini sağladı. Sanat, büyük ölçüde dini ve siyasi otoriteler tarafından yönlendirildi. Bu durum, sanatçıların bireysel ifadesini sınırladı ve eserlerin belirli temalar ve ikonografiler etrafında şekillenmesini sağladı. Erken sanat, krallık etkisinde, insanın yaşamını biçimlendirme sürecine odaklanır. Alet yapma eylemi ve nesnelerin biçimlenmesi, mitoloji, doğa betimlemeleri ve dinî inanç sistemleriyle şekillenir, sanatın konusu ve nesnesi belirlenir (Zengin, 2011: 52).

2.2.2. Klasik

Sanat tarihinde dini içeriklerin ve görselliğin öne çıktığı, beceri ve teknik kapasitenin geliştiği önemli bir evrimi simgeler. Klasik gelenek, antik Yunan ve Roma dünyasından günümüze kadar olan süreçte bu antik dünyanın yankıları, kullanımları, yeniden yapılanmaları veya bu unsurlara tepkileri ifade eder (Silk et al. 2017: 4). Antik dünyadan gelen etkileşimleri, adapte edilişleri ve bu unsurlara karşı geliştirilen tepkileri içeren bir süreçtir.

Sanat tarihi, Giotto ve Masaccio'dan Leonardo da Vinci, Raphael ve Michelangelo'ya uzanan "erken" ve "yüksek" Rönesans'ı kapsar. Bu dönem, resimsel tekniklerdeki yenilikleri, sembolik anlatıların kullanımını, hümanizmle ilgili bilimsel başarıları içerir. (Harris, 2006: 269). Yüksek Rönesans dönemindeki gelişmeler, resimsel tekniklerdeki yenilikler, sembolik anlatımın derinleşmesi, hümanizmle entegre bilimsel ve teorik başarılar ile birlikte sanatın sosyal ve kültürel bağlamında

2.2.2.1. Dini İçerikler ve Görsellik Hakimiyeti

Sanatçılar, dini motifleri ustalıkla işleyerek toplumsal ve dini değerlere vurgu yaparken, beceri ve teknik kapasitelerini çeşitli disiplinlerde üst düzeyde sergilemişlerdir. Ortaçağ'da Avrupa'da dinin etkisi altında kalan sanat ve felsefe, bilimin geri planda kalmasına yol açtı. Rönesans dönemi, insanın kendini keşfetmesiyle birlikte sanat ve bilimde büyük gelişmelere işaret etti, hümanist düşünce önemli yeniliklere öncülük etti (Arda vd., 2013: 143). Rönesans dönemi, sanat ve bilimde insanın potansiyelini keşfetme ve geliştirme arzusunun bir sonucu olarak

ortaya çıkmıştır. Dönemin etkisi, Ortaçağın dogmatik düşünce yapısını aşarak, bilimsel ve sanatsal alanda evrimleşen bir dünya görüşüne dönüşmüştür.

Barok sanat, 16. yüzyılda dini gerilimlerin yaşandığı dönemde ortaya çıkan, duygu, dinamizm ve dramayı vurgulayan bir tarza sahiptir. Katoliklik imajını güçlendirmeyi amaçlamış ve dönemin siyasi-dini bağlamına sıkı sıkıya bağlıdır (Hodge , 2014: 117). Bu tarz, sanatın dini ve politik bağlamlarda etkili bir iletişim aracı olarak işlev görmüştür.

2.2.2.2. Beceri ve Teknik Kapasite

Yüksek Rönesans, II. Julius ve X. Leo papalıkları altında zirveye ulaşan bir sanat dönemidir. 1527'deki Roma'nın Yağmalanmasıyla sona ermiş olsa da Michelangelo'nun eserleri bu dönemi aşarak devam etmiştir. Titian, bu dönemin belirgin özelliklerini taşıyan nadir sanatçılardan biridir (Murray, 1936: 267). Yüksek Rönesans'ın belirgin özellikleri, uyum, simetri ve klasik antik çağ ideallerine vurgu yaparak bu dönemin sanatını diğer dönemlerden ayırmaktadır. Rönesans'ın "Büyük Usta" terimi, özellikle 16. yüzyıl sanatçıları Leonardo da Vinci, Michelangelo ve Tiziano'yu tanımlar. Sanatçıların sadece el işçileri değil, aynı zamanda ünlü kişilikler olarak görülmesini ifade eder ve usta-çırak sistemiyle ilişkilidir, öğrenciler genellikle bir atölyede çalışarak eğitim alırdı (Dickerson, 2013: 147). Rönesans'ın ilerleyen dönemlerinde, sanatçılar daha fazla bireysel tanınırlık kazanmış ve toplumda saygın figürler haline gelmişlerdir. "Büyük Usta" terimi, sadece sanatsal becerilere değil, aynı zamanda sanatçının entelektüel yeteneklerine ve toplumsal etkisine vurgu yapar. Sanatçılar sadece atölyelerinde eserler üretmekle kalmamış, aynı zamanda bilim, felsefe ve diğer entelektüel alanlarda da önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bu nedenle, "Büyük Usta" terimi, Rönesans'ın sanatsal, entelektüel ve toplumsal dönüşümünü yansıtan bir sembol haline gelmiştir. Usta-çırak sistemi ise sadece bir mesleki eğitim modelini değil, aynı zamanda sanatçının kariyerini ve toplumsal konumunu etkileyerek bu terimin anlamını derinleştirmiştir. Geleneksel sanat tarihi anlayışı, büyük sanatçıların doğuştan gelen, ilahi esinlenmiş içgüdüsel yeteneklere sahip olduğunu öne sürer. Bu görüşe göre, sanatsal dehalar diğerlerinden farklıdır ve evrensel çekicilikleri vardır. Michelangelo, bu perspektifin bir örneği olarak kabul edilir (Harris, 2006: 130). Bu perspektif, sanatın zaman üstü bir nitelik taşıdığına ve büyük sanatçıların eserlerinin türün ötesinde bir evrensel değer taşıdığına inanır. Ancak, bu yaklaşım eleştirilebilir, çünkü sanatın yaratım sürecindeki faktörlerin

sadece doğuştan gelen yeteneklerle sınırlı olmayabileceği ve kültürel, sosyal ve tarihsel bağlamların da etkili olabileceğini söylemek mümkündür. Rönesans akademileri, Antik Çağ'ın derinlemesine araştırılmasını teşvik ederek sanat ve eğitimde önemli bir rol oynamıştır. Neo-Platoncu ve Aristotelesçi felsefenin etkisi altında, insan anatomisinin bilimsel bir perspektifle incelenmesi ve sanat teorilerinin gelişimi bu akademilerde gerçekleşmiştir (Ünlü, 2019: 250). Sanatın sadece bir zanaat olarak değil, aynı zamanda düşünsel bir çerçeve içinde değerlendirildiği bir dönem yansıtılır. Sanatın daha geniş bir entelektüel zemine oturtulduğu, sanat eserlerinin ve eğitim pratiğinin bilimsel ve teorik temellere dayandığı bir dönemin öne çıkan özelliklerini yansıtmaktadır. Bu akademiler, sanat ve bilim arasındaki köprüyü güçlendirmiş ve ilerleyen dönemlerde sanatın ve eğitimin evrimine büyük etkiler bırakmıştır.

20. yüzyıla kadar sanat, mimesis aracılığıyla gerçekçi temsili amaçlamış, ancak sanayi ve teknolojik gelişmelerle birlikte resmin temsili sorunu modern sanatta öne çıkmış ve eserler soyut bir dil benimsemeye başlamıştır (Tüfek, 2022: 85). Sanatın bu dönüşümü, soyut sanat akımlarının ortaya çıkmasına ve sanatın daha önce görülmemiş biçimlerde ifade edilmesine neden olmuştur. Modern sanat, estetik kaygılardan çok bireysel ifade ve anlam arayışına odaklanmıştır.

2.2.2.3. Eserin Arkasında ve Eser Sahibi Üstad

Klasik dönemde sanatçılar, eserlerinin arkasında tanınan yaratıcı bireyler ve ustalar olarak yükseldi. Patronaj ve akademilerin desteğiyle teknik ustalıkta ilerleyerek perspektif, anatomi ve kompozisyon gibi alanlarda büyük gelişmeler kaydettiler. Hümanizm ve bilimsel gelişmelerle, sanatçılar zanaatkârlıktan üstat konumuna geçiş yaptılar. Sanatçılar arasındaki etkileşim, kişisel ve doğrudan usta-çırak ilişkisi veya dolaylı bir idol-etkileşimi şeklinde gerçekleşebilir. (Simonton, 1984: 1274). Usta-çırak ilişkisi, sanat tarihinde birçok büyük sanatçının yetişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ancak, modern çağın dinamikleri ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, sanatçıların etkileşimlerini daha geniş bir bağlamda değerlendirmelerine olanak tanımıştır.

Rönesans dönemindeki büyük sanat eserleri genellikle usta sanatçının liderliğindeki yoğun atölyelerde üretilmiştir. Atölyeler, sıradan eserlerin yanı sıra genç sanatçılara eğitim sağlayarak çeşitli öğrenim süreçlerine hizmet etmiş ve yeni fikirlerin ortaya çıktığı, eğilimlerin keşfedildiği üretken ortamlar olmuştur (Cartwright, 2020).

Bu ortamlar hem sanatsal üretkenliği artırdığı hem de yeni fikirlerin ve eğilimlerin ortaya çıktığı yerlerdir. Fresklerden adak heykelciklerine kadar uzanan geniş bir yelpazede eserlerin ortaya çıktığı bu atölyeler, Rönesans döneminin sanatsal zenginliğinin ve çeşitliliğinin merkezi olmuştur. Rönesans dönemi, sanatın statüsünde ve kullanımındaki değişikliklere rağmen, birçok sanatçının geleneksel kurumlar ve zengin müşteri talepleriyle bağlantılı kaldığı bir evreyi yansıtmaktadır (Gombrich, 2020: 361). Rönesans döneminin etkileri, sanatın toplumdaki rolünün evrimine işaret ederken, aynı zamanda geçmiş uygulamaların devam ettiğini de göstermektedir. Loncalar, Sanayi Devrimi öncesi ticarete faaliyet gösteren erkekler arasında oluşturulan örgütlerdi. Yetenek düzeylerini belirleyen loncalar, ustaların kalite için çaba harcamayı öğrettiği yapıları benimserdi. Dini veya mezhebi bağlantılara sahip olmayan özerk örgütlerdi (Bazzanella, 1995: 6). Bu durum, loncaların kendi içlerinde örgütlenen, ticaretlerini geliştiren ve yetenekli bireylerin yetişmesine odaklanan bağımsız kuruluşlar olduğunu gösterir. Büyük Rönesans, geniş kitlelere hitap etmek amacıyla yoğun atölye üretimine odaklanırken, loncalar daha özerk, eğitici ve belirli bir zanaata odaklı yapılarıyla öne çıkar. Rönesans'ın erken döneminde, "sanatçı" ve "zanaatçı" kavramları modern anlamda net bir ayrım taşımıyordu; bu terimler, belirli meslek gruplarını tanımlamaktan çok geniş ve sembolik kategoriler olarak kullanılıyordu (Shiner, 2001: 67). Sanatçılar ve zanaatçılar arasındaki ayrım daha önceki dönemlerden farklı bir şekilde şekillenmesi söz konusudur. Bu dönem, sanatın evriminde önemli bir dönemeçtir ve modern sanat anlayışının temellerini atmıştır. Saray sanatçıları, Rönesans dönemi prensleri tarafından atanmış ve soyluluk kazanmış ressam, heykeltıraşlar ve mimarlardır. Bu sanatçılar, sarayları süslemek ve hükümdarların prestijini artırmak için özel görevler alarak yüksek sosyal statü elde etmişlerdir (Shiner, 2001: 78). Bu dönemde saray sanatçıları, sadece estetik bir rol üstlenmekle kalmamış, aynı zamanda prenslerin gücünü, zenginliğini ve entelektüel ilgilerini simgeliyordu. Sanat, hükümdarların prestijini artıran ve saraylarını diğerlerinden ayıran bir araç haline gelmiştir. Saray sanatçıları, Rönesans'ın kültürel dönüşüm sürecinde önemli bir unsur olmuş ve sanatın sosyal statü ve güçle ilişkisine öncülük etmişlerdir.

Masaccio, kısa yaşamına rağmen Rönesans'a önemli katkılarda bulunarak Batı sanatında yeni bir perspektif sunmuştur. Ancak, etkisi, sonraki dönemde yeni bir deha tarafından farklı bir yaklaşımla devralınıncaya kadar sürmüştür (Galenson ve Jensen,

2001: 14). Bu durum, sanat tarihinde sıkça görülen bir döngüyü temsil eder. Büyük sanatçılar gelir, önemli katkılarda bulunur ve ardından yeni bir nesil veya başka bir sanatçı gelerek bu mirası devralır. Bu devir değişimleri, sanat dünyasının sürekli evrimini simgeler. Masaccio'nun çığır açan çalışmaları, onun çağındaki sanatçılara ve sonrasındaki Rönesans sanatçılarına ilham verirken, aynı zamanda yeni dâhilerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Rubens'in sanatındaki şeffaf iş üretme yaklaşımı, önemli bir etki oluşturur. Sanat eserinin sadece sonuç değil, aynı zamanda oluşum süreciyle de değerli olduğunu vurgular (Tetikçi, 2018: 20). Rubens'in öğrencilerine ve takipçilerine yalnızca teknik becerileri değil, aynı zamanda yaratıcılık ve ifade özgürlüğü konusundaki tutumunu da aktardığını gösterir. Rubens'in işbirlikçi yaklaşımı, sanatın kolektif doğasını vurgulayan bir örnek teşkil eder. Bu yaklaşım, sanatın yanında bireysel dahiliği değil, aynı zamanda bir topluluğun, atölyenin ve zamanın ruhunu da yansıtabileceğini gösterir. Leonardo da Vinci, bilimsel araştırmalarını sanatına entegre ederek anatomik gözlemleri doğrudan resimlerine uygulamıştır. Ayrıca, resimlerinde kullanılan "sfumato" tekniğini sürekli olarak geliştirerek doğadan aldığı ilhamı yansıtmıştır (Akyürek ve Akkaya, 2019: 190). Bu bilimsel merakı, sadece bilgi birikimini genişletmekle kalmamış, aynı zamanda sanatındaki gerçekçilik ve detaylara verdiği önemi artırmıştır. Yüksek Rönesans, 16. yüzyılın başında Leonardo da Vinci'nin "dahi" olarak kabul edildiği bir dönemi ifade eder. Da Vinci'nin sanatsal, entelektüel ve çok yönlü yetenekleri, evrensel bir insan idealini temsil eder (Hodge, 2014: 73). Leonardo da Vinci'nin sanatçı kimliği, bu dönemin kültürel ve düşünsel zenginliğini temsil eder.

2.2.3. Modern

Modern sanat, sanayi devriminin etkisiyle gelişmiş ve empresyonizmin ortaya çıkmasıyla biçim algısını değiştirerek modernliğe geçiş yapmıştır. Geleneksel tasvirin ötesine geçen modern sanat, deformasyon ve özgün yorumlamalarla mimesisten uzaklaşarak sanatta devrim yaratmıştır (Özdoğan ve İliden , 2023: 27). Modern sanat, sadece nesneleri göstermekle kalmayıp aynı zamanda onları çeşitli şekillerde analiz ederek, değiştirerek ve yorumlayarak sanatsal anlamın genişlemesine katkıda bulunmuştur.

2.2.3.1. Hümanizma, Bilim ve Felsefe

Modern dönemde, hümanizm, bilim ve felsefedeki gelişmeler sanat üzerinde derin bir etki yarattı. Hümanizm, bireyin ve insan deneyiminin önemini vurgulayarak sanatçılara kişisel ve toplumsal temaları keşfetme özgürlüğü verdi. Bilimdeki ilerlemeler, özellikle optik ve ışık teorilerindeki buluşlar, sanatçılara yeni teknikler ve malzemeler sunarak eserlerinde daha gerçekçi ve yenilikçi görseller yaratmalarını sağladı. Felsefi gelişmeler, özellikle varoluşçuluk ve modernizmin etkisiyle, sanatçılar kendilerini ve dünyayı sorgulayan, soyut ve kavramsal eserler üretmeye yöneldi. Bu etkenler, modern sanatı çeşitlilik ve derinlikle dolu bir ifade alanına dönüştürdü. Rönesans dönemi, modern sanat öncesi evrimin temelini oluşturmuş ve ardından gelen sanayi devrimiyle birlikte 18. yüzyıla kadar olan süreçte, toplumsal ve sanatsal açıdan devrim niteliğinde değişimlere yol açmıştır (Özdoğan ve İliden , 2023: 27). Sanatın sadece estetik bir ifade aracı olmaktan çıkarak, toplumsal, kültürel ve teknolojik değişimlere yanıt veren derin bir anlam taşımasına olanak sağlamıştır. Sanat, 19. yüzyıl sonundan 20. yüzyıl sonlarına kadar ideolojik amaçlarla kullanılarak ulus devlet oluşturma, politik görüşleri destekleme veya reddetme amacını taşımıştır. Bu süreçte, sanatın içeriği Batı öğretilerine karşı geliştirilen deneyimlerden çevreci hareketlere kadar geniş bir yelpazede şekillenmiştir (Yılmaz, 2016: 8). Sanatın çeşitliliği, farklı kültürel ve siyasi bağlamlarda şekillenmiş ve sanatçıların toplumsal olaylara, ideolojilere ve çevresel meselelere tepkilerini yansıtmıştır. Dolayısıyla, bu dönemde sanat, hem estetik hem de toplumsal bir platformda önemli bir rol oynamış ve çeşitli ideolojik perspektiflerin ifadesine hizmet etmiştir. Avrupa resmi, Cimabue'dan Jackson Pollock ve Morris'e Louis'e kadar geçen dönemde dini temalardan soyutlamalara doğru önemli bir evrim geçirdi. Kitle sanatının yükselişi ve sanat müzelerinin ortaya çıkışı, kültürde belirgin değişikliklere neden oldu. (Carrier, 2008: 36). Kitle sanatının yükselmesi, sanatın daha geniş bir izleyici kitlesine ulaşmasına olanak tanımış ve bu da kültürde demokratikleşmeye işaret etmiştir. Sanat müzelerinin ortaya çıkışı, eserlerin koleksiyonlar aracılığıyla toplumsal bellekteki yerini bulmasını sağlamış ve sanatın geçmişle bağlantısını güçlendirmiştir. Modern sanatçılar, genellikle mit, alegori ve tarihsel konular yerine günlük yaşamı tercih ederek bir dönemi tanımlamıştır. Ancak, 20. yüzyıl ilerledikçe Picasso, Beckman, Pollock, ve Nolan gibi sanatçılar, mitleri Freudyen veya Jungcu perspektiflerle işleyerek yeni bir yorum alanı açmıştır (Alexander ve Clayson, 2000: 73). Yirminci yüzyılın sanat

pratiğinde mitlerin bu şekilde yeniden ele alınması, sanatçıların kolektif bilinçaltını, bireysel deneyimleri ve toplumsal dinamikleri anlamak için mitleri kullanma eğiliminde olduklarını gösterir. Sanat, mitolojik temalar aracılığıyla insan psikolojisini ve kültürel zenginlikleri anlamak ve ifade etmek için bir araç olarak işlev görmüştür. Bu durum, sanatın sadece görsel bir ifade aracı olmanın ötesinde, derin düşünsel katmanlara ve evrensel insan deneyimine dokunan bir anlam taşıdığını gösterir.

Dijital devrim, sanatın gelişimini desteklerken, yeni yaklaşım kavramsal odaklanma ve geleneksel sanat anlayışından sapmayı içerir. Kavramsal sanatçılar, mesajların öncelikli olduğuna inandıkları için materyal ve kavramlar arasında ayrım yaparlar; bu tür sanat genellikle kavramsal ve biçimsel bir boyutu birleştirir (Hudson, 2021: 16). Kavramsal sanatın yükselişi, sanatın soyut düşünceleri ve mesajları ifade etme arzusunu vurgulamıştır. Kavramsal sanat, materyal ve formun ötesinde, düşünsel derinlik ve sembolizm arayışında olan bir sanat anlayışının ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Sanatın sadece estetik bir zevkten öte, düşünsel ve sembolik bir anlam taşıması gerektiği düşüncesi, bu dönemde öne çıkan bir temadır. Endüstri Devrimi sonrasında dünyanın tamamen yeni bir form kazanması, 19. yüzyıl sanatsal değişimlerini etkileyen temel faktörlerden biridir. Sanayileşme, kentleşmeye, yeni ulaşım ve iletişim araçlarına yol açarak insan yaşamında radikal değişimlere neden olmuştur. Buharlı lokomotif, fotoğraf, telefon gibi icatlar, gündelik yaşamı kökten etkileyerek teknolojik devrimi simgeler (Antmen, 2016: 20). Endüstri Devrimi'nin yarattığı bu yeni dünya, sanatın içeriğini, temasını ve ifade biçimini önemli ölçüde etkileyerek, sanatçıları toplumsal, kültürel ve teknolojik değişimlere duyarlı bir şekilde eserler üretmeye yönlendirmiştir.

Eski eşyaların sürekli değiştirilmesi, maddenin önemini azaltarak entelektüel değerlerin gerilemesine neden olmuştur. Empresyonizm ise büyük kentlerdeki hızlı değişime ve teknolojik ilerlemenin etkilerine tepki olarak gelişmiştir (Hauser, 1995: 351). Gündelik hayattaki materyal değişimleri, sanat ve felsefe üzerinde derin etkiler yaratmaktadır. Sanatçılar, teknolojik ilerlemenin ve hızlı değişimin getirdiği yeni gerçeklikleri anlamaya çalışırken, Empresyonizm gibi akımlar aracılığıyla çağlarının ruhunu ve izlenimlerini yakalamaya çalışırlar.

2.2.3.2. Tasarım, Orjinallik ve Özgünlük

Bilimsel ve felsefî gelişmeler, sanatın içsel yapısını dönüştürmüş; tasarımın öne çıkması, sanat eserlerinin estetik ve işlevsel boyutlarını aynı anda ele almasını sağlamıştır.

Romantizm, sanatın değerini taklit niteliğinden kurtarmak ve birebir taklidi reddetmek amacıyla öncü bir sanatsal akımdır. Sanayi Devrimi'nin yabancılaşma ve mekanikleşme etkisiyle şekillenmiş, toplumsal dönüşüme isyanla modernliğin keskin gerçekliklerine meydan okumuştur (Berk, 2018: 356). Romantik sanat, gerçeği olduğu gibi yansıtmak yerine duygu, hayal gücü ve özgün ifadeye odaklanarak sanatın gücünü yeniden tanımlamıştır. Minimalist sanat, soyut bir dilin yalın kullanımı ve nesnelerle kurulan ilişki üzerinden anlamı sadeleştirir, izleyici-sanat ilişkisini sorgular. Gündelik hayat ve kullanılan nesnelerle ilgilenmesi, tasarım ve sanat arasındaki ilişkiyi anlamak açısından önemli bir örnektir (Karaca, 2020: 346). Minimalist sanat, sadece estetik deneyimi değil, aynı zamanda izleyiciyle kurulan ilişkiyi de merkeze alan çağdaş bir sanat anlayışının bir yansımasıdır.

On dokuzuncu yüzyılda Royal Akademi, yıllık sergisi aracılığıyla politik-kültürel güç dinamiklerini etkileyerek devletin kültürel gücünün genişlemesine ve sanatın metalaşmasına katkıda bulundu. Royal Akademi' nin etkileri, endüstriyel tasarım ve ulusal sanat koleksiyonlarının oluşturulması gibi konuları içerir, bu da on dokuzuncu yüzyıl sanat politikasının temelini oluşturdu (Fyfe, 1984: 21). On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru, eleştirmenlerin, sanat simsarlarının ve müzelerin etkisi arttı. Sanat eleştirisi, eserlerin yorumlanması ve değerlendirilmesinde belirleyici bir rol oynadı. Sanat simsarları, sanatçıların eserlerini pazarlama ve satma konusunda etkili oldular. Müzeler ve galeriler ise sanat eserlerinin sergilenmesi ve korunmasında önemli bir rol üstlendiler.

2.2.3.3. Sanatçı ve Sanatsal Kimlik

Sanatçının özgün ifadesi, Modern dönemin sanatsal üretimlerinde belirgin bir nitelik arz etmiştir, bu durum sanat eserinin sadece estetik bir sunumdan öte, düşünsel ve öznel bir katman taşımasına neden olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonrasında, savaşın dehşetini deneyimleyen bireyler, toplumsal düzeni sorgulayarak yaşamın anlamsızlığını benimsemiştir. Nietzsche'nin etkisi altındaki Nihilist düşünce, özellikle Rusya'da doğarak geniş bir etki yaratmış ve Dada Hareketi'ni etkilemiştir. Dada

Hareketi, modernizmin etkilerine karşı bir başkaldırı olarak var olan tarihsel gerçekliği sorgulayıp yeniden şekillendiren bir yaklaşım benimsemiştir (Baysal ve Güngen 2023: 10). Bu dönem, toplumsal değişim ve kaosun yarattığı duygusal boşluğun bir ifadesi olarak sanatın gücünü vurguladı. Sanat ve düşünce, toplumsal normlara meydan okuma ve yeni bir dünya düzeni arayışında bir araç olarak kullanıldı. Sürrealizm, 1. Dünya Savaşı travmasını psikanaliz aracılığıyla iyileştirmeye yönelik bir sanat akımıdır. Salvador Dali ve Rene Magritte gibi sanatçılar, içsel terapileriyle bireysel bilinçaltı arayışlarına odaklanarak toplumsal gerçeklikten farklı bir perspektif sunar (Aktan, 2018: 546). Sürrealizmin içsel terapi amacı, sanatçıların bilinçaltındaki dünyayı keşfetmelerine ve bu keşifleri sanat eserlerine dönüştürmelerine odaklanır. Sanatsal ilerleme, genellikle kolektif araştırma ve işbirliğinin bir sonucudur; büyük sanatçılar, öğretmenlerinden ve çağdaşlarından etkilenir, kariyerlerinin belirleyici aşamalarında işbirliği yaparlar. Monet ve Picasso gibi sanatçılar, önemli keşiflerini sıkça meslektaşlarıyla işbirliği içinde gerçekleştirmişlerdir (Galenson ve Jensen, 2001: 8). Bu nedenle, büyük sanatçıları yalnızca bireysel dahilikleriyle değil, aynı zamanda çevrelerindeki sanat topluluğuyla olan etkileşimleri ve işbirlikleriyle de anlamak, sanatsal ilerlemenin daha geniş bir perspektifini sunar.

Sanatın özüne odaklanan yaklaşımlar, 18. yüzyılın sonlarındaki Romantizm akımıyla ilişkilidir. Bu perspektifler, sanatçının özgün yönlendirmesini ve yaratıcılığını vurgular, Romantizm ise sanat nesnesinin doğasını anlama çabası içindedir (Ötgün, 2008: 160). Bu perspektif, sanatın özünü sanatçının öznel deneyimine, duygularına ve yaratıcılığına bağlar. Romantik sanat anlayışı, sanatın sadece nesnelerin taklit edilmesi değil, aynı zamanda sanatçının iç dünyasının bir yansıması olarak görülmesini savunur. Sanat yapıtının anlamı ve değeri, sanatçının ruhsal deneyimleri ve özgün ifadesiyle ilişkilendirilir. Sanayi Devrimi'nin getirdiği makineleşme ve endüstrileşmeye karşı Romantik sanatçılar sert bir duruş sergiler. Betonlaşma ve endüstriyel gelişmeler, sanatçıları doğaya daha yakın olma düşüncesiyle etkiler. Bu nedenle, sanatçıların eserlerinde öncelikli odak noktalarından biri doğa olmuştur (Berk, 2018: 350). Bu duruş, sanat eserlerinde doğanın romantize edilmesi, vahşi doğanın güzelliklerinin vurgulanması ve endüstriyel dönüşüme karşı eleştirel bir duruşun ön plana çıkmasına yol açmıştır. Romantizm sonrası dönemde sanat, duygusal ifade ve bilinçdışı anlatım üzerinde evrim geçirdi. Sanatçının bireysel yaratıcılığı ön plandaydı, özellikle Dışavurumculuk, Soyut Dışavurumculuk ve Yeni

Dışavurumculuk gibi modern akımlar bu anlayışı vurguladı (Ötgün, 2008: 162). Sanatı sadece görsel bir yansıma olmaktan çıkararak, sanatçının iç dünyasının zenginliğini ve karmaşıklığını ortaya koymuştur. Ancak, bu hareket aynı zamanda postmodern eleştirileri de içerir, sanatın tek bir anlam taşımadığını ve izleyicinin yorumunun da önemli olduğunu savunur. Geleneksel sanatta toplumsal ifade ön plandayken, modern dönemde sanatçı kendi deneyimi ve özgün ifadesine odaklanmıştır, normlardan sapma ve kültürel geleneklere meydan okuma özgürlüğü kazanmıştır (Hagman, 2010: 33). Sanatın sadece toplumun taleplerini karşılayan bir araç olmanın ötesine geçerek, bireysel özgünlüğün ve ifadenin bir yansıması haline gelmesi sağlanmıştır.

Sanat tarihinde sanatçı ve zanaatkâr ayrımının ortaya çıkmasında, sosyo-politik etkiler, sınıfsal farklılıklar ve sanatın sınıflandırılmasına karşı tepkiler önemli rol oynar. Her sanat eseri, sanatçının kimliği üzerinden toplumsal yapıları yansıtarak önemli söylemleri içinde barındırır (Yılmaz, 2016: 3). Sanatçının eserleri, döneminin ve kendi yaşamının izlerini taşıırken, aynı zamanda sanatın evrimine ve sanatçının statüsündeki değişimlere işaret eder.

2.2.4. Postmodern

Öznenin sanat eseriyle etkileşimini vurgulayarak Öznellik Vasıflarının İzleyicide Eserleşmesi fikrini güçlendirir. Postmodernizm, sanattan siyasete, ekonomiden kültüre kadar geniş bir yelpazede ortaya çıkan eleştirel bir tutumdur. Bu, belirli bir kuramın bağlayıcılığı olmayan, kuralsızlığın getirdiği çoğulcu ve ekletik bir anlayışı ifade eder (Büyükkol, 2012: 171). Bu durum da kendisini diğer düşünce akımlarından ayıran temel bir özelliktir. Postmodernizm, kurallar ve normlar karşısında eleştirel bir duruş sergileyerek, çeşitli alanlarda farklılıkları ve çeşitlilikleri kabul eden bir düşünce akımıdır.

2.2.4.1. Yeni'lik ve Yine'lik Çıkmazı

Postmodern dönemde, yinelik ve yenilik çeşitliliği, geçmişten alınan unsurların ekletik ve çok sesli bir şekilde yeniden kullanılması ve yeni bağlamlarda sunulması üzerine kuruludur. Parodi, pastiş, kavramsal zenginlik ve farklı perspektiflerin bir arada kullanımı, sanatın daha esnek ve çeşitli olmasını teşvik eder. Tekrar edilen temalar her seferinde farklı ve özgün şekillerde sunularak sürekli bir yenilik hissi yaratır. Postmodern dönem, sanatçının geleneksel rolünün sorgulanması ve hatta ortadan kaldırılması ile karakterizedir. Sanatçının eserlerinin idealleştirilmesi ve

geçmiş kültürün günümüzde ulaşılamaz hale gelmesi, 20. yüzyıl modernizminin önemli tartışma konularından biridir. Bu süreçlere direniş, toplumsal yaşamın ve tarihin dinamik akışının otoriter bir yabancılaşma biçimi aracılığıyla inkarı anlamına gelir, ve bu çelişkiler avangard pratiğin "estetik paradoks" ve "yenilik" kavramlarıyla açıklanır (Buchloh, 1981: 50). Postmodernizm, ideolojik boşluğun ötesinde geniş bir kavramdır ve tasarım alanlarında ütöpik hayallerin distopyaya dönüşümünü ele alır. Bu düşüncenin kökenleri, 19. yüzyıl avangard akımlarında, özellikle de Rus Konstrüktivistleri'nde bulunmaktadır (Tokdil). Postmodernizm, avangard akımların mirasını devralarak, ideolojik eleştirinin yanı sıra çoklu bakış açılarına, yerel öykülere ve kültürel çeşitliliğe vurgu yaparak, distopik tasarımların ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. 1960'lı yıllarda, siyasi ve sosyal çalkantıların etkisiyle, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'daki sanatçılar, resmin sınırlarını sorgulayarak çevre ve ekolojinin deneyimlenmesi için Arazi Sanatı ve Çevresel Sanat gibi yeni yaklaşımlar geliştirdiler. Sanatçılar, manzara resmi yerine doğal malzemelerle yapılmış açık alan heykelleri ve fotoğraf dizileri aracılığıyla çeşitli savaş sonrası sanat üretimlerine imza attılar (Aydın ve Zümrüt, 2013: 56). Bu sanat formu, sadece estetik bir deneyim sunmakla kalmaz, aynı zamanda doğa ile insan kültürü arasındaki ilişkiyi sorgular ve çevresel sürdürülebilirlik konularına dikkat çeker. Arazi Sanatı ve Çevresel Sanat, sanatın toplumsal ve çevresel sorunlara duyarlı bir şekilde yaklaşma ve izleyicileri bu konularda düşünmeye teşvik etme potansiyeli açısından önemli bir evrimi temsil eder.

2.2.4.2. Öznellik Vasıflarının İzleyicide Eserleşmesi

Bu dönemde, sanatın anlamı ve değeri, yalnızca sanatçının niyetleriyle değil, aynı zamanda izleyicinin eseri algılama, yorumlama ve ona anlam yükleme biçimiyle de şekillenir. Postmodernizm, mutlak ve evrensel anlamların reddedildiği, çoklu perspektiflerin ve bireysel deneyimlerin önem kazandığı bir dönemdir. Bu bağlamda, sanat eseri sabit bir anlam taşımaktan ziyade, her izleyicinin farklı bir anlam çıkarabileceği dinamik ve çoğulcu bir yapıya sahiptir. Sanat eserinin anlamı, izleyici ile eser arasındaki etkileşimde ortaya çıkar ve her izleyici bu süreçte kendi öznel deneyimlerini, bilgilerini ve duygularını katarak eseri yeniden yaratır. Marcel Duchamp'ın yapısal dekonstrüksiyon etkisiyle postmodernist sanat, nesnenin yeni bir ifade biçimine evrildi. (Şahin, 2013: 243). Sanatın doğasına dair odak noktaları, zaman içinde sanatçının rolünün evrimi ve sanat eserinin anlamının değişimi üzerinden bir bağlamda birleşir. Bu, farklı sanat akımlarının, dönemlerinin ve kültürlerinin

unsurlarını bir araya getirme eğilimini ifade eder. Sanat eserleri, birden fazla etkiden beslenerek karmaşık ve çok katmanlı bir yapı kazanır. Bu durum, postmodern sanatın çeşitliliği ve çoksesliliği teşvik etmesine yol açar. 20.yüzyıldaki savaşlar ve öne çıkan bilim insanlarının etkisi, özellikle Freud ve Jung'un katkıları, sanatı dış gerçeklikten iç gerçekliğe yönlendirerek, modern dönemin normatif anlayışının sona ermesine ve postmodern dönemin başlamasına neden oldu (Ünsal, 2017: 231). Postmodern dönemin başlangıcı, sanatın tek bir evrensel anlam yerine çoklu ve çeşitli yorumlara açık bir alan olduğunu vurgular. Bu, sanatın içsel ve dışsal gerçeklikleri anlamlandırma sürecinde psikanalitik ve bilimsel perspektiflerin etkili bir biçimde entegre edildiği bir dönemin habercisi olarak görülebilir.

2.2.4.3. Sanatçının Tasfiyesi

Postmodern sanatın doğası gereği, sanatçı ve sanat eseri arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlama süreci, sanatçının kişisel dönüşümünü ve benlik ifadesini merkezine alır. Bu bağlamda, sanatçının tasfiyesi, sadece fiziksel veya toplumsal bir yok oluş değil, aynı zamanda sanatçının kendi içsel dünyasında ve yaratım sürecinde yaşadığı köklü değişikliklerin bir ifadesidir. Sanatçı, benliğini ifade etmek için dil, biçim ve ses gibi araçlara başvurarak dönüşüm sürecini yönlendirir, bu da cesur bir benlik ifadesinin ortaya çıkmasına katkı sağlar (Kılınç, 2011: 88). Sanat eseri, sadece bir duygunun dışa vurumu değil, aynı zamanda sanatçının içsel dünyasındaki derinlikleri, kırılmalıkları ve güzellikleri yansıtır. Dolayısıyla, bu bağlamda ortaya çıkan yapıt, sadece bir sanat eseri olmanın ötesinde, bir sanatçının benlik arayışının ve dönüşümünün bir belgesidir. Sanat eserinin samimiyeti ve saflığı, sanatçının benliğiyle dönüşüm arasındaki bu derin bağlantıdan doğar.

2.2.5. Futura- Modern

Teknolojik gelişmelerin ve kültürel değişimlerin etkisi altında gelişen gelecekçi bir perspektifi ifade eder.

2.2.5.1. Tekno-Kültürel Egemenlik ve İşgal

"Tekno-kültürel egemenlik ve işgal" temelinde, teknolojinin toplum üzerindeki etkilerini ve kültürel bağlamda nasıl şekillendiğini inceler. Teknolojik egemenlik, dijital teknolojilerin ve dijital medyanın günlük yaşam üzerinde baskın hale gelmesini içerirken, kültürel işgal, yerel kültürlerin küresel teknoloji etkisiyle değişime uğramasını ve dijital kolonizasyon, büyük teknoloji şirketlerinin dünya genelinde

etkilerini artırmasını kapsar. Bu süreç, toplumların teknolojiye adapte olurken kendi kimliklerini koruma çabasıyla yeni hibrit kültürel formların ortaya çıkmasına neden olur. Teknolojik dönüşüm, geleneksel sanat pratiğindeki hiyerarşiyi sarsarak sanatı geniş kitlelere açtı. Sosyal medya ve yaygın fotoğraf kullanımıyla, herkesin sanatla ilgilenip üretme eğilimi arttı, fotoğrafçılık ise daha erişilebilir hale geldi (Oskay, 2018: 808). Sanat, daha önce görülmemiş bir hızda paylaşılabılır ve tüketilebilir hale gelmiştir. Teknolojik dönüşüm, sanatın erişilebilirliğini genişleterek sanat dünyasını dönüştürmüş ve sanatla ilgilenen herkesin potansiyel bir sanatçı olarak ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır. Ancak, bu değişimle birlikte sanatın değerlendirilme ve anlama biçiminde de yeni sorular ortaya çıkmıştır. Geleneksel klasik anlayıştaki objektif standartlar yerine, şimdi sanatın subjektif ve çeşitli yorumlara açık bir alan olduğu düşünülmektedir.

Sanatçılar, etkileşimli medya sanatına odaklanarak yapay yaşam teknikleri ve araştırma metodolojileri üzerinde çalışmışlardır. Yapay yaşamın kullanımı, estetik ve toplumsal açıdan etkileyici eserlerin evrimleşmesine olanak tanımıştır (Reichle, 2009: 167). Etkileşimli medya sanatının sanatçılara sunduğu araştırma imkanları, eserlerin yaratılma sürecinde bilgisayar tabanlı yönetim ve karmaşık algoritmaların kullanımını içermektedir. Çağdaş sanatın, teknolojinin insan yaşamına entegrasyonu üzerinden kültürel ve düşünsel bir diyalog başlatma potansiyeli ortaya çıkmaktadır.

2.2.5.2. Yapay Zekâ ve Tekno-Öznenin Hakimiyetine Teslimiyet

Sanat dünyasında yapay zekâ ve teknolojik öznelerin etkisi hızla artmakta, bu da sanatın tanımı, üretimi ve algılanışında köklü değişimlere yol açmaktadır. Geleneksel estetik standartlar yerini daha deneysel ve rastlantısal anlayışlara bırakırken, sanatçılar yaratıcı süreçlerinde yapay zekâ ve zihin-makinelerini kullanarak yeni ifade biçimlerini keşfetmektedir. sanatın estetik değerleri ve sanatçının rolü yeniden tanımlanırken, yapay zekâ ve teknoloji ile iç içe geçmiş bir sanat anlayışı ortaya çıkıyor. Bu durum, sanatın sınırlarını genişleterek, gelecekteki yaratıcı ifade biçimlerine yeni bir yön veriyor. Günümüz sanatında, yapay zekâ ve zihin-makinelerinin etkisiyle eserlerin anlamsız, rastlantısal veya absürt olabileceği düşünülmekte. Bu bağlamda, estetik değerlendirme standartları, arıların eylemlerini değerlendirmeye benzer şekilde sorgulanabilir; arılar, amaca yönelik veya kendi iyilikleri için hareket ederek, değerlendirme standartlarına ihtiyaç duymadan eylemlerini gerçekleştirirler (Antomarini ve Berg, 2013: 109). Sanatın doğasındaki

temel değişikliklerle birlikte, sanatçıların yaratıcı süreçlerine ve ifade biçimlerine olan ilgilerinde de dönüşümler yaşanmıştır. Geleneksel estetik standartlardan sapma, daha deneysel sanat anlayışlarına yol açmıştır. Sanatın estetik değeri, özgün yapısal özelliklerinden türemektedir. Sanat, bireylerin kişisel yaratıcılıklarının bir ifadesi olarak daima anlam, güzellik veya zekâ içerir. Bu özellikleri anlamak ve değerlendirmek, bireysel ve kültürel çeşitliliklerden kaynaklanan zorluklar içerebilir. Ancak, sanatın estetik değerinin eksik olduğu anlamına gelmez. Teknolojik ilerlemelerin sanatı etkileyip değiştirdiğı bir gerçek olsa da, sanatın temel prensipleri ve estetik değeri hala geçerlidir ve sanat eserlerini değerlendirmek için önemlidir.

2.2.5.3. Sanatçı Öznenin Yok Oluşu

Futura-Modern dönemindeki belirgin bir özellik olan "Sanatçı öznenin yok oluşu," geleneksel sanatçı figürünün zayıflayarak, teknolojik gelişmelerin ve kültürel değişimlerin yoğun etkisi altında nasıl dönüştüğünü ele alır. Yapay zekâ tarafından üretilen sanat eserleri, fiziksel olarak dokunulamaz ve dijital ortamda var olur. Bu eserler, insan algısını hedef alarak yaratılır ve sanatçının geleneksel yaratıcı rolünü sorguladır. Ontolojik olarak, yapay zekâ eserlerinin varlık durumu, fiziksel etkileşim eksikliği ve dijital dünyadaki varoluşları nedeniyle geleneksel sanat eserlerinden farklıdır. Bu, onların nasıl deneyimlendiğini ve değerlendirildiğini etkiler. Bu bağlamda, sanatın farklı yönelimleri ve yaklaşımları gelişmektedir.

3. YENİ NESİL SANAT VE GELECEKÇİ BAKIŞ AÇISI (ŞİMDİ VE GELECEK).

Tablo sanatta "eski" ve "yeni" kavramlarının keskin bir karşılaştırması üzerine kuruludur, ve bu iki dönem arasındaki derin ayrımları sergilemeyi amaçlar. "Eski" kavramı, sanatın daha özgün, tekil ve seçkin bir yapıya sahip olduğu zamanları ifade ederken, sanatçıların yaratıcılıklarını ve kişisel ifadelerini ön plana çıkardıkları bir dönemi temsil eder. Buna karşın, "yeni" sanat anlayışı, teknolojinin sanat pratiğine yoğun bir şekilde entegre edildiği, kültürel çeşitliliğin ve global etkileşimlerin arttığı bir dönemi temsil eder. Günümüz sanatçıları, eserlerini dijital araçlar ve teknolojik yenilikler kullanarak yaratırken, çoklu kültürel etkilerden beslenir ve eserlerini kitlesel bir çeşitlilik üzerine kurarlar. Bu ayrım, sanatın nasıl bir evrim geçirdiğini ve estetik anlayışlarının nasıl dönüştüğünü inceler, eski ile yeni arasında net bir çizgi çekerken, her iki dönemin de sanat üzerindeki etkilerini vurgular. Günümüz sanatsal eğilimlerini ve gelecekteki olası yönelimleri analiz etmeye çalışır. Burada, "eski" kategorisine 1950 ve öncesine ait tarihler dahil edilirken, "yeni" kategorisine 1950 sonrası ve günümüz tarihleri dahil edilmektedir.

Estetik ve estetikler arasındaki dönüşüm, eskiden sanatçının yaratıcılık deneyimini ön planda tutarken, günümüzde teknolojinin deneyiminden faydalanan bu deneyimi kendi deneyimi gibi sunmasına dayanmaktadır. Eskiden tek bir kültür hakimdi; şimdi ise çeşitli kültürel etkilerin hakimiyetindeki sanatçı kavramı öne çıkmaktadır. Geleneksel toplum yapısı, günümüzde yerini teknolojik ağlara bırakmış ve sanatçılar ile insanlar artık bu ağın bir parçası olarak varlıklarını sürdürmektedirler.

Sanatçılar, eskiden iki unsuru birleştirirken, günümüzde birçok unsur arasında zigzaglar çizerek çalışmalarını sürdürmektedirler. Geçmişte sanatçılar genel olarak anlatıcı rolündeyken, şimdi anlattıkları şeyin bir önemi yok ve kitlesel olarak onaylanması önem kazanmıştır. Eskiden üretim ön plandayken, günümüzde sanatçılar yeniden üretim sürecinde tüketerek üretim yapmaktadırlar; yani mevcut unsurları kullanıp tüketerek yeni eserler üretmeye çalışmaktadırlar. Teknolojiyi tüketirken, dijital sanat üretimi bu sürecin bir parçası haline gelmiştir.

Geçmişte sanatın sona erdiği düşünülürken, şimdi yeniden bir başlangıç noktasında olduğumuz görülmektedir. Sanatçılar, sıfır noktasında yeniden başlama

amacında olup, gelecekte ne ortaya koyacaklarını daha fazla tartışıp araştırmamız gerekecektir. Tezde de bu dönüşüm ve yeniden başlangıç süreci ele alınacaktır.

Tablo 3.1. Sanatta eski ve yeni yaklaşımlar

ESKİ	YENİ
ESTETİK	ESTETİKLER
YARATICILIK DENEYİMİ	DENEYİMİN DENEYİMLENMESİ
KÜLTÜR...	KÜLTÜR
TOPLUM/LAR	NETWORK
İNERDİSİPLİNER	MULTİDİSİPLİNER
ANLATISAL	UZLAŞIMSAL
ÜRETİM	TÜKETİM/YENİDEN ÜRETİM
SIFIR NOKTASI (SON)	SIFIR NOKTASI (YENİDENBAŞLANGIÇ)

3.1. Eski

3.1.1. Estetik

Antik dönemlerde, estetik genellikle doğal güzellik, uyum ve kusursuzlukla ilişkilendirilmiştir. Yunan ve Roma medeniyetlerinde, sanat eserleri insanın idealize edilmiş formunu ve doğanın mükemmelliğini yansıtmıştır. Ortaçağ boyunca, Hristiyanlık etkisi altında estetik anlayış, dini sembollerin ve manevi değerlerin vurgulanmasıyla şekillenmiştir. Gotik dönemde, sanat eserlerindeki süslemeler ve detaylar estetiği dini atmosferle bütünleştirmiştir.

Estetik kavramı, ilk olarak duylar aracılığıyla algılanan deneyimleri içeriyordu, bu da işitsel, dokunsal ve koku alma duylarını kapsıyordu (Macmillan, 2015). Estetik deneyimler, insanların duysal algılarını kullanarak çevrelerindeki nesneleri ve olayları değerlendirmelerini sağlar.

İnsanlık, Yeni Taş Devri'nden yerleşik düzene geçerek avcı-toplayıcı kültürden tarım kültürüne evrilmiştir. Bu geçiş, insanlara hoşlandıkları nesneleri üretme ve estetik zevklerini geliştirme imkânı sağlamıştır (Winegard, 2019). Bu süreç, insanların yaşam tarzlarını ve değerlerini şekillendiren estetik anlayışların gelişimine de katkı sağlamıştır. Hoşlandıkları nesneleri üretme imkânı, insanların sanatsal ifade ve estetik zevklerini daha özgürce keşfetmelerine olanak tanımıştır. Ortaçağ sanatının yeniliklerinden biri, güzellik kavramına somut bir bakış açısı getirmesidir, bu da akılla kavranabilir güzelliğin ahlaki ve psikolojik bir gerçeklik olduğu sürece kabul edilir. Özellikle mistik kesimin sanatı dinin bir aygıtı olarak görmesi ve dine hizmet etmesi, bu ilişkiyi ön plana çıkarır (Altunay, 2014: 31). Bu bağlamda, sanat eserlerinin algılanması ve değerlendirilmesi, zaman ve mekânı göre değişen estetik anlayışlarıyla

ilişkilidir. Sanat eserlerinin estetik kalitesi, sadece sanatçının becerisiyle değil, aynı zamanda izleyicinin estetik tercihleriyle de ilişkilidir. Sanat olgusunun daha ahlaki ve doğruluğa odaklı olduğu dönemlerde, eserlerin güzelliği estetik kaygıdan ziyade ahlaki içeriğiyle ilişkilendirilmiştir. Sanatın zevke ve beğeniye hitap etmesi, izleyiciler arasında farklı görüşlerin ortaya çıkmasına yol açarak sanatın demokratikleşme sürecine katkı sağlamıştır (Engin, 2018: 139). Bu dönemlerde, sanat eserleri toplumun ahlaki değerlerini yansıtmak ve güzellik kavramını bu bağlamda tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. Sanat, tarih boyunca iletişim aracı olarak kullanılmış ve gerçeklik ile idealize edilmiş sunumları sağlamıştır. Estetik değerlerin zamanla değişmesi, toplumun algısını ve sanatçıların bakış açısını etkilemiştir (Dinçeli, 2017).

Klasik sanatta estetik, nesnel gerçekliğin tarafsız bir şekilde temsil edilmesini öngörürken, modern sanatta sanatçının kişisel yorumu ve subjektif deneyimi ön plandadır (Olgun ve Olgun, 2020: 318). Ancak, modern sanatta sanat eserleri, sanatçının iç dünyasını, duygularını ve deneyimlerini yansıtmak amacıyla şekillenir. Bu durum, sanat eserlerinin yorumlanmasında ve değerlendirilmesinde farklı bir yaklaşımı beraberinde getirir. Modern sanat, sanatçının özgün ifadesini ve öznelliğini vurgulayarak estetik anlayışı yeniden şekillendirir. Degas, geleneksel normlara meydan okuyarak kişisel bir estetik geliştirmiştir. Bonnard, içsel hayal gücünün estetik dünyasını temsil ederken, Matisse geleneksel normlardan bağımsız yeni bir estetik arayışına girmiştir. Duchamp ise sanat ve kültür arasındaki ilişkiyi değiştiren bir fikir estetiği benimsemiştir (Hagman, 2010: 35). Sanatçıların çalışmaları, estetik deneyimde çeşitliliği ve yeniliği teşvik etmiş, sanatın evriminde önemli bir rol oynamıştır. Soyut ve kavramsal sanatta nesne, görsel etkinin öneminin artmasıyla birlikte geri planda kalırken, izlenimcilikten Pop Art'a kadar olan dönemde çeşitli sanat akımlarında nesnenin rolü ve dönüşümü incelenmiştir. Bu akımlar, sanat eserinin izleyici üzerindeki etkisini vurgulayarak nesnenin yerini değiştirmiştir. Nesnenin değerini azaltan ve sanatın seyirciye etkisini öne çıkaran bu yaklaşım, sanatın evriminde önemli bir dönüşümü temsil eder. (Yuedi ve Carter, 2014: 4). Nesnenin değerinin azalmasıyla birlikte, sanat eserinin anlamı ve etkisi daha belirgin hale gelmiştir. Estetik deneyimin izleyiciyle olan bağı güçlenmiştir. Kant, sanattaki güzeli doğadaki güzellikle benzer şekilde bir hoşlanma nesnesi olarak değerlendirir ancak sanatsal güzelliğin değerlendirilmesi kavrama ihtiyaç duyar çünkü sanat eseri, kavramsal bir biçimde ifade edilmiştir. Dolayısıyla, insanın yapımı olan sanat eserleri

doğadan ayrılır (Korkmaz, 2013). Sanat eserinin değerin anlaşılmaması için zihinsel bir sürecin gerekliliğı, Kant'ın estetik düşüncesindeki temel bir unsurdur. Bu bağlamda, sanat eserlerinin algısal ve zihinsel boyutları arasındaki etkileşim, estetik deneyimin karmaşıklığını ve derinliğini belirler.

Modernist dönemde, sanat eserlerinin biçime odaklanmasıyla birlikte "biçim", estetik deneyimlerin temelini oluştururken, postmodern dönemde "biçimsizlik", sadece biçimden ayrılmakla kalmayıp aynı zamanda farklı anlamlar kazanarak estetik değerlendirme sürecini zenginleştirir (Jones, 2006: 127). Bu bağlamda, estetik deneyim, biçimsellik ve biçimsizlik arasındaki dinamik etkileşimin bir sonucu olarak çeşitlenir.

3.1.2. Yaratıcılık Deneyimi

Yaratıcılık deneyimi, sanatçının duygu, düşünce ve hayal gücünü bir araya getirerek kendini ifade etme sürecidir. Bu süreçte, sanatçı, içsel ve dışsal etkileşimlerden beslenir ve çeşitli teknikler, malzemeler ve kavramlar aracılığıyla kendi özgün ifadesini ortaya koyar. Yaratıcılık deneyimi sırasında sanatçı, zaman zaman ilham alırken zaman zaman da sıkı çalışma ve araştırma gerektiren bir çaba içine girer.

Sanat tarihindeki yaratıcılık deneyimi, farklı dönemlerde ve kültürlerde farklılık göstermiştir. Ancak, ortak bir özellik olarak, sanatın yaratıcı sürecinin derin bir içsel keşif ve ifade yolculuğı olduğu kabul edilir. Yaratıcılık deneyimi, sanat eserinin sadece dışsal biçimi değil, aynı zamanda içsel anlamı ve duygusal etkisiyle de ilgilidir.

On beşinci yüzyıl İtalyan sanatı, maddiyat odaklı figüratif bir tarzdan, illüzyonizm ve sanatsal beceriyi önemseyen bir forma doğru evrim geçirmiştir. Ressamlar, esnaf kimliğinden sanatçı kimliğine geçiş yaparak prestij kazanmıştır (Randolph, 2004: 544). Rönesans, 14. yüzyılda İtalya'da başlayıp Avrupa'yı etkileyen ve Antik Çağ'ın değerlerine dönüşü işaret eden köklü bir dönüşümdür. Bu dönem, çok yönlü bireylerin, örneğin Leonardo Da Vinci gibi sanatçıların, ortaya çıkmasını sağlamıştır (Can, 2019: 45). Rönesans, sanat, bilim, felsefe ve edebiyat alanlarında önemli yeniliklerin yaşandığı bir dönem olarak kabul edilir, bu da modern Avrupa uygarlığının temellerinin atıldığı bir evrensel kültürel hareketin habercisi olmuştur.

Sanat eseri, geleneksel olarak bireysel bir yaratım olarak görülür. Ancak, modern tanımlar, sanat eserini özgünlük ve sanatçının yaratıcılığından ziyade "bağlam içinde

gerçekleştirilen veya seçilen herhangi bir şey" olarak tanımlar. Bu tanım, sanat eserinin iletişimsel niyetini ve gündelik hayattan uzaklaşmayı birleştirir (Kwastek, 2013: 44). Sanat eserinin geleneksel ve modern tanımları, dönemin deneyim ve algılarına göre değişen bir dönüşümü yansıtır. Modern sanatçılar, geleneksel kısıtlamalardan kaçınarak en özgün ve kişisel eserlerini üretmeyi amaçlamış, estetik normlardan kaçınan bireylerdi. Onlar için sanat, öznel gelişim ve ölümsüzlük arayışının bir yansımasıydı (Hagman, 2010: 2). Modern sanatçılar, geleneğin kısıtlayıcı etkilerini reddederek sanatta yeni bir perspektif sunmuş ve bireysel ifadenin önemini vurgulamışlardır. Modern sanatın evriminde, nesnelerden çok deneyimlerin ön plana çıktığı bir dönüşüm yaşanır. İzlenimcilikten Fütürizme kadar olan akımlarda, deneyimin vurgulanması dikkat çeker, bu da sanatın seyirciyle etkileşimini artırır (Light ve Smith, 2005: 4). Söz konusu dönüşüm, sanatın seyirciyle etkileşimini ve deneyimini öne çıkarır, sanat eserlerinin anlamını ve etkisini zenginleştirir. Bu bağlamda, modern sanatın evrimi, sanatın sadece nesneleri değil, aynı zamanda izleyiciyi etkileme gücünü de dikkate alarak değerlendirilmelidir.

3.1.3. Kültür...

Sanat, kültürün bir yansıması olarak görülürken aynı zamanda kültürel değerleri ve inançları da şekillendirir. Sanat eserleri, bir toplumun tarihini, değerlerini, inançlarını ve yaşam tarzını yansıtarak kültürel belleğin bir parçası haline gelir. Aynı zamanda, kültürel çeşitlilik sanatın doğasında yer alır ve farklı kültürlerle özgü sanat formları ve tarzları ortaya çıkarır. Sanat, bir kültürün kimliğinin korunmasına ve ifade edilmesine katkıda bulunurken, farklı kültürler arasında etkileşim ve diyalogun da bir aracı olmuştur. Bu nedenle, sanat tarihi sadece sanat eserlerinin fiziksel özelliklerini değil, aynı zamanda onların kültürel bağlamdaki rolünü ve etkisini anlamak için kültürel, sosyal ve tarihsel faktörleri de dikkate alır.

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan hızlı sanat evrimi, çeşitli kültürel kaynaklardan beslenerek 20. yüzyılın başında köklü değişimlere yol açmıştır. Egzotizm ve ilkel sanat, yeni akımlara ilham verirken, Bosch ve Bruegel gibi sanatçılar da sürrealizmin temellerini atmıştır. El Greco'nun abartılı biçimlendirme yöntemi ise dışavurumculuğu etkilemiştir (Gökova, 2018: 98). Sanat, bir toplumun veya kültürün dışında izole bir olgu değil, tüm insanlığın ortak mirasıdır ve bu evrim sürecindeki kültürel etkileşimler, sanatın evrensel ve zamanüstü niteliğini ortaya koyar.

Modern sanat, kültürel etkinin ikincil hale geldiği ve sanatçının öznel deneyimine odaklanan bir perspektife evrildiği bir dönemi temsil eder. Sanat eserleri, bireysel sanatçının içsel dünyasının yansıması olarak değerlendirilir ve anlam, izleyicinin kişisel yorumuna bağlıdır (Hagman, 2010: 34). Bu durum, sanatın toplumsal bağlamdan çıkıp bireysel deneyime yönelmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak, bu bireysel odaklanmanın, sanatın toplumsal işlevi ve etkisi üzerinde nasıl bir etki yarattığı ve sanatın evrensel değerlerini nasıl etkilediği hala tartışma konusu olmuştur.

3.1.4. Toplum/lar

Sanatçılar, zamanlarının sosyal, kültürel ve politik bağlamlarında şekillenir ve bu bağlamlar genellikle sanat eserlerine yansır. Toplumsal değişimler, ekonomik koşullar, siyasi olaylar ve kültürel akımlar, sanatçıların eserlerindeki temaları, teknikleri ve tarzları etkiler. Örneğin, bir toplumun siyasi istikrarı veya dini inançları, sanatçıların eserlerinde belirgin temalar haline gelebilir.

İlk sanat eserleri, toplumsal değişimleri yansıtarak bireysel kimliklerin ve toplumsal yapıların dönüşümünü gösterir. Kadın imgesi, anaerkil toplumlardan erkek egemen toplumlara geçişle birlikte değişir ve kadının rolü daha bağımlı hale gelir. Siyasi yapılar, tanrısal güçlerin sembolizasyonu ile sanat eserlerinde ifade edilir; örneğin, Mısır piramitleri ve Roma İmparatorluğu'nun heykelleri, bu ilişkiyi yansıtır (Papila, 2007: 178). Toplumsal bağlam, sanat eserlerinin aracılığıyla toplumun değerleri, normları ve güç ilişkileri hakkında önemli ipuçları sunar, böylece sanat tarihi, sosyal tarihle sıkı bir şekilde bağlantılıdır. Sanat eserleri, toplumun farklı katmanlarını, inanç sistemlerini ve ideolojilerini anlamak için önemli bir kaynaktır. Ortaçağ sanatı, Hristiyan inancının etkisiyle öbür dünya odaklı bir perspektife evrilmiştir. Din, toplumun yaşam biçimini ve sanatsal gelişimini belirlemiş, Gotik ve Romanesk sanat gibi akımlar dinin etkisi altında anıtsal anlatımlara yönelmiştir (Altuner, 2020: 56). Bu süreçte sanat, toplumun dini ve sosyal yaşamını şekillendirmede önemli bir rol oynamış ve dini değerlerin sanatsal ifadesinde merkezi bir konuma sahip olmuştur. Rönesans'ın ortaya çıkardığı klasik sanat anlayışı, hümanizm felsefesiyle bireysel kimliğin önemini vurgulayarak sanatçıları mükemmeli aramaya teşvik etmiştir. Sanayi Devrimi'nin etkisiyle toplumsal değişim yaşayan 19. yüzyılda, sanatçılar yeni arayışlara yönelmiş ve eski sanat anlayışına yeni boyutlar kazandırmıştır (Kayahan, 2019: 1135). Bu süreç, sanatın toplumsal dinamiklerle

etkileşimini ve sanat eserlerinin evrensel anlamlarını yeniden tanımlayan bir dönemdir.

20. yüzyılda, Aydınlanma'nın vaatlerinin gerçekleşmemesi, modernizmin temel ideolojisinin sorgulanmasına yol açar. Bu süreçte, sanatçılar, kapitalist düzene karşı anarşizmden beslenen hareketlere yönelir ve Karl Marx gibi düşünürlerin toplumsal estetik projeleriyle özgür ifade arayışı birleşir (Can, 2019: 49). Bu dönemde sanat, sadece bireysel ifade aracı olmaktan çıkarak, toplumsal değişim ve dönüşümün bir parçası olarak görülmeye başlandı. Sanatçılar, eserleriyle toplumsal sorunlara dikkat çekmeye ve alternatif düzenlerin mümkünliğini tartışmaya başladılar. Modern sanat döneminde, bireysel sanatçıların toplumsal ve çevresel değişimlere uyum sağlama çabaları belirleyici olmuştur. Eski kültürel kurumların dönüşümü, sanatçıların eserlerinde kontrol kaybına ve modern sanatın hızlı evrimine yol açmıştır (Hagman, 2010: 4). Değişim, kontrolün kaybedilmesi ve sanatın daha özgür ve yenilikçi bir yön kazanmasıyla sonuçlanmıştır. Dolayısıyla, modern sanatın hızlı evrimi, bireysel sanatçıların toplumsal ve kültürel değişimlere uyum sağlama çabalarının bir yansımasıdır. Modern sanat, sanatçıların yenilik arayışları ve çevresel etkileşimlerin bir ürünü olarak şekillenmiş, kültürel ve toplumsal bağlamın bir ifadesi haline gelmiştir.

3.1.5. İnterdisipliner

Sanat tarihi, disiplinlerarası bir perspektiften incelendiğinde, sanat eserlerinin sadece görsel açıdan değil, aynı zamanda tarihsel, kültürel, sosyal ve psikolojik bağlamları da içerdiği anlaşılır. Bu çoklu disiplinler yaklaşım, sanat eserlerinin sadece estetik özelliklerini değil, aynı zamanda üretildikleri dönemin siyasi, ekonomik ve dini koşullarını da dikkate alır.

Rönesans döneminde, sanat ve bilimin birleşimi belirginleşmiştir. Bu dönem, modern sanat anlayışının yükselişine ve Sanayi Devrimi'nin etkisine tanıklık etmiştir, sanatı geleneksel kalıpların ötesine taşımıştır (Kayahan, 2019: 1134). Sanatın sadece görsel bir ifade aracı olmaktan çıkıp, aynı zamanda bilgi ve düşünce aktarımının önemli bir aracı haline gelmiştir.

3.1.6. Anlatısal

Sanat tarihinde, sanatçılar anlatısalılığı çeşitli şekillerde kullanmışlardır. Bazı sanat eserleri belirli bir hikayeyi veya mitolojik bir olayı anlatırken, diğerleri duygusal bir mesaj iletmeyi veya toplumsal bir meseleyi ele almayı amaçlamıştır.

Sanatın tarih boyunca gerçeklik algısındaki değişimlere paralel olarak evrim geçirdiği bilinmektedir. Özellikle Rönesans dönemi ve sonrasında, sanat eserlerinin içeriği, biçimi ve işlevi üzerinde önemli değişiklikler görülmüştür. Rönesans'ın doğuşuyla birlikte sanat, daha bireysel ve insancıl bir boyut kazanmış, sanatçılar insanı ve evreni daha detaylı ve özgün bir şekilde betimlemeye yönelmiştir. Sanat eserlerinin temsil ettiği gerçeklik anlayışı, toplumsal, kültürel ve bilimsel gelişmelerle birlikte sürekli olarak değişmiş ve evrilmiştir. Bu nedenle, sanatın tarihsel süreç içindeki değişimi, insanların gerçekliği algılaması ve yorumlaması üzerindeki etkileriyle yakından ilişkilidir.

19. yüzyıl öncesinde, sanatçılar genellikle toplumsal, kültürel ve kurumsal değerleri yansıtan tarihsel olayların idealize edilmiş tasvirleriyle ilgilenmekteydi (Hagman, 2010: 33). Sanat eserleri genellikle mevcut toplumsal düzeni ve değerleri yücelten, güçlendiren ve idealize eden bir işlev görmüştür. Sanat, genellikle yönetici sınıfların talepleri doğrultusunda üretilmiş ve genellikle tarihi olayların kahramanlarını veya dönemin ideallerini romantik ve kahramanca bir biçimde betimlemiştir. Bu idealleştirme, o dönemde sanatın toplumun mevcut düzenini ve değerlerini pekiştirmek için bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir. Aydınlanma döneminde sanat eserlerinin, özel mekanlar için üretildiği ve Rönesans'ın etkisiyle kilisenin etkisinin azaldığı, bilimsel ve ekonomik ilerlemelerle birlikte sanata ilgi duyan halk sınıfının ortaya çıktığı belirginleşti. Yağlıboya resim, bu dönemde ekonomik gücün bir ifadesi olarak öne çıktı ve eserler ticari meta haline geldi (Önder, 2022: 378). Sanatın Sanayi Devrimi ile birlikte toplumun yaşam biçimindeki köklü değişikliklere paralel olarak evrim geçirdiği gözlemlenir. Sanat eserleri, sanayileşme ve ticari gelişmelerle birlikte daha geniş kitlelere ulaşır hale geldi ve sanatın toplumsal etkisi arttı. Sanatçılar, bağımsızlıklarını ilan ederek sanat patronluğunu reddetmiş ve yeni akımlar doğmuştur. Fransa'da dinselleşme ve doğaya bakış değişmiş, Romantizm, Realizm, Sembolizm ve Empresyonizm ortaya çıkmıştır (Altuner, 2020: 63). Ekonomik zorluklara rağmen, bu bağımsızlık hareketi yeni sanat akımlarının ortaya çıkmasına olanak sağlamış ve sanatın çeşitliliğini artırmıştır.

Modern resmin oluşumunda, izlenimcilik ve soyutlama temelli yaklaşımların yanı sıra doğal gerçeklikle yakın ilişkideki resimsel temsilin gelişimi belirgindir. I. Dünya Savaşı sonrası, avangard inancın sarsılması sanatçıları geçmiş sanat formlarını incelemeye yöneltmiştir (Gökova, 2018: 103). Modern resmin ortaya çıkışı, sanatın daha özgür ve çeşitli bir yapıya kavuşmasına katkı sağlamıştır. Picasso, kariyeri boyunca antik mitolojiye dönerek Neoklasik ustaların eserlerini sıkça yeniden yorumladı. Diğer sanatçılar da, geleneksel temsilden ziyade evrensel hikayeleri anlamaya yönelik çabalarıyla Klasik mitleri modern çağ için yeniden icat ettiler (Alexander ve Clayson, 2000: 95). Diğer sanatçılar da, geleneksel temsillerin ötesine geçerek evrensel hikayeleri anlama arayışlarıyla Klasik mitleri modern çağ için yeniden şekillendirmişlerdir. Bu yaklaşım, sanatın evrimindeki sürekliliği ve sanatçıların geçmişten ilham alarak günümüz dünyasına adapte etme eğilimini yansıtmaktadır.

Endüstri devrimi, gelenekleri silerek yaşam biçimlerini değiştirdi. Sanatçılar, bu dönemde yeni içerik ve biçimlerle eserlerini yeniden şekillendirerek bu değişimi avantajlarına çevirdiler (Dede, 2018: 389). Sanatçılar, ortaya çıkan yeni içerik ve biçimlerle eserlerini yeniden şekillendirerek değişen koşullara uyum sağlamışlardır. Sanat, bu süreçte sanayileşmenin etkisiyle farklı estetik ve tematik unsurları içerecek şekilde dönüşmüştür. Sanatçılar, endüstri devriminin getirdiği olanakları ve zorlukları değerlendirerek, eserlerinde modern yaşamın dinamizmini ve karmaşıklığını yansıtmışlardır.

3.1.7. Üretim

Sanat tarihinde, üretim genellikle bireyin özgün ifadesini ve yaratıcılığını vurgulamak için merkezi bir konsept olmuştur. Sanatçılar, el işçiliği ve tekniğin ustalığıyla, özgün eserler yaratmanın önemini vurgulamışlardır. Örneğin, Rönesans dönemindeki ressamlar, perspektif ve ışık kullanımı gibi teknikleri ustalıkla kullanarak, kendilerine özgü tarzlarını geliştirmişlerdir.

Sanat tarihindeki üretim süreçleri genellikle sanatçının özgün ifadesini ve yaratıcılığını vurgulayan uzun ve zahmetli süreçlerdi. El işçiliği ve tekniğin ustalığı, sanat eserinin değerini belirleyen önemli faktörlerdi.

Sanatçı, eserini oluştururken bireysel bir amaca odaklanır ve duyularıyla çevresini yorumlar. Oluşum sürecinde ilk adım genellikle esinlenmedir; dış dünyadaki

olgular zihninde simgesel anlamlara dönüşerek sanat eserinin temelini oluşturur (Uğurlu, 2008: 251). Sanatçının eser yaratma sürecindeki bu odaklanma ve ilham alma, sanatın kişisel bir ifade aracı olduğunu ve sanatçının çevresini nasıl algıladığını yansıtır. Sanat eserleri, sanatçının duygu, düşünce ve deneyimlerini aktarmanın yanı sıra, dış dünyadan ilham aldığı semboller ve anlamlar aracılığıyla izleyiciye bir iletişim aracı sunar. Bu bağlamda, sanat eserleri, sanatçının içsel dünyasının dışavurumuyla toplumsal ve kültürel bağlamlarda anlam kazanır. Sanat, Antik Mısır ve gotik dönemde kutsal ve dini değerleri vurgulamak için kullanılmış, belirli bir amaca hizmet etmiştir. Sanatın zanaattan ayrılması ve güzel sanatlar olarak tanımlanması ise 18. yüzyılda gerçekleşmiştir (Engin, 2018: 133). Bu tarihsel dönemlerde, sanatın genellikle belirli bir amaca hizmet ettiği ve toplumsal, dini veya siyasi değerleri vurgulamak için kullanıldığı görülmektedir. İlk çağ sanat anlayışında, sanatçıların kendini ifade etmesi yerine genellikle idealist felsefeyi yansıtmaları ön plandadır. Sanat eserlerinde bireysel üslup yerine genel kalıplar hakimdir, bu da sanatçıların kimliklerinin belirsiz kalmasına ve eserlerin anonimleşmesine neden olur. Ancak, bu durum sanat eserlerinde belirli bir üslup olmadığı anlamına gelmez (Altunay, 2014: 30). Sanatçılar, kendi duygusal ifadeleri yerine genellikle evrensel ve idealist temaları ele almışlardır. Bunun sonucunda, sanat eserlerinde belirli bir üslupun belirgin olmaması ve anonimlik hissinin hakim olması, sanatın bireysel ifadeden ziyade toplumsal ve dini fonksiyonlarının öne çıktığını gösterir. Sanat eserleri, "Karanlık Çağ"ın sona erişini ve yeni Avrupalı kimlikleri yansıtır. Hristiyanlık, toplulukları birleştirip Hristiyan Sanatı'nın gelişmesine katkıda bulunmuş, ancak bireysel kimliklere önem verilmediği için Ortaçağ sanatçılarının adları genellikle bilinmez (Papila, 2007: 179). Bu dönemde, sanat eserleri genellikle dini inançların ve toplumsal değerlerin ifadesi olarak üretilmiş ve kiliseler veya dini topluluklar için yapılmıştır. Sanatçılar genellikle eserlerini anonim olarak üretirken, kişisel kimlikleri ikincil öneme sahiptir ve eserlerin kolektif bir ifadesi olarak görülür. Ortaçağ'da dini konular, daha gerçekçi ve insan odaklı bir anlatımla resmedilmiş ve farklı tekniklerle tuval, duvarlar ve kazıma yüzeylerine aktarılmıştır. İkonaların etkisiyle tuval resmine geçiş yapılmış ve yeni teknikler, özellikle kuzey ülkelerinde kullanılmıştır. Resim sanatı, oran-orantı, anatomik gerçeklik ve bilimsel ışık-gölge kullanımı gibi yeniliklerle klasik özelliklere evrilmiştir (Altuner, 2020: 57). Ortaçağ sanatı, teknik ve tematik açıdan bir gelişme süreci yaşamış ve bu dönemin sanat anlayışını şekillendiren önemli unsurları içermiştir. Klasizm, Rönesans döneminin sanatsal özelliklerine uygun olarak Antik

Yunan sanatını referans alır ve biçimin kusursuzluğuna odaklanır. Sanatçıları, süssüzlük ve aristokratik bir dil kullanarak ahlaki bir amaç güder ve eserlerinde kusursuzluğu, mükemmeliyetçiliği ve idealizmi vurgular (Can, 2019: 48). Klasisizm, sanatta klasik idealin arayışını temsil ederken, Rönesans'ın yükselişini ve Antik Yunan ve Roma'nın kültürel mirasına olan hayranlığını yansıtır. Sanatçılar, insan formunun simetri ve oranlarına dikkatle odaklanarak, gerçekçilikten ziyade idealize edilmiş figürler oluşturur. Bu yaklaşım, sanatın evrensel ve daimi değerlerini vurgulamak amacıyla bir ahlaki ve estetik üstünlük arayışını temsil eder.

Sosyal kurumlar, sanatçı kimliğini ve eser üretimini belirleyerek bireyin estetik kararlarını etkiler. Örneğin, 19. yüzyılda sanat eleştirmenlerinin yükselişi, toplumsal faktörlerin sanat değerlendirmelerini etkileyerek John Ruskin gibi sanat eleştirmenlerinin kariyerini şekillendirmiştir (Wolff ve Wolff, 1981: 40). Sanat dünyasında sosyal faktörlerin etkisi, sadece sanatçının bireysel yeteneklerini değil, aynı zamanda sanat eserinin değerlendirilmesi ve anlamlandırılmasında önemli bir rol oynar. Toplumsal normlar, değerler ve beklentiler, bir sanatçının eserini değerlendirirken kullanılan ölçütleri belirler. Sanat eleştirmenleri, galeri sahipleri, müze yöneticileri ve diğer kültürel araçlar, sosyal normlara ve beklentilere uygun sanat eserlerini öne çıkararak sanatın yayılma ve tanıtılma sürecinde belirleyici bir rol oynarlar. Sanatın üretilmesi, değerlendirilmesi ve yayılması, sosyal kurumların etkisi altında şekillenir. Bilimsel ve teknolojik inovasyonların etkisiyle şekillenen yeni çağ, buharlı makinelerden bilgisayarın icadına kadar olan süreçte dijital teknoloji ve elektronik medyanın gelişimiyle önemli değişikliklere tanıklık etmiştir (Funk, 2005: 44). Dijital teknoloji ve elektronik medyanın yükselişi, bilgiye erişimdeki devrimi ve iletişimdeki dönüşümü tetikleyerek yaşam tarzlarımızı kökten değiştirmiştir. Bu bağlamda, teknolojik ilerlemenin toplumsal ve kültürel etkilerini anlamak, çağdaş yaşamı kavramak için önemlidir. Fotoğraf makinesinin sanat dünyasına girişi, bazı eleştirmenlerin gerçeğin resmini yapmanın artık anlamsız olduğunu belirtmesine neden olmuştur. Bu dönemde, figüratif resimde gerçeklikten uzaklaşma eğilimi gözlenmiş ve teknik değişimler ortaya çıkmıştır (Ataseven, 2018: 176). Sanat, artık sadece görsel gerçekliği taklit etmekle sınırlı kalmamış, yeni bir ifade biçimi arayışına yönelmiştir.

3.1.8. Sıfır Noktası (Son)

Modernist sanat hareketleri, geleneksel sanat formlarını sorgulamış, sanatın klasik tanımını ve işlevini değiştirmiştir. Bu durum, bazı eleştirmenlerin ve düşünürlerin, sanatın artık eski anlamını yitirdiği ve kendisini aştığı fikrine yol açmıştır. Bu bağlamda, "sanatın sonu" ifadesi, modern sanatın getirdiği radikal dönüşümler sonucunda ortaya çıkan yeni bir sanat anlayışının doğuşunu ifade edebilir.

Sanat tarihi, sürekli sorgulanan iddialar ve inançlardan oluşur. Sanatçılar, güzellik ve uyumu reddederek yeni anlayışları araştırabilirler. Bu belirsizlik, sanat ve felsefede başlangıç noktasıdır ve nihilizm, değerlerin yeniden değerlendirilmesine yol açabilir (Goldsmith, 1999: 154). Sanat tarihi ve felsefe arasındaki ilişki, geçmişten günümüze değerlerin evrimini ve sanatın toplumsal rolünü anlamak için önemlidir.

3.2. Yeni

3.2.1. Estetikler

Geçmişte, estetik değerler genellikle belirli bir tarz veya akımın çerçevesinde tanımlanırken, günümüzde sanat, çoklu estetik anlayışların etkisi altında çeşitlenmiştir. Tek bir estetik yaklaşım, belirli bir dönemin veya akımın belirgin özelliklerine odaklanan, genellikle belirli bir estetik anlayışı etrafında şekillenen perspektifi ifade eder. Örneğin, Rönesans dönemindeki estetik, idealize edilmiş insan figürleri, perspektif kullanımı ve klasik temalar üzerine odaklanan bir estetik anlayışı sunar.

Diğer yandan, çoklu estetik yaklaşım, sanatın çeşitliliğini ve karmaşıklığını vurgular. Günümüzde, sanatçılar tek bir estetik norma bağlı kalmaktan ziyade, farklı kültürel, tarihsel ve bireysel etkileşimlerden beslenerek eserlerini oluştururlar. Çoklu estetik yaklaşım, sanatın sınırları genişletmesine, çeşitli medya, teknikler ve konular arasında geçiş yapmasına izin verir.

"Çağdaş," terminolojik olarak günümüz ve yakın geçmiş sanatını temsil eder; ek olarak, modernizmin postmodernizme evrimi sonrası bir dönemi de işaret eder (Hudson, 2021: 11). Postmodernizm öncesindeki modernist sanat anlayışının evrimi, çağdaş sanatın karmaşıklığını ve çeşitliliğini açıklamak için kullanılan terminolojideki bir belirleyici unsur olarak ele alınabilir. Günümüzdeki yeni estetik anlayışı, elektronik sanatlar, medya sanatı, video sanatı ve internet sanatı arasında doğrudan bir ilişkiyi vurgular. Bu estetik, genellikle ihmal edilmiş ancak sanatsal ve teknolojik yeniliklerin

etrafında var olan hikayeli bir geleneğin parçasıdır. Bu yörünge, sanat ve bilim dünyalarından gelen baskıların olmamasıyla sanata büyüme potansiyeli sunar (Macmillan, 2015: 33). Geleneksel sanatın sınırlarını zorlayan ve yeni ifade biçimleri geliştiren bu estetik anlayış, sanatın evrensel dilini daha da zenginleştirirken, izleyicilere farklı deneyimler sunar.

Görüntü oluşturma teknolojileri, fotoğrafın yükselişi ve kitlesel yeniden üretim tekniklerinin gelişimiyle, çağdaş sanatın estetik anlayışlarını temelden etkilenmiştir. (Jones, 2006: 13). Teknolojik gelişmeler, sanatçılara yeni ifade olanakları sunarken, aynı zamanda estetik deneyimi yeniden şekillendirmiştir. Fotoğrafın yaygın kullanımıyla birlikte, sanat eserleri daha önce benzeri görülmemiş bir doğallık ve keskinlikle yakalanabilir hale gelmiştir. Aynı zamanda, dijital manipülasyon ve işleme teknikleri, sanatçılara eserlerini özgün bir şekilde düzenleme ve yeniden tasarlama özgürlüğü tanımıştır. Kitlesel yeniden üretim teknikleri ise sanatın daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamış, eserlerin kolayca çoğaltılabilir olmasıyla birlikte sanatın demokratikleşmesine katkıda bulunmuştur. Bu gelişmelerin estetik bağlamda sonucu, sanatın daha önce keşfedilmemiş alanlara yönelmesi ve izleyici ile sanat eseri arasındaki etkileşimin zenginleşmesidir. Estetik, teknolojiyle entegre olarak bilgi ve görüntü oluşturma merkezinde yer alır. Bilgisayar tasarımından mimariye kadar çeşitli alanlarda etkisini gösterir. Teknolojinin hızlı dönüşümü, bakış açılarımızın sürekli değişmesini ve estetik kavramlarının esnek bir şekilde ele alınmasını gerektirir (Antomarini ve Berg, 2013: 5). Estetik ve teknoloji arasındaki entegrasyon, sanat ve tasarım alanlarında sürekli olarak ilginç ve çeşitli estetik deneyimlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmaktadır. Bu, estetiğin sabit bir kavram olmaktan ziyade, zamanla değişen ve teknolojik gelişmelere uyum sağlayan dinamik bir alan olduğunu vurgular. Çağdaş sanatçılar, dijital enstalasyonlarda izleyici etkileşimi ve gerçeklik-sanallık diyalektiğini vurgular. Sanatçılar, çalışmalarının somut ve dijital bileşenler arasındaki dengeyi korumanın, sanatın belirlenmiş estetik bir alan içinde kalmasını sağlamak adına kritik öneme sahip olduğunu belirtirler (Popper, 2007: 320). Böylece, çağdaş sanat, dijital teknolojinin sunduğu olanakları kullanarak izleyici deneyimini yeniden tanımlamakta ve sanatın geleneksel formatlarından uzaklaşarak yeni bir estetik dil oluşturmaktadır.

Sanat, geleneksel romantik estetik anlamında artık "estetik" değildir. Bunun yerine, "hipnotik" bir aura veya yaşayan bir varlık varsa, bu, bütünlük duygusuna

dayanmayan bir aura olabilir. Estetik, teknoloji gibi bir tarz meselesi haline gelmiştir, daha çok tarafgirlik, olumsuzluk, melezlik ve karışımı içerir (Rutsky, 1999: 149). Teknolojinin etkisiyle sanatın estetik anlayışı daha dinamik ve evrensel bir boyuta ulaşmıştır. Popüler estetik, genellikle sanat ve bilimin kesişiminde bulunur. Dijital sanat estetiği, tüm dijital medya çıktılarını, tasarımlarını ve teknolojiyi kullanan sanat pratiğinden oluşur. Bugünün dünya gerçekliği, küresel etkileşimli bilgi aktarımını sağlayan, zamandan ve mekandan bağımsız dijital kaos ortamıdır. Bu bağlamda, dijital kaos sanatçıları için yeni fırsatlar sunar (Tuğal, 2018: 61). Ascott'un deyişiyle, çağımız sanat anlayışında önemli bir değişim gözlemlenmektedir. Sanat, klasik anlamdaki nesnelerin statik düzeninden uzaklaşıp, dinamik ilişkiler ve var olma süreçleriyle ilgilenen bir "hayalet sanatı"na doğru evrilmektedir (Ascott, 1999: 70). Geleneksel estetik normlardan uzaklaşılarak, sanatın anlamı ve içeriği daha soyut ve kapsamlı bir hale gelmiştir. Ascott'un sözleri çağdaş sanatın sadece biçimsel güzellikle sınırlı olmayan, aynı zamanda izleyiciyle etkileşim kurarak, dinamik ve anlamlı deneyimler sunma potansiyelini yansıtan bir adaptasyonu temsil etmektedir. Sanatın izleyiciyle kurduğu ilişki dönüştürülerek, estetik anlayış artar.

3.2.2. Deneyimin Deneyimlenmesi

Çağdaş sanat, teknolojinin kendi imkanlarının deneyim olarak gösterilmesini kucaklayarak, geleneksel sanatın sınırlarını aşmak ve izleyiciye daha zengin, etkileşimli bir deneyim sunmak amacını taşır. Bu, sanatçıların sadece teknolojiyi bir araç olarak kullanmak yerine, teknolojinin sunduğu özel yetenekleri ve deneyimleri eserlerine entegre etme çabasıdır.

Çağdaş sanatın teknolojinin kendi imkanlarını deneyim olarak göstermesi, sanatın sadece estetik bir görsellikle değil, aynı zamanda teknolojinin getirdiği özel deneyimlerle de şekillendiği bir çağın yansımasıdır. Bu, izleyiciyi sadece sanatın bir gözlemcisi olmaktan çıkartarak, eserin bir parçası haline getirme ve onun içindeki teknolojik dünyalara katılımını sağlama çabasıdır.

Çağdaşlık, bireylerin, grupların ve toplumların geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek arasında kurdukları karmaşık etkileşimleri içeren bir deneyim alanını kapsar (Alexander ve Suzanne, 2013: 17). Bu bağlamda, çağdaşlık kavramı, sosyal, kültürel ve politik bağlamlarda derinlemesine bir anlayışı ifade ederek zamanın dinamik ve sürekli değişen doğasına odaklanır.

Çağdaş sanat, düşünceye odaklanır, çeşitli deneyimler sunar ve izleyicileri yüksek farkındalığa çeker. Sanatçılar, özgürce fikirleri takip edebilme özgürlüğüne sahiptir. (Marshallvd., 2021: 19). Sanatın izleyiciyi düşünmeye sevk etmesi, farklı deneyimleri ve tepkileri beraberinde getirmesi, sanatçılara özgürce ifade etme özgürlüğü tanınması, güncel sanatın dinamik, çeşitli ve yenilikçi bir alana dönüşmesini sağlar. Güncel sanatın izleyici ile sanatçı arasında etkileşimli, düşündürücü bir platform olduğunu söylemek mümkündür. Sanat yapmak artık yaygın bir eğlence haline geldi. Çağdaş sanatın kapsayıcı doğası, herkesin katılımını teşvik eder ve sanatı daha erişilebilir kılar. Sanat, malzeme veya geleneksel beceri sınırlamaları olmaksızın fikirlerin, oyunculuğun ve düşünmenin vurgulandığı bir ortam sunar (Marshallvd., 2021: 25). Bu bağlamda, sanatın demokratikleşmesi, bireylerin yaratıcılık ve ifade özgürlüğüne daha geniş bir şekilde katılımını teşvik eder. Artık sanatın sadece belirli bir kesime ait olmadığı, herkesin deneyimleyebileceği ve katkıda bulunabileceği bir alan olarak algılandığı bir çağda, sanatın evrenselliği ve toplumsal etkileşimi vurgulanmaktadır. Çağdaş sanat, günlük sorunları ele alır ve eğlenceli, kışkırtıcı, düşündürücü bir ifade şeklidir. Sanat eserlerini tam anlamıyla açıklamak mümkün olmasa da, onları deneyimlemek ve düşünmek önemlidir. (Godfrey, 2020: 33). Sanatın bu karmaşıklığı, izleyicinin duygu, düşünce ve algılarını şekillendirme potansiyelini vurgular. Deneyim, sanatın katmanlı doğasını kavramak ve izleyiciyi düşünsel bir etkileşime yönlendirmek adına kritik bir öneme sahiptir.

1980'lerden sonra sanatçılar, duygu ve vizyonlarının ötesinde medya, teknik ve çeşitli amaçlarla motive olmuşlardır. Siyasi olaylar, sosyal meseleler, ilişkiler, bilim, teknoloji, kültür, edebiyat, çevre ve diğer güçler, sanatçıların eserlerini zenginleştiren içerik sağlamıştır (Robertson ve Mcdaniel, 2010: 8). Sanatçılar, eserlerini oluştururken sadece kişisel bir ifade aracı olarak değil, aynı zamanda toplumlarına ve dünyaya dair düşüncelerini iletmek adına güçlü bir araç olarak görmüşlerdir. Sanat dünyasındaki teknolojik gelişmeler, sanatçılara yeni ifade araçları sunmuş ve dijital medyanın yükselişi, eserlerin daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamıştır. Bu teknik motivasyonlar, sanatın sınırlarını genişleterek izleyicilerle daha etkileşimli deneyimler yaratma ve çağın teknolojik gelişmelerine daha yakından bağlanma fırsatı sunmuştur. Teknik yenilikler, sanatçıların fikirlerini etkiler. Örneğin, hareketli görüntü ve medya teknolojilerinin evrimi, film sanatını renk ve sesle zenginleştirdi. Günümüzde medya sanatçıları, kaynak kodu ve dijital görüntülerle dijital çoklu işler yaratıyor, bu da

teknolojinin hızlı değişimiyle sanatçıların yaratıcılığını etkiliyor (Wharton, 2016: 8). Hızlı teknolojik değişimler, sanatçıların eserlerini oluştururken yeni araçları ve teknikleri benimsemelerine ve kendilerini sürekli olarak güncellemelerine neden olmaktadır. Medya sanatının evrimi, teknolojinin sanatçıları üzerindeki etkisini gösterirken, aynı zamanda sanatın kendisini nasıl dönüştürdüğüne dair bir anlayış sunmaktadır. Çağdaş sanatçıları, dünyayı etkili bir şekilde algılamak ve şekillendirmek amacıyla bütünleşik teknikleri kullanır. Sanat eserleri, teknik ustalık ve kavramsal unsurların etkileşimi ile, sadece teknolojiye dair bir yorum değil, aynı zamanda derin anlamlar içeren ifadeler sunar (Antomarini ve Berg, 2013: 150). Böylece, çağdaş sanatın bütünleşik teknikleri, sanat eserlerinin daha geniş bir anlam yelpazesi sunarak evrensel bir dil oluşturmasına katkıda bulunur. Günümüzde, sözlü ifadenin yerine geçen görüntüler, sadece kendileri olarak değil, aynı zamanda genişleyen bir etkileşim alanında işlev görerek duyuusal deneyimleri etkileyip düşünsel pratiklere nüfuz etmektedir. (Depeli ve Hepdinler, 2022: 1). Görsel medyanın yükselişi, bilgi ve duygu iletiminde yeni ve güçlü bir dil sunarak, iletişim biçimlerini dönüştürmekte ve kültürel ifadeye yeni bir boyut kazandırmaktadır. Bu durum, görsel ifadenin salt gözle görülebilir bir estetik deneyimden öte, aynı zamanda toplumsal, politik ve kültürel bağlamları anlamlandıran bir araç olarak değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

3.2.3. ...Kültür

Sanat tarihi, zaman içinde birçok kültürel değişime ve evrime tanıklık etmiştir. Tarih boyunca, sanatçıları genellikle kendi toplumlarının kültüründen ilham alarak eserlerini ortaya koyarlardı. Ancak günümüzde, küreselleşmenin ve teknolojinin etkisiyle birlikte, sanatçıların esin kaynakları ve etkileşim noktaları daha geniş bir perspektife yayılmış durumda. Artık, bir sanatçının eserleri, sadece kendi köken kültüründen değil, dünya çapında çeşitli kültürlerden de etkileniyor. Bu değişim, sanatın evrenselliği ve kültürlerarası etkileşimin önemini vurgularken, aynı zamanda sanatçıların kimliklerini ve eserlerini şekillendirirken daha geniş bir perspektiften yararlanma eğiliminde olduklarını gösteriyor. Bu bağlamda, sanatın evrimi sadece eserlerin içeriğini değil, aynı zamanda sanatçıların dünya görüşünü ve eserlerini yaratma süreçlerini de etkilemiştir.

Çağdaş sanat, tarihsel bir bağlam içerisinde değerlendirildiğinde, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Avrupa ve ABD'de ve zamanla daha geniş coğrafyalarda

resmi görsel sanat kurumları ve söylemleri bağlamlarıyla karakterize edilen eserlerin üretildiği bir alan olarak anlaşılabilir. (Jones, 2006: 14). Çağdaş sanatın ortaya çıkışı ve dönüşümü, sadece sanatsal bir fenomen olarak değil, aynı zamanda tarihsel, kültürel ve siyasi faktörlerle de irtibatlıdır. Eserlerin üretildiği ortam kurumsal ve söylemsel zeminler ile bağlantılıdır. Sanat eserlerinin karakterizasyonu, bu dönemin kültürel ve tarihsel dinamiklerine derinlemesine nüfuz eden bir analitik perspektife işaret etmektedir. Smith'e göre çağdaş sanatın evrimi, Modernist tarzlara bağlı birinci akım, eski sömürgelerdeki değişimlerle şekillenen ikinci akım ve bireysel endişeleri paylaşan sanatçıların küresel konulara odaklandığı üçüncü akımın etkileşimiyle gerçekleşmiştir (Smith, 2011: 10). Bu bağlamda, sanatçılar hem bireysel ifadelerini hem de toplumsal ve politik konulara olan duyarlılıklarını birleştirerek yeni bir sanat anlayışı oluşturmuşlardır.

Berlin Duvarı'nın yıkılması gibi sembolik olaylar ve uluslararası bienallerin artışı, küresel etkileşim ve kültürel değişimlerin çağdaş sanat üzerindeki etkilerini değerlendirmek için kritik bir zemin oluşturmuştur (Esanu, 2021: 32). Bu bağlamda, çağdaş sanatın sadece estetik bir ifade değil, aynı zamanda toplumsal, politik ve kültürel bir aynadır, şeklindeki yorumlar, söz konusu müzakerelerin öne çıkan temalarından biridir diyebiliriz. Gelenek ve kültür unsurlarının estetik değerlere dönüşümü, ulusallığın evrimini yansıtır. 1970'lerden itibaren, değişen yaşam koşulları ve yeni dünya düzeni, toplumların sanatsal formlarını güncelleştirir (Duydu, 2022: 924). Sanat, bu bağlamda, toplumun kimliğini ve tarihini anlamada önemli bir rol oynayarak, kültürel değişim ve çeşitliliğin bir yansıması olarak görülebilir. Bu süreç, sanatın evrensel ve yerel dinamikleri birleştiren bir araç olarak ulusallık kavramının karmaşıklığını vurgular. Son otuz yılda, sanatçılar ulusal sınırların ötesine geçerek küresel bir çeşitliliği kucaklama eğilimindedir. Örneğin, 1980'lerden itibaren Amerikan sanat dünyası, Avrupa'daki sanatsal gelişmelere olan ilgisini yeniden canlandırmıştır. (Robertson ve Mcdaniel, 2010: 22). Sanat dünyasındaki değişimle birlikte, sanatçıların küresel ölçekte daha fazla etkileşime girdiği ve farklı kültürel bağlamlara daha fazla ilgi gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu perspektiften bakıldığında sanatın küreselleşme ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte daha açık, çeşitli ve uluslararası bir perspektife dönüştüğünü göstermektedir. 1989 sonrasındaki küresel olaylar, Doğu ve Batı arasındaki ideolojik farklılıkları vurgulayarak çağdaş sanat dünyasını etkiledi. Doğu sanatı sosyalist ideallere

odaklanırken, Batı sanatı insanlığın zorluklarına dikkat çekmeyi amaçlar (Stallabrass , 2020: 19). Sanatın sınırları, ideolojik farklılıklar ve kültürel çeşitlilik gibi temel konular, çağdaş sanatın içinde sürekli olarak tartışılan ve keşfedilen dinamik unsurlar haline gelmiştir. Söz konusu dönemdeki geçiş, sanatın daha önce belirgin sınırlamalardan kurtulması ve farklı kültürel bağlamlara açılması anlamına gelir. Çağdaş eleştiri, kültürler arasılığın karmaşıklığını anlamakta zorlanır. Gerçek çağdaş sanatlar, geçmişin çoklu varoluş biçimlerine, yaşayan geçmişe ve zaman içindeki çeşitli geçmişlere doğru deneyimlendikleri şekliyle odaklanır (Smith, 2019: 168). Bu perspektif, sanat eserlerinin tarihle olan bağlarını, kültürel mirası ve zaman içindeki değişimleri gözeterek çeşitli biçimlerde deneyimleme çabasını yansıtmaktadır. Sanat eserleri, sadece geçmişin yalnızca belirli bir yorumunu değil, aynı zamanda farklı zaman dilimlerini ve kültürel öğeleri bir araya getirerek çok katmanlı bir deneyim sunma çabasıdır. Çağdaş eleştiri, bu karmaşıklığı anlamada zorlanırken, sanatçılar geçmişin izlerini sadece belirli bir bakış açısından değil, aynı zamanda mevcut deneyimleri ve kültürel bağlamı içselleştirerek yorumlamaya çalışmaktadır.

Son on yılda Asya-Pasifik bölgesindeki sanatçılar, sömürgecilik, çevresel bozulma ve sosyal adaletsizlik gibi konularda protesto ederek, topluluklarının kültürel hayatta kalma ve zorluklarla başa çıkma çabalarına katkıda bulunmuşlardır (Turner, 2005: 4). Sanatçılar, kolektif bilinci ve sosyal adalet duyarlılığını ön planda tutarak, sanatlarını bir toplumsal değişim aracına dönüştürmüşlerdir. Kültürel kimlik, toplumsal normlar ve tarih gibi konuları eserlerine entegre ederek, izleyicileri düşündürmeye, duygusal tepkiler uyandırmaya ve sosyal konularda farkındalık oluşturmaya yönlendirilmiştir. David Wojnarowicz, Keith Haring ve Gran Fury gibi sanatçılar, AIDS aktivizminde politik içerikle sanata katkıda bulundular. Ancak, son on yılda sanatsal politik aktivizmde bir azalma gözlemlendi, çağdaş sanat politik konulardaki yoğunluğunu kaybetmeye başladı (Robertson ve McDaniel, 2010: 14) Sanat, politika, toplum ve teknoloji arasındaki karmaşık etkileşimler, sanatçıları yeni ifade biçimleri ve anlamlar aramaya yönlendirmiştir. Teknolojik ilerlemeler, dijital medya ve küreselleşme, sanatın sınırlarını genişletmiş ve yeni ifade biçimleri ortaya çıkarmıştır. Sanatın politik ve toplumsal bağlamda güçlü bir rol oynamasıyla birlikte, sanatçılar küresel sorunlara ve toplumsal meselelere duyarlı bir şekilde yaklaşmaktadırlar. Popüler kültürdeki teknolojik mutasyonlar ve yaşam anlatıları, kitle kültüründeki evrim ve mutasyon sürecinin temsili olarak görülebilir. Kültürel

formların teknolojik yeniden üretimiyle yakından ilişkilendirildiğinde, çağdaş kültürün esasında bilim kurgusal olduğu iddia edilebilir (Rutsky, 1999: 139). Kültürel ürünlerin teknolojik olarak yeniden üretilmesi, insanların teknolojiye olan ilgisinin ve bağımlılığının artmasıyla birlikte, kitlelerin teknolojiyi hayatlarının ayrılmaz bir parçası olarak görmelerini sağlar. Bununla birlikte, popüler kültürdeki bu teknolojik dönüşüm ve yaşam hikayeleri, kitle kültürünün evrimindeki temel unsurları ve toplumsal değişimin nasıl algılandığını gösterir.

Bienaller, çağdaş sanat dünyasını dönüştürerek kültürel deneyimimizi etkileyen önemli bir faktördür. Ekonomik küreselleşme, uluslararası ve yerel sanatçıların bienallerde yoğunlaşmasına katkıda bulunmuştur. Bu durum, kapitalizmin otoriterliği ve neoliberalizmle iç içe geçmiş bir kontrol mekanizmasıyla ilişkilidir. (Green ve Gardner, 2016: 277). Bienaller, sanatın sadece estetik bir ifade olmanın ötesine geçerek, ekonomik, politik ve kültürel dinamiklerle birleştiği bir platform sunar. Bu, sanatın sadece sanat içinde değil, aynı zamanda toplumsal ve politik bağlamlarla etkileşim içinde olduğu bir evrende çağdaş sanatın önemli bir yönünü yansıtır. Çağdaş sanatçılar, geçici ve devasa eserler aracılığıyla kültürel sınırlardan kaçma eğiliminde. Çalışmalar, genellikle geçmiş temaları küçük parçalarda deneme eğiliminde olan sanatçıların zorluklarına yanıt olarak ortaya çıkıyor. Ancak, bu eserler genellikle yeni gelişmelere sınırlı etkiye bulunuyor (Alberro ve Stimson, 1999: 138). Sanat, kültürel sınırları aşma çabası içinde olduğu kadar, bu çabaların sınırlılığını da sergiliyor. Çağdaş sanatın bir diğer önemli özelliği de mekanla etkileşimi araştırma eğilimidir. Sanatçılar, eserlerini sergileyerek, mekanın kendisiyle etkileşime geçerek veya izleyiciyi eserin içine davet ederek mekanın önemini vurgularlar. Sanatın sadece görsel bir deneyim olmanın ötesine geçip fiziksel bir çevreyle nasıl etkileşime girdiğini anlama çabası yansıtılır.

3.2.4. Network

Eskiden bireyler, belirli coğrafi sınırlar içindeki toplumlarıyla sınırlı bir etkileşim içerisindeydiler. Ancak şimdi, teknolojik ağlar ve dijital iletişim araçları sayesinde dünya, bir büyük küresel ağın parçası haline gelmiştir. Toplumlar arasındaki bağlar, fiziksel mesafelerin ötesine geçerek, birbirleriyle sürekli ve anlık bir etkileşim içinde bulunmaktadır. Bu yeni paradigmada, bilgi ve kültürler, bir ağın içerisinde serbestçe dolaşmakta ve bireyler arası iletişim daha önce hiç olmadığı kadar hızlı ve

karmaşık bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu durum, geleneksel toplumsal yapıların yerini, küresel bir dijital ağına aldığı bir dönemin başlangıcını işaret etmektedir.

Bilgisayar ve iletişim teknolojilerinde "network" terimi, birbirine bağlı cihazlar arasında veri ve bilgi iletişimini sağlayan altyapıyı ifade eder. Bu sistemler, kablolu, optik veya kablosuz bağlantılarla birbirine bağlanarak veri alışverişi yapar ve çeşitli ağ topolojileri içinde düzenlenir (bkz. Britannica, 2024). Bilgisayar ağları, bu bağlamda sıkça kullanılan bir örnektir. Bilgisayar ağları, veri paylaşımı, internet erişimi, dosya transferi ve diğer birçok işlevi gerçekleştirmek için kullanılır. Ayrıca, "network" terimi, daha genel anlamda, sosyal ilişkiler, iş bağlantıları veya farklı sistemler arasındaki bağlantıları ifade etmek için de kullanılabilir. Bu bağlamda, bir "network" genellikle insanlar arasında iletişim ve işbirliği imkanı sağlayan bir ilişki ağı anlamına gelmektedir.

Riechle'nin vurguladığı gibi, on dokuzuncu yüzyıldan bu yana gelişen teknolojiler, insan gözünün erişemediği doğanın düzenini tamamen yeni bir bakış açısıyla görmemizi sağladı. Yeni ortamlar aracılığıyla ortaya çıkan imgeler, duyu algısını genişleterek yeni bir perspektif sunuyordu. (Reichle, 2009: 3). Yeni medya, dijital sanat ve sanal gerçeklik gibi alanlar, sanatçılara daha önce hayal dahi edilemeyen ifade biçimleri sunarak geleneksel sanat pratiğini zenginleştirmiştir. Aynı zamanda, teknoloji aracılığıyla ortaya çıkan sanat eserleri, izleyicilere interaktif ve katılımcı deneyimler sunarak sanatın pasif izleyici ile etkileşiminden daha derin bir bağ kurma olanağı tanımıştır. Teknolojik gelişmelerin sanatla etkileşimi, 20. yüzyılın başlarından itibaren sanatçıların çeşitli teknolojik araçları kullanma çabalarını içermiştir. Teknolojiyle entegre sanatın, geleneksel sanat anlayışından ayrıldığı ve yaygın kabul görmekte zorlandığı bir dönem söz konusu olmuştur (Gere, 2006: 2). Özellikle bilgi-iletişim teknolojileri, bilgisayar sanatı, sanat ve teknoloji, yeni medya sanatı gibi alt başlıklar altında sanat pratiği geliştirmeye yönelik ilgi çekmiştir. Sanatçı çabalarının, zamanla teknolojinin daha geniş bir kabul görmesiyle birlikte daha fazla değer kazanabileceği düşünülebilir. Dijitalleşme, kitle iletişim kültürünü hiper ortam kültürüyle değiştiriyor. Bu yeni kültür, demokratik çoğulculuğu vurguluyor. Sanat, medyaya ve yeni medyaya vurgu yaparak bu değişime yanıt vermiş ve desteklemiştir. (Nalven ve Jarvis, 2005: 360). Dijitalleşme ve hiper-medya kültürü, sanatın ve medyanın daha geniş bir izleyici kitlesiyle etkileşimde bulunma ve çeşitli ifade biçimlerine erişme yeteneğini artırmıştır. Çağdaş kültür ve iletişim alanlarındaki

demokratikleşme eğilimlerine paralel olarak ortaya çıkan bir dönüşüm yansıtılmaktadır.

Sanal mekânlarda bireyler, çevrimdışı kimliklerini profil sayfalarına aktararak parçalı ve gevşek topluluklara katılabilirler. Fiziksel dünyada yalnız olan biri, sanal bedeniyle yüzlerce arkadaşıyla etkileşim kurabilir ve yeni ilişkiler geliştirebilir (Vatandaş, 2020: 135). Bu bağlamda, sanal mekânlarda kurulan ilişkiler, geleneksel sosyal bağlardan farklılık göstererek yeni bir iletişim dinamiği oluşturur. Lubavicher Rebbe, teknolojik değişimleri Yahudi mistisizmi ile açıklar ve bilimsel ilerlemenin manevi artışla paralel olduğunu belirtir. Sanat, zihinsel ve ruhsal birliği sağlar. Bilgi devrimi, manevi bilgiyi paylaşarak bireyleri güçlendirir ve birleştirir (Alexenberg, 2006: 172). Bu perspektif, teknolojik gelişmelerin sadece bilimsel anlamda değil, aynı zamanda insanın içsel ve ruhsal boyutlarına da etki ederek bireyler arasında derin bir bağ kurma potansiyeline sahip olduğunu öne sürmektedir. Lubavicher Rebbe'nin bu anlayışı, günümüzdeki teknolojik ilerlemenin manevi gelişme ile birlikte düşünülmesi gerektiği fikrini öne çıkararak, modern yaşamın derinlemesine bir anlamını vurgular.

3.2.5. Multidisipliner

Günümüzde, sanat sahnesindeki evrim, geleneksel sınırların ötesine geçerek çeşitli disiplinleri içine alan bir çoklu disiplinler yaklaşımının önemli bir izini sürmektedir. Sanatçılar artık sadece tek bir disiplini takip etmek yerine, birden fazla disiplini entegre ederek eserlerini oluşturmakta ve bu sayede zengin, katmanlı bir ifade dilini benimsemektedirler. Bu çoklu disiplinler yaklaşım, sanatçıların sadece tek bir kategoride sınırlı kalmayarak, farklı disiplinler arasında çeşitli zigzaglar çizerek yaratıcı bir katalizör olarak işlev görmelerine imkan tanımaktadır.

"Çağdaş" kelimesi, modern ve postmodern terimlerinin yerine kullanılarak zamanımızın sanatını tanımlar. Ancak, bu kullanım belirgin ve muğlak anlamlar içerir. Çağdaş sanatın anlamını belirlemek, tek bir öz veya nitelik arayışından ziyade geniş bir perspektif ve bağlam gerektirir (Smith, 2019: 27). Sanatın günümüzde çağdaş olması, tek bir tanım veya kriterle sınırlanamayacak kadar geniş bir spektrumu içerir. Smith, çağdaş sanatı neo-liberalizm ve küreselleşmiş sermayenin etkisi altındaki sanat (örneğin, yBas'ın "retro-sensasyonel" eserleri), postkolonyalizm ve küresel yayılma sanatını içeren diyalog, ve genç sanatçıların "etkileşimli sanat" ile zaman, yer, medya ve doğayı anlamaya çalıştığı belirsiz alan olmak üzere üç temel akıma ayırır. Bu

akımlar, çağdaş sanatın çeşitli ve dinamik yönlerini temsil eder (Hopkins , 2018: 410). Smith'in önerdiği kategoriler, sanatın politik, kültürel ve teknolojik değişimlere nasıl tepki verdiğini gösterir. Bu bağlamda, sanatın geçmişle bağlantısını, kültürel etkileşimi ve teknolojinin rolünü vurgular. Sanatın kültürel çeşitliliği ve küresel etkileşimi ele aldığı bir alanı temsil eder. Üçüncü olarak, genç sanatçıların "zamanın, yerin, medyanın ve medyanın doğasını kavramaya çalıştığı", birbirine dolayimli olarak bağlı "etkileşimli sanat" alanını içerir. Sanatın geleneksel sınırlarını aşan ve seyirciyle etkileşim kuran çağdaş bir yaklaşımı temsil eder. Güncel sanat, geleneksel anlatımdan ayrılarak alıcıya doğrudan mesaj iletebilir. Farklı sanat pratikleri, kavramsal yorumu çeşitli medyumlar ve nesneler aracılığıyla karşılaştırılabilir hale getirerek yaratıcılığa ve alıcının saf algısına odaklanır (Akalin ve Mehtap, 2023: 1584). Bu bağlamda, sanat eserleri sıklıkla soyutlamaya ve sembolizme dayalı bir dil kullanarak karmaşık duyguları ve düşünceleri iletmeye çalışır. Çağdaş sanat, karmaşık ve öngörülemez sistemlerin ürünüdür. Sanatçılar, malzeme ve medyadan bağımsızlaşarak doğaçlama ve çeşitli medya kullanımına yönelmiştir. Yaratıcı sonuçlar, değişen bağlam ve geniş medya kapsamıyla şekillenir, sanat felsefe, teknoloji, fizik ve zanaat gibi disiplinlerin iç içe geçişini yansıtır (Antomarini ve Berg, 2013: 149). Çağdaş sanat, kendine özgü bir labirent gibi, derin ve tahmin edilemez bir sistem içinde filizlenir. Yaratıcı çıktılar, değişen söylemsel bağlam ve geniş bir medya tarafından yönlendirilir. Sanatçılar, para-aktivizmi ve dünya ile meta-bağlantıları sorgulamak için katılımcı durumlar, medyalar arası karışımlar, ekolojik farkındalık gibi temaları kullanır. (Alberro ve Stimson, 1999: 271). Sanatçılar, eserlerinde katılımcı durumlar, ekolojik farkındalık ve diğer çağdaş temaları kullanarak, izleyicileri düşünmeye ve etkileşimde bulunmaya yönlendirir. Söz konusu etkileşim, izleyiciyi pasif gözlemciden aktif düşünür ve katılımcıya dönüştürme potansiyeli taşır.

Son otuz yılda sanatçılar ve bilim adamları arasındaki işbirliği artarken, bu eğilimdeki artışın temelinde teknolojinin ve bilimin modern toplumlar için kritik bir rol oynaması yatar (Reichle, 2009: 1). Sanat ve bilim, sadece tekniğin ve ilerlemenin mekanik yönlerini değil, aynı zamanda insan deneyimi, duygular ve düşünce süreçleri gibi daha soyut ve karmaşık konuları da keşfetmek isteyen birçok profesyonel için bir araştırma alanı haline gelmiştir. Sanat, bilim ve araştırma ile entegre olarak "sanatsal araştırma" terimini ortaya çıkarmıştır. Sanatsal araştırma, sanatı diğer bilgi alanları, teoriler ve fonksiyonlarıyla bağlantılı olarak değerlendirir. Çağdaş sanatta sanatçının

öznel rolü ve performatif unsurlar öne çıkarken, eser veya nesne ikinci planda kalabilir (Reichle, 2009: 214). Eser veya nesnenin ikinci planda kalması, sanatın daha çok süreç ve deneyim odaklı bir disiplin haline gelmesine doğru bir yönseme göstermesini vurgular. Performatif unsurlar izleyicinin sadece seyirci olmanın ötesinde, eserin yaratımına katılmasını teşvik eder. Böylece, sanatın etkileşimci bir platform olarak işlev görmesini sağlar ve sanat eserini deneyimleme sürecini zenginleştirir. Sanatçının ve izleyicinin birbiriyle entegre olduğu bir ortamda, sanatsal araştırma hem bireysel hem de toplumsal düzeyde anlamlar inşa etme potansiyeli taşır. Sanatçı atölyeleri, toplumsal alana açılan ve sanat üretim sürecini gözlenebilir kılan mekânlar haline gelmiştir. Üretim ve deneyim aşamalarının tanığı olan atölyeler, sergileme alanı da olabilir. Sanatçılar projelerini genellikle atölye dışında gerçekleştirir (Özayten, 2017: 3237). Sanatçı atölyeleri, mahremiyet ile kamusalılık arasında bir denge sağlarken, aynı zamanda sanat üretimini ve duygusal ifadeyi teşvik eden laboratuvarlar gibi işlev görür. Galerilere benzer şekilde sergileme işlevini yerine getirebilme özelliğı, sanat pratiğindeki çeşitliliğı vurgulamaktadır. Sanat entegrasyonu, geniş bir "dört boyut" yaklaşımını benimseyerek geleneksel sınırları aşar ve çağdaş sanatçılara çok yönlü çalışma imkanı sunar. Bu entegrasyon, farklı disiplinlerden gelen araçları kullanarak çeşitli ifade biçimleriyle çalışmayı teşvik eder (Costes- Onishi, 2019: 96). "Dört boyut" yaklaşımı, sanat eserlerinin içsel ve dışsal dünyalar arasında köprüler kurmasına izin verir, bu da izleyiciyi duygusal, entelektüel ve estetik bir deneyimle etkiler.

Sanatçılar, eserlerinin içeriğinde ve bağlamında bilincin önceliğine daha fazla vurgu yapmaya başlıyor. 20. yüzyılda Duchamp, Kandinsky, Klee veya Boccioni gibi sanatçıların çalışmaları, sanatın teknoetik evrimini gösteriyor. Ancak, teknolojinin etkisiyle sanatın sadece görsel efektlerle sınırlı bir zanaat haline dönüşme riski de var (Ascott, 1999: 67). Sanatın özünden uzaklaşarak yalnızca yüzeydeki estetik unsurlara odaklanma tehlikesi bulunmaktadır. Sanatın, teknolojinin olanaklarından yararlanırken aynı zamanda derin anlamlar ve bilinç düzeyinde ifadeler sunma potansiyelini koruması gerektiğine dair bir çekince dile getirilmektedir. Sanatçılar, eserlerinde teknolojiyi kullanırken, bilincin karmaşıklığını ve derinliğini koruma sorumluluğunu taşımalıdır. Sanatın özü, sadece görsel bir çekicilikten öteye geçerek düşündürücü, sorgulayıcı ve insan zihnini etkileyen bir güç olmalıdır. Bu sayede,

sanatın evrimi, teknolojinin sağladığı olanakları kucaklayarak bilincin önceliğini koruyabilir ve izleyicilerle daha derin, anlamlı bağlantılar kurabilir.

3.2.6. Uzlaşımsal

Sanatın evrimi, zaman içinde sanatçıların fonksiyonel rolünde meydana gelen değişimleri yansıtmaktadır. Geçmişte, sanatçılar genellikle bireysel duygusal ifadelerini, düşüncelerini veya deneyimlerini aktarmak amacıyla eserler üretirken; günümüzde ise sanat, sosyal ve kültürel bağlamları dikkate alarak, sanatçıların sadece kişisel anlatılarını değil, aynı zamanda geniş bir kitle ile uzlaşım sağlama çabasını içermektedir. Sanat eserleri artık sadece bireysel anlatılara değil, aynı zamanda kitlesel onay ve anlayışa yönelik bir hedef taşımaktadır. Bu evrim, sanatın toplumsal dinamiklerle daha etkileşimli bir konuma geçtiğini ve sanatçıların anlatılarındaki içeriklerin sadece bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir perspektife de odaklandığını vurgulamaktadır.

Sanat, küreselleşme, teknolojik ilerleme ve çokkültürlülükle önem kazanmıştır. Ancak, sanatın toplumla etkileşimi ve yaygınlaşması medya ve teknolojik değişimlerle değerlendirilmelidir. Bu süreç, sanatçının üretim amacı ve fikirlerinin çevreyle uyumunu sorgular (Süzen, 2018: 29). Dolayısıyla, sanatın toplumsal etkisi ve anlamı, sanatçının niyeti, eserlerin içeriği ve izleyiciyle kurduğu etkileşim üzerinden değerlendirilmelidir.

Çağdaş sanatın büyümesiyle, yeni küratörler, müzeler ve pazarlarla birlikte bienallerin yükselişine yol açtı. Böylece 2000'lerin başında küresel sanat merkezlerinin değişimi ortaya çıktı. Ancak, bu radikal değişiklikle ilgili sürdürülebilir araştırma hala kısıtlıdır (Green ve Gardner, 2016: 7). Söz konusu büyüme, sanatın yapısında temel değişikliklere yol açtı ve bu değişimle birlikte, küresel sanat ortamında yeni oyuncuların ortaya çıkışı, bienal fenomeninin yükselmesinde belirgin bir rol oynadı. 2001'den itibaren özellikle sanat fuarları, bienaller ve çağdaş sanat müzayedeleri gibi yeni platformlar ortaya çıkmıştır. Bu platformlar, sadece sanat algısını değil, aynı zamanda sanatçıların yaratma biçimlerini de etkilemektedir (Godfrey, 2020: 28). Öncelikle, eserlerin daha geniş kitlelere ulaşabilmesi, sanatçıların eserlerini tanıtmak ve paylaşmak konusunda daha fazla fırsata sahip olmalarını sağlamıştır. Sanat mekanlarının adaptasyonu, geleneksel müzelerden çağdaş sanat müzelerine doğru bir kayma yaşamaktadır. Değişimle birlikte müzeler, geniş kitlelere

hitap eden sergiler ve etkinlikler düzenlemekte, yeni medya ise seyircilere gerçekleri daha çarpıcı bir şekilde sunma fırsatını değerlendirmektedir (Erdoğan, 2015: 97). Bu evrim, sanatın toplumsal etkileşimini artırarak ve yeni medya araçlarıyla güçlenerek çağdaş sanat mekanlarının rolünü dönüştürmektedir.

Çağdaş sanat piyasası, birincil ve ikincil pazarlar olarak ikiye ayrılır. Birincil pazarda koleksiyoncular veya tüccarlar doğrudan sanatçılardan eser alır, ikincil pazarda ise müzayede evleri aracılığıyla eser el değiştirir. Bu geçiş, sanatçının itibarını ve eserin değerini artırabilir (Zorloni, 2013: 58). Birincil pazarda, eserler genellikle doğrudan sanatçıdan elde edilir ve bu durum, sanatçının yaratıcı sürecine ve eserin özgünlüğüne odaklanılmasına neden olabilir. İkincil pazarda ise, müzayede ortamı eserlerin ticaretini şekillendirir ve eserlerin geçmiş performansları, değerlendirmeleri ve koleksiyon tarihleri gibi faktörlere odaklanılabilir. Sanat piyasasındaki dinamiklerin anlaşılması, sanatçılar, koleksiyoncular ve diğer piyasa katılımcıları için kritik öneme sahiptir. Pazarın karmaşıklığı ve rekabeti, sanat eserlerinin yanı sıra sanatçıların ve galerilerin stratejilerini etkileyen bir dizi faktörü içermektedir. Sanat eserleri, lüks ürünler gibi algılanabilir ve tüketicilere somut ve duygusal faydalar sağlar. Satın alma kararları kişisel tatmin, imaj iyileştirme, özen ve ait olma hissi gibi faktörlere dayanır. Bu süreçlere yorumlayıcı modeller uygulanabilir (Zorloni, 2013: 7). Ayrıca, sanat piyasasındaki trendler, koleksiyonun sosyal etkileşimi ve sanatın kültürel değeri de satın alma kararlarını şekillendirebilir.

Sanatçının ilgi alanlarındaki değişiklikler ve zihinsel resimlerin dile indirgenmesi sorunu, sanatçının niyetini tanımlama sürecini karmaşıklaştırır. İnsanlar genellikle duruma bağlı olarak ifadelerini ayarlarlar; örneğin, bir küratör karşısında mevcut çalışmalarını gelecekteki fırsatları etkileyebilecek şekilde tanımlama eğilimindedirler (Wharton, 2016: 9). Sanatçının niyetini belirleme sürecinde, röportaj bağlamı ve muhatap kitlesi gibi faktörler de belirleyici olabilir. Örneğin, bir sanatçı, medya ya da koleksiyoncularla iletişim kurarken eserleri hakkında daha geniş bir kitleye ulaşmak adına farklı bir vurgu yapabilir. Böylece, sanatçının eserlerinin algılanma şekli etkilenebilir ve sanatçının söylemini çeşitli bağlamlarda nasıl şekillendirebileceğini gösterir. Sanatçının ifadesinin kompleksitesi, hem sanatın içsel doğasından kaynaklanan derinlik hem de dışsal etkenlere bağlı olarak ortaya çıkan çeşitlilikle ilişkilidir. Dolayısıyla, bir sanatçının niyetini anlamak için eserlerini izlemek ve değerlendirmek, onun sanatsal adaptasyonunu daha bütünsel bir

perspektifle ele almamıza yardımcı olabilir. Uluslararası çağdaş sanatın belirleyici etkinlikleri olan bienaller, terimi yanlış ve bazen uygunsuz kullanımına rağmen, düzenli olarak tekrarlanan sergiler aracılığıyla çağdaş sanatı tanımlamaya başlamıştır (Green ve Gardner, 2016: 3). Etkinlikler, sanatçıları farklı kültürlerden ve disiplinlerden bir araya getirerek yaratıcı bir etkileşim ortamı oluşturur.

3.2.7. Tüketim / Yeniden Üretim

Geçmişte, sanat sıklıkla yaratım ve üretim süreçlerine odaklanırken, günümüzde bu durum, özellikle dijital çağın etkisiyle, yeniden üretim ve tüketim üzerine odaklanan bir dönüşüme şahitlik etmektedir. Sanatın tarihinde üretim, bireyin özgün ifadesini ve yaratıcılığını vurgularken, günümüzde bu kavram, kültürel ve teknolojik değişimlere paralel olarak, yeniden üretim ve tüketim pratikleri etrafında şekillenmektedir. Bu bağlamda, bireyler, teknolojinin içerisinde dijital resim üreterek ve tüketerek, sanatın dönüşen dinamikleri içinde kendi üretici rollerini sorgulamakta ve yeniden tanımlamaktadır.

Antonmarini ve Berg'e göre, günümüz sanatçıları, Duchamp'ın "hazır-yapım" anlayışını "hazır bilgi"ye adapte ederek, kopyalama ve yapıştırma becerileriyle yeni bilgi ağları oluşturmaktadır. Bu durum, teknolojik gelişmelerin düşünsel deneyimleri etkilediği bir dönemde, sanatçının belirli medya formatlarını tekrarlamasının ötesinde karmaşık anlamlar taşımaktadır (Antonmarini ve Berg, 2013: 151). Sanatçıların artık sadece fiziksel nesneleri değil, aynı zamanda bilgiyi kullanarak eserlerini şekillendirir ve bu süreç teknolojik gelişmelerle muhattaptır. Duchamp'ın "hazır-yapım" anlayışından ayrılan yaklaşım, sanatın dönüşümünde teknolojik ilerlemenin etkisinin nasıl farklı bir boyuta taşındığını yansıtmaktadır. Günümüz sanatçıları, teknolojik araçları kullanarak bilgiyi hızla çoğaltma ve dönüştürme özgürlüğüne sahiptir. Kopyala-yapıştır yetenekleriyle sanatçılar, klasik medya formatlarını aşarak yeni bilgi ağları ve düşünsel bağlamlar oluşturabilirler. Böylece, sanat eserleri sadece bilgiyi yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda onu eleştirel bir şekilde yeniden şekillendirir. Sanatın sadece malzemelerin seçimi ve uygulanmasıyla değil, aynı zamanda bilginin manipülasyonu da ilişkili bir süreç söz konusudur. Antonmarini ve Berg'in çerçevesinden değerlendirildiğinde, günümüz sanatı "hazır bilgi" ile şekillenen bir zeminde, sanatçının ve izleyicinin rollerindeki değişimi yansıtmaktadır. Sanatın sadece malzeme ve tekniğin ötesinde, düşünce, bilgi ve etkileşimle nasıl entegre

olduğu gözlemlenir. Bilgisayar resmi, popüler, çağdaş ve genç bir kitleye hitap eden, seri üretime uygun, ucuz ve hızlı bir sanat formudur. Ancak, baskıya dayanma ve kolay kopyalanabilme gibi eksikliklere sahiptir, bu da değerinin tam olarak ifade edilmesini zorlaştırır (Fei, 2016: 1044). Sanatın hızlı döngüsü, eserlerin hızla üretilmesini ve tüketilmesini teşvik eder. Renk yönetimi ve şekil değiştirme gibi teknik özellikler, sanatçıya eserini hızlı bir şekilde uyarlamasına olanak tanır. Bilgisayar resminin değerini tam olarak anlamak için, sanatın geleneksel değerlerini ve dijital teknolojinin getirdiği olanakları dengede tutma ihtiyacını göz önünde bulundurmak önemlidir. Bu dengenin kurulması, sanatın hem teknolojik gelişmelere uyum sağlamasını hem de özgün ifade ve estetik değerini sürdürmesini gerektirir. Sanat, teknolojik dönüşümlerle birlikte, yaratıcı süreçte ve eserlerin sunumunda daha önce düşünülmemiş olanaklar sunar. Bu durum, sanal sanatın estetik değerini sadece görsel ve işitsel düzeyde değil, aynı zamanda etkileşim, iştirak ve deneyimleme düzeyinde de değerlendirmeyi gerekli kılar.

Sanatçıların kültür ürünlerini farklı şekillerde yeniden yazma çabaları, genellikle pazarlanabilir özelliklere dönüştürülerek sanat piyasasında emilir. (Jones, 2006: 432). Sanatın kültürle etkileşimi, ticari taleplere ve piyasa dinamiklerine nasıl adapte olduğunu gösterirken, sanatçıların eserleri üzerindeki kontrolü ve kültürel içeriklerin dönüşümü konusundaki çelişkiler ortaya çıkmaktadır. Bu durum, sanatın ticarileşmesi ve kültürle olan etkileşiminin karmaşıklığını yansıtmaktadır. Geleneksel sanatın değerleri azalırken, sosyal medya eğlenceye odaklanarak kısa süreli sunumlar aracılığıyla farkındalık oluşturmayı zorlaştırıyor. Sosyal medya teknolojisi, hızlı içerik tüketimini teşvik ederek düşünce süreçlerinin yetersizleşmesine ve zamanın hızlı geçişine neden oluyor (Hidajat, 2022: 50). Sosyal medyanın eğlence odaklı yapısı, genellikle hızlı ve dikkat çekici içerikleri öne çıkardığından, daha derinlemesine düşünceye ve sanatsal deneyime yönelik talepleri sınırlandırabilir. Ayrıca, sosyal medya üzerinden tüketilen içeriklerin genellikle kısa ömürlü olması, izleyicinin dikkatini çekmek ve sürdürmek için sürekli yeni içeriklerin üretilmesini gerektirebilir. Bu durum, sanatın daha yavaş ve uzun soluklu doğasının sosyal medya ortamında zorluklarla karşılaşmasına yol açabilir. Geleneksel sanatın sağladığı derinlik, detay ve anlamın sosyal medya üzerinden iletilmesi konusundaki zorluklar, sanatın bu yeni iletişim ortamında nasıl anlamlandırılması gerektiği sorusunu gündeme getirir. Sanat, kültürel ana akıma dahil olmuş, tüketim odaklı bir trend haline gelmiştir. Bu bağlamda,

koleksiyonerler sadece geçmiş sanat eserlerine odaklanmak yerine, çağdaş ve radikal sanatçılara destek vererek sosyal statü elde etmektedirler (Goodwin, 2008: 18). Çağdaş sanat dünyasında geçmişin kalıplarından uzaklaşma çabası, koleksiyonerleri, radikal sanatçıları destekleyerek ve onların eserlerine değer vererek çağın dinamiklerine entegre olmaya teşvik etmektedir. Koleksiyonerlerin sanatın toplumsal ve kültürel dokusuna olan etkisi, sanat dünyasının sosyal ve kültürel bir platform olarak işlev görmesine katkıda bulunmaktadır.

3.2.8. Sıfır Noktası (Yeniden Başlangıç)

Sanat tarihinde, "sıfır noktası" kavramı, zaman içinde sanatın evrimi bağlamında önemli bir rol oynamıştır. Geçmişte, sanatçılar sıklıkla bir noktada sonlanan bir evrim sürecine işaret ederlerken, günümüzde bu perspektif değişmiş gibi görünmektedir. Şimdi, sanatın evrimine dair yeni bir perspektif olarak "yeniden başlangıç" kavramı ortaya çıkmıştır. Bu yeni paradigmada, sanatçılar, eserlerini oluştururken sıfır noktasına geri dönmenin yanı sıra, aynı zamanda bir tür başlangıç noktası olarak ele alarak, önceki sanatsal mirası değerlendirmekte ve bu mirası yeniden yorumlamaktadırlar. Bu bağlamda gelişen anlayış, sanatın sıfır noktasında bir kez daha yer almanın ötesinde, yaratıcı bir başlangıç noktası olarak sanatın geleceğine yönelik derinlemesine bir araştırmanın kapılarını aralamaktadır.

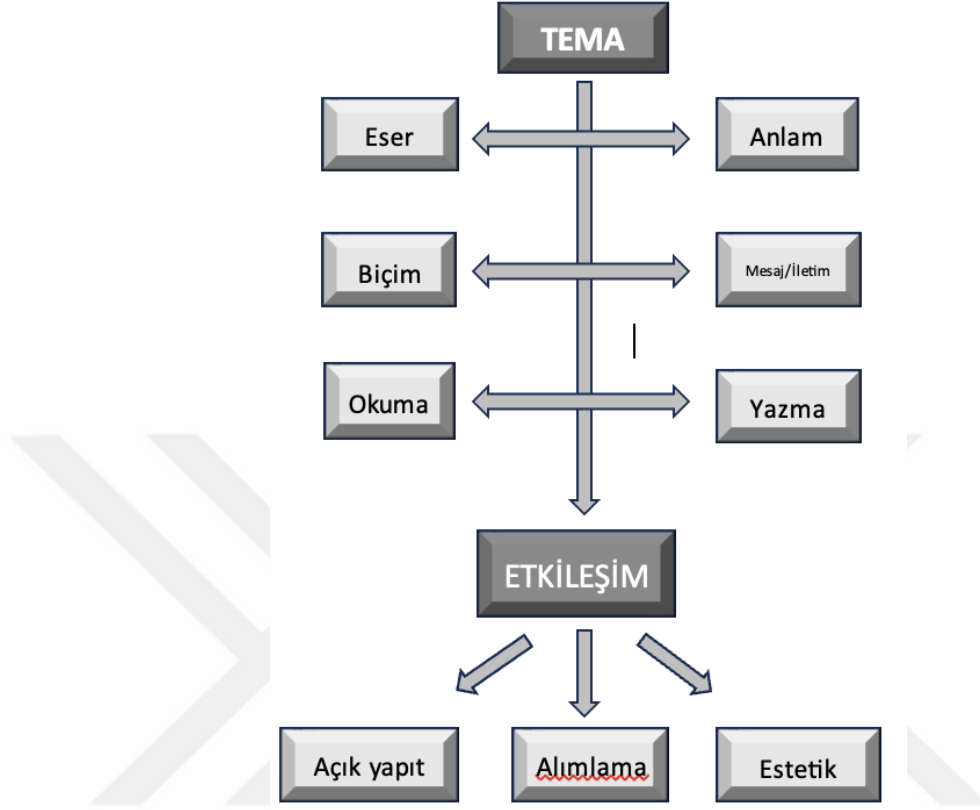
Sanat dünyasındaki tekrarlar, "sanatın sonu mu?" sorusunu gündemde tutar. Pop sanatın eleştirileri bu durumu vurgular. Ancak, sanatın tekrarlanması yeni keşif arayışı olarak görülür ve bu, sanat eleştirisinin tıkanıp izlenimini yaratır (Köksal, 2013: 75). Bu durum, sanat eleştirisinin bir tür bunalım içinde olduğu izlenimini yaratır. Bu bağlamda, sanatın sürekli olarak yeniden tanımlanması ve anlaşılması gerekliliği vurgulanmaktadır. Dantoya göre, çağdaş sanatın önemi, sanatın büyük anlatısındaki dönemlerin tükenişinden sonra ortaya çıkacak olanı göstermesinde yatar. Ona göre, çağdaş sanat sadece bir sanat üretim tarzını değil, aynı zamanda farklı üslupları kullanma tarzını da ifade eder. (Danto, 2020: 32). Danto'nun bakış açısıyla, çağdaş sanat aynı zamanda sanatın anlamının ve değerinin sürekli olarak yeniden şekillendiği bir alanı temsil eder. Sanatın odak noktası 'yeniyi arama' trendindedir. Estetik değer ve özgür sanatçı kavramları, özellikle popüler kültüre uyarlanan güncel uygulamalarda öne çıkar. İnsanları şaşırtan ve sınırları zorlayan yaklaşımlar, yirminci yüzyılın ortalarından beri eleştirilen güncel yaklaşımları temsil eder (Yıldız, 2013: 54). Antik

dönem ve Ortaçağ'da, sanatın gücü genellikle metafizik bir özden türemiş ve güzellik kaynağı olarak kabul edilmiştir. Günümüzde ise, sanatın merkezi 'yeniye arama' eğilimindedir. Çağdaş sanat resmi kültür düzeyinde, modernizm ve postmodernizmin genel kategorisi olarak günümüz ve yakın geçmiş sanatının yerini almıştır. Bu bağlamda, yeni modern sanatın doğuşu gözlemlenmektedir. (Smith, 2019: 38). Çağdaş sanatın bu değişim sürecinde, önceki sanat anlayışlarından gelen mirası devraldığı ve aynı zamanda postmodern öğeleri içerdiği söylenebilir. Bu durum, modern ve çağdaş kavramlarının birbirini tamamlayan, birbirini besleyen bir dinamik içinde varlıklarını sürdürdüğünü gösterir. "Çağdaş" terimi, yüzyılın başından itibaren geçen yetmiş yılı içine alan bir dönemi ifade eder ve bu süre zarfında sanat, teknolojik ilerlemenin etkisiyle önemli değişikliklere uğramıştır. Genel olarak, çağdaş sanat, sanatçıların kişisel deneyimlerinin özgün bir yansıması olarak belirginleşir (Floistad, 2007: 347). Söz konusu çeşitlilik, sanatçıların yaratıcılıklarını serbest bırakmalarına ve geleneksel normlardan saparak cesur ifadeler kullanmalarına olanak tanımıştır. Sanat eserleri, soyut ifadelerden fotoğrafçılığa, enstalasyon sanatından dijital sanata kadar geniş bir yelpazede sunulmaktadır. Günümüz sanatı "çağdaş" olarak adlandırılabilir, ancak ticari ve deneysel sanat arasındaki ayrımları belirsizleştirir. Finansman, medya ve mekan farklarına rağmen, "çağdaş" sanat genellikle yenilikçi ve meydan okuyan eserleri içerir (Esanu, 2021: 2). Sanatın çeşitlenmesi, geleneksel kalıplardan sapma eğiliminde olan sanatçıların eserlerinin karmaşıklığını artırırken, aynı zamanda sanatın ticari mecralarla buluştuğu ortamlarda özgünlük ve deneysellik arasında bir denge oluşturmayı gerektirmektedir. Dolayısıyla, günümüzdeki "çağdaş" sanat sanatın toplumsal, kültürel ve ekonomik bağlamları içinde anlamlandırılması gereken dinamik ve karmaşık bir alanı yansıtmaktadır. Çağdaş sanat eserleri değerlendirilirken, temel felsefi yaklaşımlar, bilgi ve tecrübi mukayeseler ile yapılan araştırmalar veya bir eserin kalitesini belirleme metodolojileri kullanılsa da, sanat eseri üretimini daha ileri taşımak için yeni paradigmalara ihtiyaç vardır (Afatara, 2019: 63). Paradigma, sadece geçmişe dayalı normatif değerlendirmelerden ziyade, yaratıcılık, yenilik ve çağın dinamiklerine daha duyarlı bir perspektifi içermelidir. Ayrıca, sanatın evrensel dilini anlama ve yorumlama yeteneğini geliştiren disiplinlerarası bir yaklaşımın, çağdaş sanatın derinlemesine anlaşılması ve değerlendirilmesinde önemli bir rol oynayabileceği söz konusudur.

Sanat pratiği, zaman içinde sürekli değişir ve yeni ifade biçimleri ortaya çıkar. Değişim, sanatın toplumsal, kültürel ve teknolojik dinamiklere duyarlılığını yansıtır. Bu nedenle, geleceğin sanatını tahmin etmek, karmaşıklık içinde belirli eğilimleri öngörmek anlamına gelir. Ancak, sanatın yaratıcı ve özgün doğası, bizi kesin bir gelecek projeksiyonu yapmaktan alıkoyar. Geleceğin sanatının teknolojinin ötesinde, insan deneyimi, duygusal zenginlik ve düşünsel derinlikle entegre bir anlayış içermesi gerekir. Sanatçıların, teknolojiyi eserlere anlam ve katkı sağlayan bir unsur olarak kullanma çabaları, geleceğin sanatının sadece teknolojik yeniliklere bağlı olmayan, aynı zamanda insanlıkla derin bir etkileşim içinde olan bir ifade biçimini olacağını göstermektedir.

4. SANATTA TEMATİK KAPSAM VE YÖNSEME İÇİN YENİ GEREKÇELER

Şekil 4.1. Tema yapısının görselleştirilmesi

Sanatın tematik yapısının incelenmesi, görsel bir şema aracılığıyla ele alınmaktadır. Bu görsel tasarım; tema, eser, anlam, biçim, mesaj/iletim, okuma ve yazma gibi öğelerin birbiriyle olan dinamik etkileşimlerini sergilemektedir. Tema, bir sanat eserinin incelenmesi sürecinde, hem sanatçının katkıda bulunduğu (okunan) hem de izleyicinin yorumlarından (yazılan) oluşan bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, tema analizinin hem okuma hem de yazma süreçlerinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Şemada, eser ve anlam, biçim ve mesaj/iletim, okuma ve yazma gibi kavram çiftleri arasında sağlı sollu bir etkileşim gösterilmekte; tema ise tüm bu kavramlarla etkileşim içerisinde yer almakta ve bu etkileşim yukarıdan aşağıya doğru bir ok ile ifade edilmektedir. Şemanın alt kısmında ise etkileşim kavramı bulunmaktadır. Teorik açıdan etkileşimin sonuçları olarak açık yapıt, alımlama teorisi ve estetik deneyim gibi unsurlar sıralanabilir. Bu şematik gösterim, sanatın tematik yapısının işleyişini ve çeşitli bileşenler arasındaki etkileşimi anlamamızı

sağlamaktadır. Sunulan şema, hem öğretici ve metodolojik bir bağlam sergilemekte, hem de teorik ağırlıklı özellikler taşımaktadır.

Sanat eseri, içeriği (duygu, düşünce, kavram) ve biçimi (teknik, plastik değerler) birleştirerek varlık kazanır. Sanatçılar, anlatmak istedikleri düşünceleri belirli bir biçim ve teknikle ifade ederler. İçerik, biçimin doğru yorumlanmasıyla en iyi şekilde ifade edilir (Gökçe, 2015: 86). Sanatçılar, içeriklerini en iyi şekilde ifade etmek için biçimsel unsurları seçer ve düzenler. Örneğin, bir heykelin seçilen malzemesi ve formu, sanatçının iletmek istediği duygu veya düşüncenin güçlü bir şekilde ifade edilmesine katkıda bulunur. İçerik ve biçim, sanat eserlerinin temel unsurlarıdır. Tema, konu ve kişiler, özellikle dramatik eserlerde içerik olarak ele alınır ve içerik ile biçim arasında sıkı bir ilişki bulunur (Gürbüz, 2001: 101). Örneğin, bir olay örgüsü veya karakter gelişimi, hem içeriği hem de biçimi etkiler. Bu noktada, sanatçının estetik tercihleri, teknik seçimleri ve görsel ifadesi, eserin içeriğiyle uyumlu bir şekilde bir araya gelir. İçerik ve biçim arasındaki organik birliktelik, sanat eserinin izleyicide bıraktığı etkiyi anlamak için önemlidir. Konu türetilmesi, sanat eserlerinin oluşturulmasında önemli bir adımdır, çünkü fikirlerin analizi ve insan olgularının anlamıyla ilişkilidir. Temalar, toplumsal refahla uyumlu olayların incelenmesine katkıda bulunur ve yaşamın karmaşıklıklarını anlama aracıdır. Sanat eserlerindeki içerik belirginleşir ve toplumun kendini anlamasına katkıda bulunur (Wango, 2021: 119). Konu türetilmesi, sanat pratiğinde hala güncel bir metodoloji olarak kabul edilmektedir. Konunun temalardan türetilmesi sanat eserlerinin toplumsal etkileşimdeki rolünü güçlendirebilir. Bu yaklaşım, sanatın toplumsal, kültürel ve politik bağlamlara entegre edildiği bir platform olarak işlev görmesine katkıda bulunur. Dolayısıyla, konu türetilmesi sadece sanat eserlerinin içsel derinliğini artırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal anlamda da etkili bir iletişim aracı haline gelmesini sağlar. Konunun temalardan türetilmesi, sanat eserlerinin bu temaları nasıl işlediğini ve yorumladığını gösterir.

Bir sanat eserinin içsel zenginliğini anlamak için kullanılan bir kılavuz olarak düşünülebilecek tema, eserin önerdiği geniş kavramsal çerçeveyi ifade eder. Sanat eserleri, izleyicilere derinlikli bir anlayış sunmak adına birbiriyle örtüşen ve etkileşen çeşitli temalara odaklanabilir (Marshall vd., 2021: 50). Tema, sanat eserindeki düşünsel ve duygusal katmanları anlamak için izleyiciye yöneltilmiş bir davet olarak kabul edilebilir. Temalar, sanat eserinin farklı unsurları ile bağlantılı olarak ele alınabilir. Sanatçıların eserlerini karakterize etmede artan vurgu, genellikle eserlerin

içerdiği tematik zenginliklere ve anlamlara odaklanmaktadır. (Chilvers ve Graves-Smith, 1999: 18). Sanat pratiği, tematik odaklar etrafında şekillendikçe, sanatın toplumsal, kültürel ve felsefi bir diyalog aracı olarak önemi artar. Sanatçıların tematik odaklarda eser üretmeleri, çağdaş sanatın anlam arayışına katkıda bulunarak, daha geniş bir izleyici kitlesiyle etkileşim kurma kapasitesini artırır. Sanatçıların eserlerindeki tematik unsurlara vurgu, sanatın izleyicide çağrışım yapan, düşündürücü ve anlam dolu bir etki bırakma potansiyelini vurgular. *Temalar bir sanatçının amaçlarını özetlemez ve aslında sanatçının amaçlarından farklı olabilir. Bunun yerine, bir çalışmaya başlamak için bir yapı sağlarlar* (Marshallvd., 2021: 50). Temalar, bir sanat eserinin içsel yapıları ve anlam katmanlarını organize etmek için kullanılan araçlardır ve sanatçının ifade etmeyi amaçladığı düşünceleri, duyguları veya konuları belirlemeye yardımcı olurlar. Ancak, temalar sadece bir sanatçının amaçlarını özetlemez, çünkü sanatın yaratılma sürecinde ve algılanma biçimindeki çok katmanlı faktörlerin yalnızca bir yönünü temsil ederler. Sanatçının amacı, kişisel deneyimleri, toplumsal konuları veya estetik hedefleri içerebilir ve bu amaçlar, belirli bir temayla sınırlı olmayabilir. Aksine, temalar, sanatçının içsel dünyasını dışa vurmasını kolaylaştıran bir çerçeve sağlar ve izleyiciyle etkileşim kurarken eserin temel yapı taşlarını oluştururlar. Sanat eserinde tema, belirli fikirleri ifade eder ve tema analizi ana fikirleri anlamaya odaklanır. Bu analiz, malzeme, teknik, biçim ve içeriği birleştirerek eserin bütünsel anlamını ortaya çıkarır, söylemsel düşünce ile dikkatli inceleme arasında denge sağlar (Robertson ve Mcdaniel, 2010: 3). Sanat eserlerindeki tema, genellikle sanatçının kişisel deneyimleri, toplumsal meselelere yaklaşımı veya evrensel felsefi düşünceleri içerir. Temaların analizi, eserin estetik anlamını derinleştirirken aynı zamanda izleyici ile etkileşimini artırabilir. Sanatın anlamını çözümlmek için tematik bir yaklaşım benimsemek, eserin özgün ifadesini ve izleyiciye aktarmak istediği mesajları daha bütünsel bir şekilde anlamamıza yardımcı olabilir. Tematik analiz, sanat eserlerini yalnızca görsel unsurlarla değil, aynı zamanda içerikle birlikte anlamak için kullanılan kapsamlı bir yaklaşımdır. Sanat eserleri, genellikle çeşitli temalar içerir ve farklı perspektiflerden anlaşılabilir. Bu tematik çeşitlilik, kültürel geçmişleri yansıtarak ve küresel perspektiflere hitap ederek sanatın rolünü eleştirel bir şekilde sorgulama fırsatı sunar (Marshallvd., 2021: 51). Tematik çeşitlilik, sanatın evrensel temaları işleyerek birleştirici bir dil oluşturmaya ve farklı kültürler arasında anlayış ve bağlantı kurmasına olanak tanır. Sanat eserlerindeki temalar, izleyiciye duygu, düşünce ve deneyimlerini sorgulama ve derinleştirme şansı

verir. Steiner Kale'nin postmodern düşünceyi incelediği çalışma, postmodern temaların çeşitliliğini ve içsel çatışmasını vurgular. Temalar arasında gerçeğe duyulan şüphe, dilin rolü, soyut tercihler ve anlatıya olan ilgi öne çıkar, bu durum rasyonalitenin genişlemesi ve akıl çeşitliliğine olan inancı ortaya koyar (Kvale, 1995: 18). Steiner Kale'nin postmodern düşünce analizi ile Kvale'nin "rasyonalitenin genişlemesi" kavramını bir araya getiriyor. Postmodern düşüncenin karmaşıklığına ve içsel çeşitliliğine odaklanan bir değerlendirme söz konusudur. Kvale, genişleyen rasyonalite ve çeşitli akıl anlayışının postmodern düşünce içindeki önemine vurgu yapmaktadır. Postmodernizm, çeşitli düşünce biçimlerini içerdiği ve tutarsızlıklar barındırdığı için geniş bir çerçevedir.

Form+Tema+Bağlam (FTC) modelinin kullanımı, sanat eğitimi kapsamlı ve anlamlı hale getirerek öğrencilerin görsel dili anlamalarını ve yaratıcı büyümelerini destekler. Ayrıca, topluluklarda iletişimi güçlendirip tarihsel ve kültürel anlayışı artırabilir (Sandell, 2009: 298). Form, eserin görsel unsurlarıyla ilgili olarak estetik değeri anlamalarına yardımcı olurken, tema eserin anlamını derinleştirmelerine ve bağlam ise eserin toplumsal ve kültürel bağlam içindeki önemini anlamalarına katkı sağlar. Öğrencilerin FTC modelini benimsemesi, sanatın sadece bireysel bir ifade aracı olmanın ötesinde, toplumda nasıl etkileşimde bulunduğunu ve anlam kazandığını anlamalarına yardımcı olabilir. Sandell (2009), modern sanat ilkeleri yanında farklı düşünsel becerilerin de önemli olduğunu vurgular. Görsel sanatlar eğitimi için biçim, tema ve bağlam kavramlarını önerir. Biçim tasarım ilkelerini, tema çalışmanın ana konusunu, bağlam ise kültürel, sosyal ve politik bağlamları kapsar (Arslan, 2022: 34). Sandell 'in kılavuzu, öğrencilere sadece sanat eserlerini yorumlamakla kalmaz, aynı zamanda sanatın toplumsal ve kültürel bağlam içindeki rolünü anlama ve değerlendirme yeteneği kazandırarak daha derin bir anlayış geliştirmelerine katkıda bulunur. Öğrencilere sanat eserlerini daha geniş bir perspektiften değerlendirme becerisi kazandırarak, eleştirel düşünme ve yaratıcı yeteneklerini güçlendirmeye yönelik bir eğitim yaklaşımını destekler.

Ferhat Özgür'ün perspektifinden, çağdaş sanatın geniş bir çeşitliliği içerdiği ve bu çeşitliliğin eserlerin temalarına ve ifade biçimlerine odaklanarak daha anlamlı bir şekilde anlaşılabilceği vurgulanıyor. Ayrıca, modern ve çağdaş sanat arasındaki farkın sadece malzeme ve ifade biçiminde olduğu fikri ortaya konuyor (Kalkan ve Altinkurt, 2012: 133). Sanat eserlerinin araç seçimi konusundaki farklı görüşler, sanatçıların

özgürlüğü ve eserin anlamını belirleyen içsel özellikler arasındaki dengeyi vurgular. Sanat eserlerinin potansiyelini anlamak için araç seçiminin sanatçının kavramsal hedefleriyle uyumlu olması gerektiği vurgulanır (Verwoert ve Rorrison, 2005:7). Yaratıcı ifadenin bir aracın sınırları içinde veya ötesinde nasıl gerçekleşeceği, sanatçının kendi estetik anlayışı, dünya görüşü ve toplumsal bağlamla etkileşim içinde olduğunu gösterir. Bu bağlamda, sanat eserlerinin araç seçimi, sanatçının kavramsal hedefleri ve ifade amacıyla bütünsel bir uyum içinde olmalıdır. Sanat eleştirisi, içeriği ve kullanılan araçları dengelemekte zorlanır; içeriğe odaklanan bakış açısı eleştirilere karşı dururken, araçların önemi vurgulanır. Kavramsal Sanat'ın araçlara yönelik tutumu, tarihsel normlara meydan okur (Verwoert ve Rorrison, 2005: 8). Sanatın yalnızca içeriğiyle değerlendirilmesi, eserin estetik ve sembolik boyutlarını göz ardı edebilir ve sanatçının kullanılan araçlar aracılığıyla iletmek istediği duyguları ve düşünceleri eksik bırakabilir. Diğer bir perspektif ise belirli bir aracın kullanımının vurgulanmasıyla, sanatın özgün dilini anlamının araçlarla olan etkileşimle mümkün olduğunu savunur. Özellikle Kavramsal Sanat'ın araç özgüllüğü reddi, sanat eserlerinin içerikle sınırlı olmadığını, aynı zamanda sanatçının seçtiği araçlarla kurduğu diyalogun da önemli olduğunu ortaya koyar. İçeriği sadece kategorilere indirgeyen yaklaşımlar, sanatın çeşitliliğini ve zenginliğini tam olarak kavramada eksik kalabilir. Bu nedenle, sanat eserlerinin hem içeriği hem de araçları üzerinden değerlendirilmesi, eleştirel bir yaklaşımın temelini oluşturabilir.

Temalar, sanat eserinin anlamını ve derinliğini zenginleştiren unsurlardır. Bir perspektiften, içeriğin sadece belirli kategorilere indirgenmesi, temaların yüzeysel anlaşılmasına yol açabilir. Ancak, belirli bir aracın kullanımıyla temaların etkileşimine odaklanan diğer bir perspektif, temaların sanat eserinin bütünsel anlamını şekillendiren önemli bileşenler olduğunu vurgular. Örneğin, toplumsal bir tema içeren bir eserde, içeriğin sadece konu veya mesaj olarak ele alınması yeterli olmayabilir. Sanatçının seçtiği araçlar, kompozisyon, renk paleti veya teknik, temayı destekleyerek izleyicide daha derin bir etki bırakabilir. Bu durum, içeriği ve temayı bir araya getirerek eserin anlamını zenginleştiren bir süreçtir.

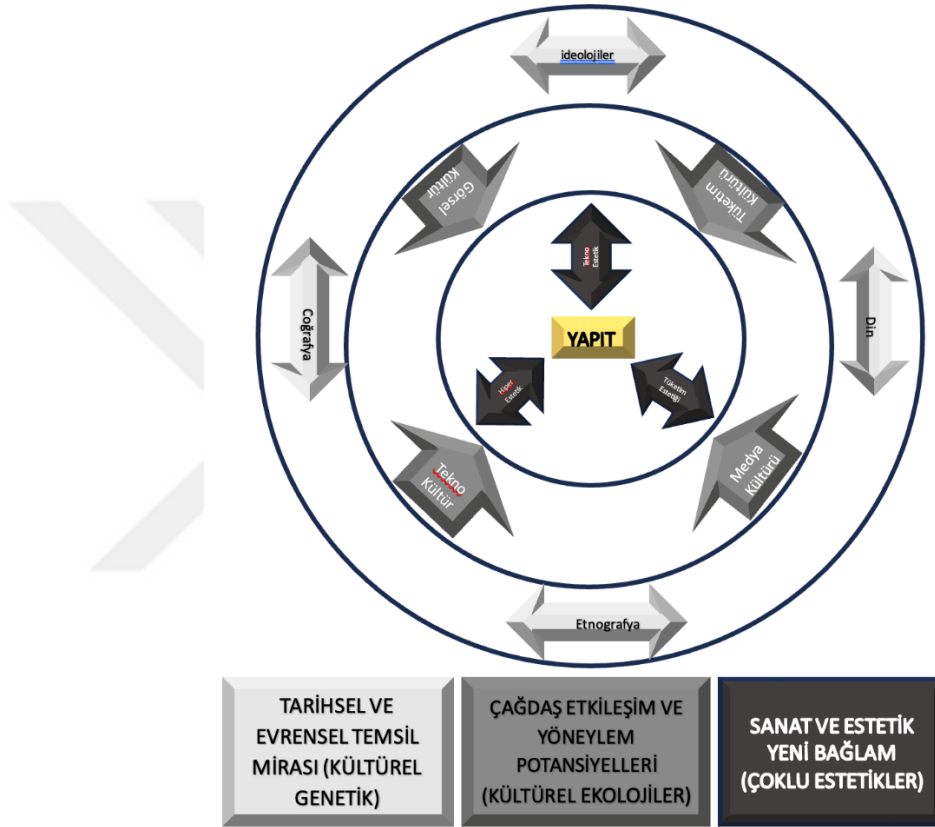
Kavramsal Sanat'ın araç özgüllüğünü reddetmesi, temaların anlaşılmasında içeriğin ve araçların ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğunu gösterir. Bir sanat eserini yorumlarken, içeriğin yanı sıra sanatçının araçlarını ve kullanımını da dikkate almak önemlidir. Temaların çözümlenmesi, sanatın anlamını tam olarak anlamak için içerik

ve araçların etkileşimine odaklanmayı gerektirir. Sanat eserlerindeki tema, sanatçının zihinsel keşiflerini ve ifadesini belirler, spesifik konuları türetme ve ifade etme fırsatı sağlar. Konu, eserin amacını ve niyetini incelemek için önemlidir ve tematik unsurlarla birleşerek eserin anlamını derinleştirir (Wango, 2021: 116). Temaların yorumlanması, sanat eserinin başlığı ve tematik unsurları arasındaki ilişkiyi anlamakla başlar. Başlık, eserin temel temasını vurgulayabilir ve izleyiciye rehberlik edebilir. Tematik unsurlar, eserin içsel anlamını destekleyen detayları içerir ve sanatçının niyetini belirlemeye yardımcı olabilir.

Üniversite öğrencileri, sanat yaratımında tematik olarak şevk ve içten bağlılık eksikliği yaşarlar. Sanat eğitiminde becerilere odaklanma eğilimi gösterilse de, sadece teknik bilgiyle sanatsal karakter gelişimi eksik kalabilir. Şevk, iç bağlılık ve derin içgörü eksikliği, kalıcı eserlerin oluşturulmasını zorlaştırır (NI, 2023: 188). Söz konusu dengeyi sağlamak, sanat eğitiminde öğrencilere hem teknik beceriler kazandırmak hem de özgün ifadelerini geliştirmeleri için alan tanımak anlamına gelir. Sanat eğitimi, öğrencilere sadece soyut kavramları anlamakla kalmayıp aynı zamanda bu kavramları somut bir şekilde ifade etme becerisi kazandırmalıdır. Böylece, sanatçılar sadece belirli bir estetik anlayışa uygun resimler üretmekle kalmayacak, aynı zamanda kendi içsel dünyalarını ve kültürel kimliklerini yansıtabilecekleri eserlere imza atabileceklerdir. Sanat eğitiminin öğrencilere sadece teknik beceriler kazandırmakla kalmayıp aynı zamanda kendi özgün sanatsal ifadelerini bulmalarına rehberlik etmesi önemlidir. Bu bağlamda, sanat eğitimi, öğrencilere hem geleneksel hem de çağdaş sanat anlayışlarını anlama ve kendi sanatsal dilini oluşturma fırsatı sunmalıdır.

Sanat eserlerinin tek bir aracın ötesinde ele alınması konusundaki görüş ayrılıkları ise tematik bakış açısıyla değerlendirildiğinde, tema'nın episte-metodolojik dönüşümünü daha derinlemesine anlamamıza yardımcı olabilir. Araç seçiminin, bir sanat eserinin anlamını belirlemedeki rolü, sanatın tematik zenginliğini ve kavramsal derinliğini etkiler. Yaratıcı ifade, belirli bir aracın sınırları içinde veya ötesinde nasıl gerçekleşeceği, sanatçının kendi estetik anlayışı, dünya görüşü ve toplumsal bağlamla etkileşim içinde olduğunu gösterir. Bu nedenle, tema'nın episte-metodolojik dönüşümü, sanat eserlerinin sadece estetik değil, aynı zamanda anlamsal ve kavramsal bir derinlik taşımasını gerektirir.

Günümüzde sanatın tematik kapsamı ve yönsemeleri büyük bir çeşitlilik ve yoğunluk sergilemektedir. Geleneksel postmodernizmin yerini daha dinamik ve geleceğe yönelik motivasyonlar alırken, görsel kültür çağında sanat ve kültürün etkileşimi daha da belirgin hale gelmiştir. Küresel pazar ve teknolojinin etkisi, sanatçının gücünü ve özgürlüğünü tehdit edebilirken, sanatın dijital ve hiper-estetik boyutları ön plana çıkmaktadır. Bu bölümde, sanatın evrimi ve sanatçının yeni koşullar altındaki rolünü inceleyeceğiz.

Şekil 4.2. Sanatta tematik ve yönsel değişimlerin görselleştirilmesi

Şekil 4.2. de yapıtı merkeze koyduk çünkü tema kavramının ana taşıyıcısı yapıttır. İlk başlıktaki "Tarihsel ve Evrensel Temsil Mirası (Kültürel Genetik)" kapsamında, geleneksel sanatın içerdiği ideolojik bakış, din, coğrafya ve etnografik unsurlar tüm sanat tarihi boyunca karşılıklı etkileşim içindedir ve bu etkileşim küresel bir döngüde belli oranlarda devam etmektedir. Bu unsurlar, sanatın esas çerçevesini oluşturan kuşatıcı öğelerdir.

İkinci halkada yer alan "Çağdaş Etkileşim ve Yönelim Potansiyelleri (Kültürel Ekolojiler)" başlığı altında, tekno kültür, medya kültürü, görsel kültür ve tüketim kültürü kavramları, kültürel ekolojileri tanımlar. Kültürel ekolojiler ile estetik

kapsamlar arasında karşılıklı etkileşim bulunmaktadır. Yapıtı tematik olarak bağlayıcı unsur olarak merkeze alan şey estetik kapsamıdır. Dolayısıyla tekno estetik, hiper estetik ve tüketim estetiği gibi bağlamlar temayı belirler. İçerideki unsurlar dışarıyla karşılıklı etkileşim halindeyken, dışarıdaki kültürel kapsam unsurları sadece içerideki unsurlarla etkileşim halindedir. İçeridekileri kuşatan bir kültürel genetik kapsam mevcuttur ve bu genetik yapı fazla değişmez, baskın unsurlar daha belirgin hale gelir denebilir.

Bu şemada gösterilen okların sayısı, etkileşimlerin sayısına bağlı olarak artabilir.

4.1. Tarihsel ve Evrensel Temsil Mirası (Kültürel Genetik)

Tarihsel ve Evrensel Temsil Mirası, geçmişten günümüze kadar gelen ve evrensel olarak kabul edilen kültürel, sanatsal, sosyal ve ideolojik değerlerin, sembollerin, düşüncelerin ve eserlerin tümüdür. İnsanlık tarihi boyunca oluşturulan ve bir nesilden diğerine aktarılan bu miras, toplumların kimliğini ve kültürel yapısını şekillendirir.

Kültürel Genetik, kültürün biyolojik genetikten bağımsız olarak nasıl bir nesilden diğerine aktarıldığını ifade eder. Tıpkı biyolojik genlerin fiziksel özellikleri nesilden nesile aktardığı gibi, kültürel genler de dil, sanat, gelenekler, inançlar ve değerler gibi kültürel unsurları aktarır. Kültürel genetik, bir toplumun kolektif hafızasının ve kimliğinin devamlılığını sağlar.

Bu başlık altında, farklı medeniyetlerin ve kültürlerin tarih boyunca nasıl geliştiği, biriktirdikleri kültürel değerler ve bu değerlerin günümüze kadar nasıl aktarıldığı incelenir. Bu mirasın evrensel boyutta nasıl bir etkiye sahip olduğu ve çağdaş toplumlar üzerindeki yansımalarının araştırmaları söz konusudur.

4.1.1. İdeolojiler

İdeolojiler, bir toplumun veya kültürün nasıl organize edildiğini, hangi değerlerin ve inançların öncelikli olduğunu, toplumsal yapının nasıl şekillendiğini ve bireylerin bu yapıya nasıl katkıda bulunduğunu belirleyen temel düşünce kalıplarını içerir. Sanatta ideoloji, sanat eserlerinin ve sanat pratiğinin belirli bir dünya görüşünü, siyasi düşünceyi veya toplumsal anlayışı yansıtmaya ya da desteklemesi anlamına gelir. İdeoloji, sanatçının eseri aracılığıyla iletmek istediği mesajları ve temaları şekillendirir ve sanatın toplumsal, politik ve kültürel bağlamıyla etkileşime girmesini sağlar.

Modern sanat ve modernizm, geleneklere meydan okuyarak yeniliği teşvik etti. Estetikte çeşitlilik, özgürlük ve özeleştir, sanatın doğasını sorgulayan bir yaklaşım benimsendi (Hagman, 2010: 1). Modernizmin etkisi altında, sanatın tanımı daha önce görülmemiş bir esneklik kazanmıştır. Sanat, sadece güzellik anlayışlarını genişletmekle kalmayıp, aynı zamanda toplumsal, politik ve kültürel meselelere duyarlı bir şekilde yaklaşan bir araç haline gelmiştir. Romantizm dönemi, sanatın kutsallık mitinin reddedilmesi ve toplumsal entegrasyonu beraberinde getirdi. Bunların yanı sıra "Bunu Ben de Yaparım", "Yapmama Sanatı", "Çağdaş Sanat Nedir?" gibi eserler, sanatın pazar değeri ve sınırların belirsizleşmesine odaklanarak tanımlarını sorgular (Özgür, 2020: 67). Romantizm döneminde sanatın kutsallığının reddedilmesi, sanatçıların toplumsal dokuya daha fazla entegre olmalarına ve bireysel ifadelerini öne çıkarmalarına olanak tanımıştır. Sanatın değeri, ticari talep ve spekülasyonla nasıl değiştiği endişeleri, sanatın toplumsal rolü ve anlamını sorgular. Sanatın pazar değeri ve spekülasyonunun artmasıyla birlikte, sanatın sıradan araç-gereçlere indirgenmesi ve sanat ile zanaat arasındaki sınırların belirsizleşmesi, sanatın rolü ve anlamı üzerindeki düşünce ve tartışmalar ön plana çıkar. Tarihsel değişim ve sosyo-kültürel faktörler, dünya görüşü kutuplarının evrimine neden olmuştur. Modern sanatta, baskı kutupları değişmiş ve bilinçli dünyanın dönüşümü belgelendirilmelidir. Sanatsal sürecin özü, bakış açısının yaratıcı eylemin enerjisi aracılığıyla sanatsal imgelere dönüşümüdür (Demenevvd., 2018: 2045). Değişim, sanatın içsel dinamikleriyle birlikte, çağdaş toplumun karmaşıklığına ve çok yönlülüğüne katkıda bulunmuştur. Sanat, insan deneyiminin derinliklerine inen ve evrensel bir iletişim biçimi olarak varlığını sürdüren dinamik bir olgudur.

1960'larda sanat ve siyaset ilişkisi göz ardı edilirken, son on yılda sanatçılar siyasi meselelerle daha fazla ilgilendi. Sanatın siyasi yansımaları ve piyasanın karmaşıklığı, 1960'ların sanatının yenilik ve etkisini sorguluyor (Jones, 2006: 57). Sanatın, insanlar arasında ve insanlarla nesneler arasında etkili etkileşim modelleri sunarak toplumsal değişimleri tetikleyebileceği düşünülmektedir. Böylece sanatın sadece bireysel estetik deneyimlerden ziyade toplumsal bağlamda anlam kazanma potansiyeli işaret edilmektedir. Dolayısıyla, sanatın siyasi kararlarla etkileşimde bulunma ve toplumsal dönüşümleri şekillendirme kapasitesi, 1960'ların sanatının önemli bir özelliği olarak değerlendirilebilir. 1990'larda AIDS'in etkisi arttıkça, sanat/eşcinsel/AIDS rehberi tutarlılığını kaybetti. Eleştiriler etkisiz kalırken, kültür

savaşları sansürden uzaklaştı ve "gey" terimi odak oldu, kültür savaşları "queer" konularıyla devam etti (Jones, 2006: 245). Kültür savaşları, gelişen gey ve queer teorilerle birlikte şekillenmiş ve bu teorilere paralel olarak, sanatın ve kültürün bu konulara olan yaklaşımı da değişmiştir. Değişim, sanatın sadece estetik bir ifade aracı olmanın ötesinde, toplumsal değişimlere etki etme ve kimlikleri yeniden tanımlama rolünü vurgulamaktadır. Sanatın ve kültür savaşlarının gelişimi, toplumsal çerçevelerdeki değişen normlar ve değerlerle yakından ilişkilidir.

Geleneğin eleştirisi toplumsal ilerlemeyi teşvik ederken, tamamen reddetmek bireyin yabancılaşmasına ve toplumun özgünlüğünün kaybına yol açabilir. Sanat ve sanatçı, değerleri belirlemede zorlanır; özünden ödün vermeden yeni yorumlara açık olmak, sanatın dinamizmini artırabilir ve evrensel anlam kazandırabilir (Tunçel, 2018: 871). Sanatçılar, geleneksel ve çağdaş unsurları ustaca birleştirerek, hem geçmişin mirasını koruyabilirler hem de evrensel bir dil yaratmada öncü olabilirler. Bu bağlamda, sanat ve sanatçılar, kültürel zenginliği muhafaza etmek, toplumun kimliğini güçlendirmek ve evrensel bir insan deneyimi oluşturmak adına kilit bir rol oynayabilirler. Tarihsel ve kültürel birikimi yok saymak, birey ve toplumun kimlik bütünlüğünü riske atabilir. Geleneği eleştirmek, toplumsal ilerlemeye olanak tanıyabilir, ancak bu eleştiri dengeli bir şekilde yapılmalıdır. Sanat, bu süreçte bir rehber olarak işlev görebilir, ancak sanatçılar, eserlerinde yerel ve evrensel değerleri ustaca birleştirerek, toplumun geçmişinden beslenip geleceğe ilham kaynağı olabilirler.

Zaman : Kübist sanatçılar, zamanın farklı perspektiflerini bir araya getirerek, statik bir kompozisyonda birden fazla görüşü temsil etmeye çalıştılar. Öte yandan, fütüristler, geometrik renkli yapılarla birbirine bağlı çeşitli hareket aşamalarını içeren bir dizi hareketi tek bir kompozisyonda resmettiler (Robertson ve Mcdaniel, 2010: 117). Kübist yaklaşım, zamanın katmanlı doğasını vurgulayarak perspektifleri birleştirme amacına hizmet ederken, fütüristler dinamik bir ritimle zamanın geçişini ifade etmeye odaklandılar. Her iki yaklaşım da sanatın zamansal karmaşıklığını anlama ve ifade etme şekillerinde önemli bir dönüm noktasını temsil eder. Sanat tarihindeki yenilikçi ve çeşitli yaklaşımların birer örneğidirler, çünkü zaman teması sanatçılar için sonsuz bir keşif ve ifade alanı olmuştur.

4.1.2. Din

Din, tarih boyunca toplumların değerlerini, inanç sistemlerini ve yaşam biçimlerini şekillendiren en güçlü faktörlerden biri olmuştur. Kültürel genetik mirasın bir parçası olarak din, sadece bireysel inanç ve ritüelleri değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı, sanat anlayışını ve estetik değerleri de derinden etkilemiştir. Bu bağlamda, dinin sanat üzerindeki etkisi, hem tarihsel süreklilik hem de evrensel temsiliyet açısından incelenmeye değer bir konudur. Din, sanat eserlerine konu olduğu kadar, sanatçının yaratıcılığını ve ifade biçimlerini de yönlendiren bir kaynak olmuştur. Böylece, kültürel genetiğin bir parçası olan din, sanatın evrenselliği ve tarihsel sürekliliği içinde anlamını korumuş ve sanatçıların ilham kaynağı olmuştur.

Modern Batı sanatının çoğu, geleneksel dini çerçevenin dışında ortaya çıkmıştır. Modernizm, yeni bir soyut dil kullanarak dini duyguların ifadesinde yeni yollar sunmuştur. Ancak, Hristiyan sanatının temel temaları ve resim türleri, ressamlar üzerindeki etkilerini sürdürerek günümüz sanatına da etki etmektedir (Alexander ve Clayson, 2000: 21). Sanatın evrimindeki dinamik süreç, kültürel etkileşimlerin ve sanatçıların eserlerindeki dini unsurların sürekli bir şekilde varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Modern Batı sanatının biçimsel ve içeriksel evriminde, geleneksel dini kökenlerin izlerini sürmek, sanatın derinlemesine kültürel bağlamını ifade eder. Sanat eserleri, bireysel veya toplumsal değerlere sahip olabilir. Dini temalar genellikle kültürel etkilerle ilişkilendirilirken, eserler din dışı konulara yönelebilir (Doğan, 2015: 18). Sanatın dini veya din dışı temaları işleme, kültürel etkileşimlerin yanı sıra toplumsal dinamiklerin evrimini de yansıtabilir. Sanatın, toplumun değerleri, inançları ve normlarıyla nasıl etkileşimde bulunduğunu anlamak için önemli bir etkidir. Sanat eserlerinin içeriği, genellikle sanatçının bireysel ifadesi ve çevresel etkenler arasında bir denge kurmaya çalıştığı bir alanı yansıtabilir. Sanatçıları sanatı manevi bir ihtiyaç olarak görürken, Kantçı ve Marksist felsefede "Yargı" kavramı sanatın estetik ve ekonomik boyutları arasındaki çatışmayı vurgular. Sanatın estetik değerlendirmesi, manevi ilham ve izleyicilerin tepkilerini içerir. Sanatın ana destekçileri tarih boyunca kilise, devlet, günümüzde ise CEO'lar ve elitlerdir (Keely, 2018: 33). Sanatın değerlendirmesi ve ekonomik değerlendirmesi arasındaki karmaşıklık söz konusudur, çünkü estetik ve ekonomik faktörler arasında bir uyumsuzluk mevcuttur. Sanatın zikredilen ikiliğinin anlaşılması, sanat dünyasındaki hegemonik dengesizliği ve sanatçı ile sanatın ekonomik aktörleri arasındaki gerilimi açıklar. Modern sanatın

belirsizleşen doğası, sanatçıların daha özgür bir şekilde ifade etmelerine olanak tanırken, aynı zamanda izleyiciler ve eleştirmenler arasında farklı yorumlara ve değerlendirmelere yol açar. Sanat alanındaki belirsizlik, estetik tercihlerin bireysel ve kültürel bağlamdan kaynaklandığı bir döneme işaret eder. Sanat eserlerinin çeşitliliği ve karmaşıklığı, izleyicilerin eserleri farklı bakış açılarıyla değerlendirmelerini gerektirir. Klasik dönem sanatının genellikle kabul gören normlara ve temalara dayandığına karşılık, modern sanat sonrası dönemde sanat eserleri daha çok bireysel yaratıcılık, ifade özgürlüğü ve izleyiciyle etkileşim üzerine odaklanır. Bu durum, sanatın evriminin sadece estetik değil, aynı zamanda kültürel, sosyal ve bireysel bir dinamikle şekillendiğini gösterir.

4.1.3. Coğrafya

Coğrafya, çağdaş sanatın tematik kapsam ve yönsemelerinde de önemli bir yer tutmaktadır. Coğrafya, bir yandan sanatın fiziksel ve kültürel bağlamını belirlerken, diğer yandan sanatçıların eserlerine ilham kaynağı olan mekansal ve çevresel unsurları sunar. Çağdaş sanat, coğrafyanın sunduğu çeşitli dinamiklerle etkileşime girerek, yerel ve küresel temaları işler ve bu temaları evrensel bir anlatıma dönüştürür. Sanatçılar, coğrafi unsurları kullanarak, toplumsal ve çevresel meseleleri sorgulamakta, kimlik, aidiyet ve mekan kavramlarını yeniden tanımlamaktadır. Böylece, kültürel genetiğin bir parçası olan coğrafya, çağdaş sanatın dinamik ve yenilikçi yapısı içinde de anlamını korumakta ve sanatçılar için güçlü bir ilham kaynağı olmaya devam etmektedir.

Küreselleşmenin ekonomik, siyasi, kültürel, dini ve sanatsal alanlardaki etkileri derin ve karmaşık bir etki yaratır. Neo-liberal ekonomi politikalarının uygulanması, ekonomik gücün siyaset ve kültürle entegre bir şekilde kontrol edilmesine yönelik çabaları içermektedir (Arıkan, 2019: 18). Bu nedenle, küreselleşme bağlamında sanatın rolü sadece estetik bir ifadeyle sınırlı kalmaz; aynı zamanda kültürel kimliğin korunması, kültürler arası anlayışın artırılması ve toplumsal değişimle başa çıkılması gibi önemli işlevleri de içerir. Geleneksel söylemler, küreselleşme arzusu ve toplumsal temsil ile özgün biçimlerin oluşturulmasıyla ilgilidir. Bireyin geleneksel deneyimleri, günümüz sanatında kimlik, aidiyet ve yerellik kavramlarını sorgular. Geçmiş, gelecek ve şimdi arasındaki diyalog, estetik tavır ile kültürel unsurların sürekli ifadesini içerir (Duydu, 2022: 923). Ancak, bu etkilerin olumsuz tarafında, bazı sanatçılar geleneksel kalıplara karşı çıkmak yerine onları sadece tekrarlamakla sınırlı kalabilir, bu durum da

yaratıcılığın sınırlanmasına ve klişe üretimine yol açabilir. Ayrıca, bazı eserlerde geleneksel söylemlerin modern anlayışa tam olarak entegre edilememesi, anlam karmaşasına ve eksikliklerine neden olabilir. Dolayısıyla, geleneksel söylemlerin günümüz sanatına etkisi, zenginleştirici öğeleriyle birlikte bazı sınırlamalara da işaret etmektedir. 21. yüzyılda sanat eserleri, küreselleşmenin etkileriyle içerik ve ekonomik açıdan etkileşim halindedir. Küreselleşme, konu ve içeriği yerelden uzaklaştırarak evrenselleştirmiş, sanatsal üretim süreci ve eserlerin içeriği yeni bir döneme girmiştir (Gidiş, 2022 26). Kùltürler arası etkileşim, sanatın çeşitliliğini artırarak yeni estetik değerlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sanat eserleri, global bir platformda yerel, etnik ve kültürel kimlikleri bir araya getirerek karmaşıklık ve çokseslilik oluşturmaktadır. Bununla birlikte, küreselleşmenin sanata getirdiği zenginlikle birlikte, bu sürecin eleştirel bir değerlendirmesi de önemlidir. Küreselleşme, kültürel homojenleşme endişelerini beraberinde getirirken, aynı zamanda kültürel çeşitliliği destekleyen bir dinamizmi de barındırmaktadır. Sanatın küreselleşme sürecindeki rolü, kültürel farklılıkların korunmasını ve anlaşılmasını teşvik etmekte ve yeni bir kültürel sentezin doğmasına aracılık etmektedir.

"Uzay ve Yer" : mimari, yapılar, yaşam alanları, sınırlar, göç ve hayal edilen yerler gibi kavramları kapsar. Mekanın olasılıklarını ve işlevlerini inceleyerek, haritaların fiziksel ve mecazi rotalarda yolculuk etmeyi sağladığı fikrini vurgular. Aynı zamanda ev kavramını sorgular, mirası onurlandırır ve insanların güvenli ve kabul gören yerlere duyduğu ihtiyacı ele alır (Marshall vd., 2021: 52). Bu temanın öne çıkardığı noktalar arasında, mekanın sadece fiziksel bir olgu olmanın ötesinde, insanların kimlikleri, ilişkileri ve yaşamları üzerinde derin etkileri olduğu fikri ön plana çıkıyor. Aynı zamanda, haritaların sadece coğrafi yerleri değil, duygusal ve hayali rotaları da içerdiği düşüncesi, mekanın çok katmanlı ve anlamlı bir kavram olduğunu ortaya koyuyor.

4.1.4. Etnografya

Etnografya, çağdaş sanatın tematik kapsam ve yönsemelerinde de kilit bir rol oynamaktadır. Etnografya, farklı toplulukların kültürel pratiklerini, inançlarını ve yaşam biçimlerini incelerken, sanatçılara da zengin bir ilham kaynağı sunmaktadır. Çağdaş sanat, etnografik unsurları kullanarak, toplumsal ve kültürel kimlikleri, kökenleri ve etkileşimleri sorgulamakta ve bu unsurları eserlerine yansıtmaktadır.

Sanatçılar, etnografik temsiller aracılığıyla, farklı kültürlerin estetik değerlerini ve geleneklerini yeniden yorumlayarak, evrensel bir dil oluşturmayı hedeflemektedir.

Geleneksel sanat, duygu, niyet ve fikirlerin ortak bir ifadesi olarak topluluk veya grup içinde doğan ve evrilen bir olgudur. Sanat eserlerini iddia eden bireyler nadirken, genellikle bir topluluğun veya gruba ait kolektif bir ifade olarak değerlendirilir (Ahimsa-Putra, 2015: 2). Sanatın bir bireyin ifadesinden ziyade toplumsal bir normun yansıması olarak görülmesi, geleneksel sanatın temel özelliklerinden biridir. Rönesans, barok, neoklasik dönemlerle günümüz "kültür endüstrisi" arasındaki farklar işletme, işçi yetenekleri ve yönetim fikirleri temelinde şekillenir. Sanatın nitelikleri, sanatçının özgün yeteneklerini tanımlama ve buna göre hareket etme becerisine bağlıdır. Le-Witt'in ifadesi, sanatçının özgün niteliklerinin belirlenmesindeki zorluğa ve sıradanlığa dikkat çeker (Madoff, 2009: 63). Le-Witt'in ifadesindeki "sıradan fikirlerin güzel uygulamalarla kurtarılamayacağı" vurgusu, sanatın sadece teknik beceriyle değil, aynı zamanda özgün ve düşünsel bir yaklaşımla zenginleşmesi gerektiğini belirtir. Sanatın içsel değeri, sadece görsel çekicilikten öte, sanatçının düşünsel derinliği ve eserin taşıdığı anlamla şekillenir. Tarih boyunca, yaratıcılık genellikle bireysel zihinsel yaşamın arka planında yer alırken, kültür yaratıcı sürecin ön planında rol oynar. Modern sanatçılar için baskın anlamlar bireysel deneyim ve yaratıcılığın potansiyeliyle ilişkilidir, sanatın toplumsal ve psikolojik işlevleri ise kültürel dinamiklerle şekillenir (Hagman, 2010: 25). Modern sanatın evrimi, sanatçıların bireysel özgürlük ve yaratıcılık arayışını vurgularken, aynı zamanda kültürel bağlam içinde ifadenin nasıl anlam kazandığını da gösterir. Sanat ve kültür arasındaki etkileşim, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde anlamlı bir diyalogu ifade eder. Sanatın toplumsal işlevi, kültürel normları güçlendirme ve toplulukları bir araya getirme potansiyeli taşıırken, sanatın psikolojik işlevi bireysel yaratıcılığı zenginleştirme ve ifade etme amacını taşır. Sanat emekçileri, geleneksel çevrelerde yetişir ve bu etki yüksek öğrenimle devam eder. Güçlü duygusal bağları sayesinde geleneksel çevrelerinden destek alırlar. Geleneksel sanat konservatörleri, mülkiyet alanlarını koruyarak yabancıların erişimini sınırlar (Hidajat, 2022: 51). Koruyucu tutum, yabancı müdahalelerden kaçınma ve geleneksel sanatın özgünlüğünü sürdürme amacını taşır. Dolayısıyla, geleneksel sanatın koruyucuları, sanatın köklerini ve kültürel bağlamını sürdürmek adına sahiplik kavramını ön planda tutarlar. Sanat emekçilerinin geleneksel çevrelerindeki köklerinden kaynaklanan güçlü bağları,

sanatın sahiplik, kimlik ve kültürel devamlılık üzerindeki etkileyici rolünü vurgular. Geleneksel sanatın koruyucularının savunmacı tavrı, sanatın geçmişini ve mirasını gelecek kuşaklara aktarma çabalarını yansıtan önemli bir strateji olarak değerlendirilebilir. Geleneksel sanatın gelecekteki gelişimine açık bir perspektif sağlama ve çeşitlenmeye olanak tanıma konusundaki dengeyi iyi yönetme gerekliliği de söz konusudur.

Kuşak kavramı, bir topluluğun belli bir zaman dilimindeki ortak deneyimlerini içerirken, nesil kavramı bu deneyimlerin bireyler üzerindeki etkilerine odaklanarak daha kişisel bir bakış açısını işaret eder (Berkup, 2014: 219). Kuşak, sadece belirli bir zamanda doğan insanları değil, aynı zamanda onların büyüdüğü ve yaşadığı dönemin etkilerini de içeren bir grup tanımını olarak kullanılıyor. İnsanların yaşadıkları dönemin olaylarından nasıl etkilendikleri ve etkileşimlerin izlerini nasıl taşıdıkları üzerinde duran bir perspektifi ifade edilir. Howe ve Strauss'un ifadesine göre, sanatçı kuşakları, krizlerin yarattığı ortamların ardından gelen evrimsel aşamalardan geçerek, özellikle liderlik rollerinde çoğulculuk, uzmanlık ve yasal süreçle ilgili niteliklere sahip oldukları gözlemlenebilecek bir kuşak tipolojisini temsil etmektedirler (Işıtman, 2017: 56). Geleneksel sanat tanımı X Kuşağı için zorlu bir görevdir, çünkü günümüzdeki işlevi azalmıştır. Kuşaklar arası farklı sanat algıları, geleneksel sanatla ilgili çatışmalara sebep olurken, etnik sanatın yükselişi X Kuşağı'nın yeni ifade biçimlerine uyum sağlama konusunda çekinceler yaşamasına neden olmaktadır. Küresel çağda sanatın rolü, X Kuşağı ile Z Kuşağı arasında belirgin farklılıklar gösteriyor (Hidajat, 2022: 46). Kuşaklar arası farklı sanat algılarından kaynaklanan çatışmalar, sanatın evrimini anlamak ve korumak adına önemli bir mücadele ortaya koymaktadır. Etnik sanatın yükselmesiyle birlikte, X Kuşağı'nın geleneksel sanatın farklı formatlarda ifade edilmesine olan çekincesi, sanatın çeşitlenmesi ve genişlemesi konusundaki adaptasyon sürecini etkileyebilir. Kuşaklar, birbirlerinin deneyimlerine sürekli olarak ihtiyaç duyar. Y kuşağı, X kuşağının bilgi ve birikiminden faydalanırken, Z kuşağı da Y kuşağının deneyimlerinden yararlanır (Alay, 2021: 25). Sanatsal kimlikler, tematik yönseme ve kuşaklar arası ilişkilerin anlaşılması açısından önemli bir adımdır. Kuşaklar arası etkileşim ve sanatın evrimi, kültürel mirasın sürdürülebilirliği ve toplumsal değişimin anlaşılmasında değerli bir bağlam sunmaktadır. X ve Y kuşakları, Actual Art ile küresel konulara odaklandı ve sanat, küreselleşme, çevre, feminizm gibi konularla etkileşime girdi. Sanatçılar interneti özgürlük platformu olarak kullanarak,

dijital anlatılarla çağdaş sanatı canlandırdı. X ve Y kuşakları 21. yüzyılın sanatını şekillendirdi (İşıtman, 2017: 57). Bahsedilen süreçte sanat, toplumun farklı kesimleri arasında iletişimi güçlendiren, çağdaş sorunlara duyarlılık kazandıran ve kültürel zenginliği artıran bir araç olarak değerini sürdürmektedir. X ve Y Kuşakları gibi önceki nesillerin sanat anlayışı, günümüzdeki sanatın temelini oluşturmuş ve Z Kuşağı ile birlikte yeni bir dönemin başlangıcına işaret etmiştir.

Sanatçının itibarı, önceki nesil sanatçılarla kurduğu ilişkiler ve geniş bir sosyal ağ ile doğru orantılı olarak artar. Çağdaş sanatçılar arasındaki prestij, işbirliği ve kişisel bağlantılara dayanır. Toplumsal ilişkiler, sanatçının prestijini etkileyen önemli bir faktördür, ancak bu ilişkilerin yoğunluğu her zaman kritik değildir (Simonton, 1984: 1277). Sanat dünyasında saygın bir konuma ulaşmak, sanatçının yaratıcı vizyonu, teknik becerileri ve estetik katkılarıyla yakından ilişkilidir. Sanatçının eserleri, eleştirmenler, galeri sahipleri ve sanatseverler tarafından değerlendirilirken, toplumla olan etkileşimi, eserlerin taşıdığı anlamların geniş kitlelere nasıl iletebildiği de büyük önem taşır. Bir sanatçının toplumsal etkisi ve itibarı, sanat dünyasındaki ilişkileri ve bağlantılarıyla da şekillenir. Galerî sahipleri, diğer sanatçılar, eleştirmenler ve koleksiyonerlerle kurulan ilişkiler, sanatçının eserlerini sergileme şansını artırabilir ve daha geniş bir izleyici kitlesiyle buluşturabilir. Sanat dünyasındaki etkileşimler, sanatçının eserlerini sergileme, ödüller kazanma ve prestijli projelerde yer alma gibi fırsatları da beraberinde getirebilir. Yeni çağın toplumsal yaşam pratiği ve üretim biçimindeki büyük değişiklikler, bilimsel ve teknolojik inovasyonlarla şekillenmektedir. Buharlı makinelerden bilgisayarın icadına kadar olan süreç, dijital teknoloji ve elektronik medyanın gelişimiyle yeni dinamikleri hayatımıza katmıştır (Funk, 2005: 44). Bu bağlamda, teknolojik ilerlemenin toplumsal ve kültürel etkilerini anlamak, çağdaş yaşamı kavramak için önemlidir.

Sanatın yaşamla ve diğer sanat disiplinleriyle ilişkisi, sanat eserlerinin anlamını belirlemede kritik bir faktördür. Bu bağlamda, sanat eserlerinin diğer sanatlarla olan etkileşimi, anlam oluşturmada önemli bir rehberdir ve kültürel bağlam içinde şekillenir (Barrett, 1994: 12). Sanat eserlerinin, diğer sanat disiplinleriyle olan etkileşimi, eserlerin anlamının derinleşmesine katkıda bulunur. Etkileşim, sanatın çoklu boyutlarını ve kültürel zenginlikleri içselleştirmeye yönelik bir bağlam sağlar. Algının toplumsal bağlamdan bağımsız olduğu iddiasına karşın, sanatın tarzının ve dolayısıyla rolünün toplumsal dinamiklere bağlı olduğu durumda, değişimin algıdan ziyade

sanatın işlevi üzerinde daha etkili olma olasılığı daha yüksektir (Edwards, 1978: 3). Sanatın rolü, toplumsal bağlamdaki değişimlere yanıt vererek şekillenir ve bu nedenle sanat, toplumun kültürel ve sosyal gelişimine önemli bir katkı sağlar. Algı, bu evrimin bir parçası olabilir, ancak sanatın toplumsal etkileşimlere olan etkisi daha geniş bir perspektifte ele alınmalıdır. İki boyutlu temsillerin basitliği, sadece algısal bir özellik değil, aynı zamanda didaktik işlevlere hizmet eden bir özelliktir. Bu nedenle, temalar ve üsluplar, toplumsal normlar tarafından belirlenmeli ve farklı sanat tarzları, gerçek algıda değil, roldeki değişiklikleri yansıtmaktadır (Edwards, 1978: 6). Farklı sanat tarzları, toplumun değişen ihtiyaçlarına ve algılarına uygun olarak ortaya çıkar ve bu tarzlar, belirli bir rolü ve anlamı ifade ederek toplumsal normlara katkıda bulunur. Dolayısıyla, sanatın evrimi, kültürel normlardaki değişimlerin bir yansıması olarak düşünülmelidir. Temaların evrimi, sanatın toplumsal bağlamda nasıl şekillendiğini gösterir ve bu evrim, sanatın toplumsal etkileşimlere ve değişimlere yanıt verme yeteneğini vurgular. Sanat, toplumsal değişimlere adapte olarak evrim geçirir ve bilimsel gelişmelerin etkisiyle anlam kriziyle karşı karşıyadır. Sanatçılar, geleneksel rollerin değişimiyle sezgisel ve hermetik sanat ile gerçekliğin dışsal bir biçime dönüşmesi gibi iki temel yaklaşım arasında gidip gelmektedirler (Edwards, 1978: 54). İki yaklaşım, sanatın işlevsel çerçevesinde çeşitlenmeye ve derinleşmeye işaret eder, ancak aynı zamanda sanatın toplumsal bağlamdaki rollerini yeniden değerlendirdiği bir dönemi de yansıtır. Günümüzde sanat, kamusal alanda varlık gösterme eğilimindeyken, geleneksel galeri veya müzelere ilgi azalmaktadır. Sanatçılar, eserlerini günlük yaşamla ilişkilendirmeye çalışarak kurumsal sınırlardan uzaklaşmaktadır. Kamusal sanatın etkisi azalırken, 21. yüzyılda sanatın yeni bir kimlik kazanması kaçınılmazdır (Jones, 2006: 267). 21. yüzyılda, sanatın kendine özgü bir tanım ve rol bulma sürecine girdiği gözlemlenmekte olup, "kamusal sanat" terimi zaman içinde evrilen bir tarihsel merak olarak değerlendirilebilir. Değişim, sanatın toplumsal bağlamda nasıl algılandığı ve konumlandırıldığı konusunda derinlemesine bir düşünce gerektirmektedir. Geleneksel galeri ve müze yerine kamusal alanda varlık gösterme eğilimi, sanatın günlük yaşamla daha organik bir bağ kurma amacını taşır. Ancak, bu çabaların sürdürülebilir bir etki bırakıp bırakmadığı, sanatın kamusal alanda ne ölçüde etkileşime girdiği ve izleyiciyle nasıl etkileşim kurduğu gibi konular, sanat dünyasında önemli tartışma konuları olarak gündeme gelmektedir. Kimlik : Sanatın oluşturulması ve yorumlanmasında önceden göz ardı edilen bir faktör olmasına rağmen, günümüzde sanat dünyasında daha fazla dikkate alınan ve genellikle politik

bağlamda ele alınan bir tema haline gelmiştir (Robertson ve Mcdaniel, 2010: 39). Sanat dünyasında, kimlik teması genellikle bireyin cinsiyeti, etnik kökeni, kültürel geçmişi ve sosyal statüsü gibi unsurları içerir. Sanat eserlerinin anlamını derinleştiren ve çeşitlendiren faktörler olarak ortaya çıkarlar. Sanatçılar, kendi kimlikleriyle bağlantılı olarak yaşadıkları deneyimleri ve toplumsal dinamikleri ele alarak eserlerinde güçlü bir kişisel ifade bulabilirler. Aynı zamanda, kimlik teması, izleyiciyi kendi kimliğiyle bağlantı kurmaya davet ederek, sanatın etkileşim ve etki gücünü artırabilir. Vücut: Beden, çeşitli kültürel ve dini bakış açılarına göre, ruhsal bir varlık olan ruhun geçici konutu olarak kabul edilir. Bu anlayış, Batı sanat tarihinde önemli bir etki yaratmıştır. McEvelley'in vurguladığı gibi, antik Yunan'dan Rönesans dönemi Michelangelo'ya ve daha sonrasında Rodin'e kadar, Batı heykeli, figürün bedendeki ruhu veya ruha bürünmüş bedeni tasvir etme amacını taşımıştır (Robertson ve Mcdaniel, 2010: 73). Bedenin sanatsal temsili, sadece fiziksel varlığını değil, aynı zamanda ruhsal boyutunu da içermesi bakımından kültürel ve dini bakış açılarından etkilenmiştir. Bedenin sanatsal temsilindeki bu evrim, sanatın insan varlığının derinliklerine olan ilgisini ve ruhsal boyutu ifade etme çabasını yansıtmaktadır.

4.2. Çağdaş Etkileşim ve Yöneylem Potansiyelleri (Kültürel Ekolojiler)

"Çağdaş Etkileşim ve Yöneylem Potansiyelleri (Kültürel Ekolojiler)" başlığı altında, sanatın kültürel ekolojiler içinde nasıl bir rol oynadığı ve bu rolün çağdaş toplumlar üzerindeki etkileri irdelenir. Bu bölüm, farklı kültürlerden gelen sanatsal pratiklerin ve estetik anlayışların bir araya gelmesiyle oluşan zengin ve dinamik bir kültürel manzarayı ele alır. Bu kültürel çeşitlilik, sanatçıların eserlerinde nasıl yeni ifade biçimleri ve temalar yarattığını gösterirken, aynı zamanda küresel sanat sahnesinde nasıl yenilikçi etkileşimler kurulduğunu da ortaya koyar. Sanat, kültürel sınırları aşarak farklı toplumların deneyimlerini ve hikayelerini birleştirir ve bu süreçte hem yerel hem de global ölçekte yeni anlam katmanları oluşturur. Sanatsal etkileşimler, aynı zamanda, sosyal ve politik dialogları şekillendirerek kültürel tolerans ve anlayışın artmasına katkıda bulunur. Bu bölüm, çağdaş sanatın bu entegrasyon sürecinde nasıl kritik bir köprü görevi gördüğünü ve kültürel çeşitliliğin sanatsal yaratıcılık üzerindeki dönüştürücü gücünü detaylı bir şekilde inceler.

Günümüzde biçim ve içerik tanımları üzerine yapılan tartışmalara rağmen, sanatçının duygu, düşünce ve tutumlarıyla birlikte toplumsal koşullar, eserin biçimine veya içeriğine etki eder. Söz konusu etkiler, bazen biçimsel özelliklerde, bazen de

içerik, tema veya konuda kendini gösterir (Çağlayan, 2020: 436). Sanatçının duygu, düşünce ve tutumları, eserin biçimini ve içeriğini biçimlendiren öncü faktörler olarak ortaya çıkar. Toplumsal koşullar ise sanatın evrimine ve eserin toplumsal bağlam içindeki anlamına katkıda bulunur. Bu etkiler, bir sanat eserinin biçimsel ve içeriksel yönlerini bir araya getirerek, izleyicinin deneyimini zenginleştirir. Dolayısıyla, sanatın hem bireysel hem de toplumsal boyutları arasındaki etkileşim, bir eserin anlamını kavramak için önemli bir anahtar sunar. Geleneksel değerlendirme kriterleri olan biçim, içerik, ifade gücü ve sembolik anlam, yerini tarzın yenilikçiliği, kimlik ve benzersizlik kriterlerine bırakmıştır. Artık, bir eserin tarzını belirleyen ismin kendisi, eserin anlamını ve kimliğini önemli ölçüde etkilemektedir (Wartofsky, 1993: 218). Bu bağlamda, bir "üslup" sadece verilen "isimlendirme" adından ibaret olup, bu adlandırma eserin anlamını derinleştirebilir. Artık, bir eserin tematik zenginliği ve içeriği, sadece geleneksel motifler ve konvansiyonel anlatılarla sınırlı olmaktan çıkmıştır. Sanat eserlerinin temaları, izleyicilere daha derin anlamlar sunma, toplumsal ve kültürel mesajlar iletmek ve çeşitli deneyimleri yansıtmak için geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Son otuz yılda sanat dünyası, uluslararası alanda çeşitlenen bir dinamizmle şekillenmiştir. 1980'lerden itibaren ABD sanat sahnesi, Avrupa'daki yeniliklere odaklanmış ve küresel değişimler göç eden sanatçılar aracılığıyla sanatı çeşitli kültürlerle buluşturmuştur (Robertson ve McDaniel, 2010: 22). Sanat, sadece bir coğrafyayla sınırlı kalmayarak, dünya genelinde bir etkileşim ve anlam çerçevesi oluşturmuştur. Bu, sanatın evrensel bir dil olarak kabul edilmesine ve kültürlerarası diyalogların güçlenmesine önemli bir katkı sağlamıştır. Güncel sanat, klasik temsillerin ötesinde özgün bir yaşamın olanaklarını gösterir ve katılımcı diyalogu teşvik ederek kültürel kimlikleri sorgular. Geleneksel galerilerden bağımsız olarak toplumun ihtiyaçlarına odaklanır (Çakmakçı, 2019: 128). Geleneksel sanat formlarının reddi ve galeri gibi kurumsal yapıların dışlanması, sanatın kültürel değerini ve tarihini sorgulama riskini taşır. Geleneksel sanatın sağladığı estetik deneyim ve derinlik, güncel sanatın vurguladığı yaşamsal pratiklerle çatışabilir. Bu durum, sanatın değerini sadece işlevsel bir araç olarak gören bir bakış açısının olumsuz bir yönü olabilir. Sanatçılar, uluslararası perspektiften kimlik, milliyet, benlik ve ötekilik gibi konuları sorgulayarak, çağdaşlık şartlarında varoluşun anlamını şüpheli hareketler ve belirsiz nesneler aracılığıyla tartışırlar. Eserler, derinlemesine bir bakış açısı sunarak çağdaşlık ve sanatın temel sorularını ele alır (Smith, 2019: 63). Genç sanatçıların tercih ettiği şüpheli yaklaşımlar ve belirsizlik içeren ifadeler, izleyiciyi eserin yorumlanmasında

aktif bir rol almaya teşvik eder. Bu etkileşim, sanatın izleyiciyle etkileşimde bulunma ve düşünsel katmanlarını keşfetme potansiyelini vurgular.

Çağdaş sanatın anlamı, izleyici tarafından yönlendirilen bir ilişki içinde şekillenir. Bu durum, sanat eserinin farklı izleyiciler tarafından çeşitli biçimlerde yorumlanabilme özelliğini vurgular (Olgun ve Olgun, 2020: 346). Her izleyici, eseri kendi deneyimleri, bakış açısı ve kültürel arka planıyla ilişkilendirerek anlamlandırabilir. İzleyicinin eseri sadece sanatçının öngördüğü bağlam içinde değil, aynı zamanda kendi bağlamıyla birleştirerek anlaması mümkündür. Esnek yaklaşım, izleyicinin sanat eseri ile etkileşimini zenginleştirir ve sanatın katılımcılık, çeşitlilik temelinde nasıl şekillendiğini gösterir. Sanatın çoklu yorumlara açık olması ve izleyicinin yaratıcılığını serbest bırakması açısından olumlu bir özelliktir. Ancak, olumsuz yönler arasında ise eserin önceden belirlenmiş bağlamdan uzaklaşarak izleyici tarafından belirsiz bir şekilde yorumlanabilmesi ve bu durumun anlam kaybına neden olabilmesi bulunur. Eserin orijinal anlamının izleyici tarafından saptırılmasına ve sanatçının iletmek istediği mesajın çarpıtılmasına yol açabilir. Günümüz sanat öğrencileri, eleştirel teorilerle toplumsal meseleleri ve sanatın yaratım pratiğini ele alıyor. Ancak, bu etkileşimlerle başa çıkma konusunda iki seçenekle karşı karşıya kalıyorlar: ya bu etkileşimleri aşmak ya da sanatı bırakıp dünyayı iyileştirmeye odaklanmak. Her iki çözüm de modernist projenin hedeflerine ihanet ediyor ve sanatsal pratiği ilerletmiyor (Madoff, 2009: 30). Modernist projenin hedefleri, sanatın özgür ve evrensel bir ifade aracı olması ve bireyin içsel duygu ve düşüncelerini serbestçe ifade etmesini sağlamak olarak özetlenebilir. Ancak, eleştirel teorilerin etkisi altında, öğrencilerin bu hedeflerden sapma eğiliminde oldukları görülmektedir. Eğitim sistemi, öğrencilere sadece eleştirel teorileri öğretmekle kalmayıp aynı zamanda bu teorilerin ötesine geçmeyi, kendi seslerini bulmayı ve sanatsal ifadelerini zenginleştirmeyi teşvik etmelidir.

Sanat eserinin fenomenolojik yaklaşımı, içsel deneyimlerin ve sanatçının doğayla ilişkisinin dışavurumu olarak tanımlanır. Bu perspektif, izleyicinin farklı düşünsel süreçlere katılımını ve sanat eserinin çoklu perspektiflerden algılanmasını vurgular. Fenomenolojik yaklaşım, yargı süreçleri, anlam boyutları ve sanatçının nesneyle etkileşimini vurgular (Akalın ve Mehtap, 2023: 1584). Sanat eserinin anlamı, izleyici ile eser arasındaki etkileşimden doğar ve her izleyici deneyimi kendi içsel dünyasıyla ilişkilendirir. Sanat eseri sadece dışsal bir nesne değil, aynı zamanda içsel

bir keşif ve anlam aracıdır. Fenomenolojik bakış açısı, sanat eserinin değerlendirmesinde farklı bağlamlar sunar. Pozitif yönlerden biri, izleyici ile eser arasındaki derin etkileşimdir; eser, bireyin iç dünyasına dokunabilir ve farklı düşünsel perspektifler sunabilir. Negatif yönlerden biri ise, deneyimin kişiseldir ve her izleyici için farklı anlamlar taşır, bu durum da nesnel bir değerlendirmenin zorluğunu beraberinde getirir. Ayrıca, fenomenolojik yaklaşım, sanat eserini soyut bir deneyim olarak ele alırken, nesnellikten uzaklaşabilir ve evrensel bir değerlendirmeyi zorlaştırabilir. Sanat eserinin değerlendirmesindeki subjektiflik ve çeşitlilik, hem olumlu hem de olumsuz bir yön olarak ortaya çıkar.

Popüler Kültür: Sanatçılar, popüler kültürü kendi eserlerine yaratıcı bir şekilde entegre ederek farklı perspektifler sunar ve eserlerine derinlik kazandırır. Popüler kültürün sunduğu detayları kullanarak, sanatçılar eserlerini çeşitli yöntemlerle zenginleştirir, bu da eserlerin anlamını daha geniş bir bağlamda ele almalarına olanak (Marshall vd., 2021: 93). Söz konusu etkileşim, sanatçıların güncel olaylara, toplumsal değişimlere ve kültürel gelişmelere duyarlı bir şekilde tepki vermesine olanak tanır. Popüler kültür, sanatın izleyiciyle daha güçlü bir bağ kurmasına yardımcı olur; çünkü izleyiciler, eserlerde tanıdık ve günlük yaşamla ilgili öğelerle kolayca bağlantı kurabilirler. Sanat toplumsal olaylara ve güncel konulara duyarlılığını korur ve izleyicilerle daha etkili bir iletişim kurma potansiyeli taşır.

4.2.1. Tekno Kültür

Tekno kültür, teknolojinin toplumsal ve kültürel yaşam üzerindeki etkilerini ve bu etkilerle oluşan yaşam biçimlerini ifade eder. Teknolojinin hızla gelişmesi ve dijitalleşmenin yaygınlaşması, kültürel ekosistemleri derinden etkilemiş ve yeniden şekillendirmiştir. Tekno kültür, sanatın üretim, dağıtım ve tüketim süreçlerini dönüştürerek, sanatçılara ve izleyicilere yeni ifade olanakları sunmaktadır. Dijital sanat, yapay zekâ ve sanal gerçeklik gibi yeni medya araçları, sanatın sınırlarını genişletmekte ve çok katmanlı bir estetik anlayışı ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda, tekno kültür, çağdaş sanatın tematik kapsamını zenginleştirmekte ve sanatçılara yeni yaratıcı ufuklar açmaktadır. Kültürel ekolojiler içinde teknolojinin rolünü anlamak, sanatın gelecekteki yönelimlerini ve potansiyellerini keşfetmek açısından büyük önem taşımaktadır.

Geleneksel çerçeve resmi, temaların estetik ifadesine odaklanarak evrim geçirdi ve çeşitli yaklaşımlarla farklı resim türlerini ortaya çıkardı. Bilgisayar tabanlı boyama, özel tekniklerle çağdaşlık duygusuyla güçlendirilmiş ve nesnelerin dokusunu vurgulamak için keskin renkler ve dijital destek kullanılmıştır (Fei, 2016: 1044). Sanatın evrimi sadece ifade biçimlerindeki değişimleri değil, aynı zamanda teknolojik gelişmelerin sanatsal anlatıya olan etkisini de yansıtmaktadır. Geleneksel ve bilgisayar tabanlı resim arasındaki denge, sanatın hem geçmişten gelen mirası sürdürmesini hem de çağdaşlıkla bütünleşmesini sağlamaktadır. Jackson Pollock'un eserleri insan duygularının doğrudan ifadesini vurgularken, bilgisayarla yapılan eserler duyguların filtrelenmesiyle eleştirilmektedir. Orijinal eserlerin eşsiz değeri teolojik temellere dayandırılırken, modern tekniklerin eserleri mekanik kopyalama çağına taşıması ilerleme olarak görülür (Fei, 2016: 1045). Ancak, modern teknolojinin getirdiği mekanik kopyalama, sanatın derinliğini bazen sınırlayabilir. Sanatın evrimi, teknolojik ilerlemelerin yanı sıra sanatçıların tutum ve tercihlerini de içerir.

Geleneksel resim, sanatçıların uzun süreli çabalarının ve çeşitli becerilerinin ürünüdür, dijital teknoloji ise genellikle tek bir tekniğe odaklanmayı gerektirir. Geleneksel resimde başarılı olmak için sağlam temel beceriler ve hazırlığa ihtiyaç vardır. (Yin, 2022: 3). Geleneksel resmin karmaşıklığı ve geniş beceri yelpazesi, günümüzde birçok sanatçının dijital teknolojiye yönelmesine neden olan zorluklar doğurabilir. Hızlı ilerleyen dijital dünya, sanatçılara daha hızlı üretim ve paylaşım imkanı sunarken, aynı zamanda geleneksel resmin derinliğini ve özgünlüğünü koruma çabalarını zorlaştırabilir. Dijital teknolojinin sınırlamaları ve belirli bir teknik odaklanmanın getirdiği darlık, sanatın çeşitliliğini ve derinliğini olumsuz etkileyebilir. Dijital teknolojinin etkisi, görsel efektlerin önem kazanması ve ticari kaygıların öne çıkmasıyla birlikte, resmin ideolojik ve akademik derinliğinin kaybolmasına sebep olmuştur (Yin, 2022: 5). Dewey'e göre teknoloji, bilgiyi temsil etmenin ötesinde deneysel düşünme sanatıdır. Tasarım ve tasarım düşüncesi, insan deneyimini şekillendirmede önemli bir rol oynar ve bilimsel merakın odağını temsil eder (Buchanan, 1992: 8). Tasarımın, insan deneyimini yönlendirmedeki rolü, bilimle olan etkileşimini zenginleştirir ve çağdaş kültürdeki anlamını artırır. Dewey'in düşünceleri, teknolojinin sadece araştırma ve geliştirme süreçleriyle değil, aynı zamanda insan duygu, estetik ve anlam dünyasına yönelik etkileşimleriyle de ilgilenmesi gerektiğini

vurgular. Tasarım düşüncesi, bu bağlamda teknolojinin sosyal ve kültürel boyutlarına odaklanarak, çağdaş kültür içinde sürekli olarak anlam kazanmaya devam eder.

X Kuşağı, bilgisayarları erken benimseyen bir nesil olarak öne çıkar; bilgisayar endüstrisi gelişirken gençliklerini yaşadılar ve teknoloji konusunda oldukça bilgili bir kuşak haline geldiler (Candy, 2005: 35). Bu bağlamda, X Kuşağı'nın bilgisayar teknolojisiyle özdeşleşmesi, onların teknoloji konusundaki bilgili ve adapte olmuş karakterini vurgular. Gençlik dönemlerini teknolojik gelişmelerin merkezinde geçiren kuşak, dijital dünyaya geçişte öncü bir rol oynamış ve bilgisayar endüstrisinin evrimine tanıklık etmiştir. Y ve Z kuşakları, küresel dünya ile büyüyerek benzer özelliklere sahip kuşaklardır. İki kuşağın da iş hayatında temel araç olarak kullandığı unsur teknolojidir. Sosyal medya ve internet, bu kuşakların iletişimini önemli ölçüde etkileyen güçlü araçlardır (Alay, 2021: 26). Bu bağlamda, Y ve Z kuşakları arasında kültürel benzerlikler ve ortak deneyimler, küresel dünyanın etkisiyle şekillenmiştir. Z kuşağı, dijital dünyaya ve küresel bağlantılara alışkın olduğu için küresel pop kültürüne hakim. Teknoloji ve küreselleşme, işten keyif alma, değerlendirme standartlarında değişiklik ve küresel etkilerin iş yaratımında ortaya çıkması gibi yaşamın farklı alanlarında etkili olmaktadır (Hutomo, 2022: 121). Teknolojik gelişmeler, Z kuşağının iş dünyasında ve diğer sosyal bağlamlarda farklı beklentilere ve önceliklere sahip olmalarına neden olmuştur.

Sanat eleştirmenleri, yapay zekâ üretimi görsellere genellikle şüpheyle yaklaşır; bu, görüntülerin sınırlı çekiciliği ve girdilerin taklit edilmesinden kaynaklanır. Yaratıcı sürecin kavramsal boyutu, sanatçıların seçim özgürlüğüne dayanır ve yapay zekâ ile gelecekte daha karmaşık çalışmaların ortaya çıkması beklenir (Mazzone ve Elgammal, 2019: 3). Sanatçıların yapay zekâ araçlarını kullanarak eserler üretmeye başlaması, geleneksel sanat pratiğini dönüştürürken aynı zamanda yeni estetik deneyimlerin ortaya çıkmasına olanak sağlar. Sanatın evrimi, teknolojik gelişmelerle birlikte sanatçıların eserlerini oluşturma ve ifade etme biçimlerindeki değişiklikleri yansıtır. Ancak, bu süreçte ortaya çıkan eserlerin sadece taklit mi yoksa gerçekten yaratıcı bir sürecin ürünü mü olduğu sorusu önemlidir. Yapay zekâ araçlarıyla üretilen sanat eserlerinin, sadece algoritmik yönergelerin bir sonucu olarak mı yoksa sanatçının özgün kararları ve estetik anlayışının bir yansıması olarak mı görülmeli, bu konuda daha derin bir tartışma ve analiz gereklidir. Yapay zekanın sanat dünyasındaki rolü, sadece eserlerin değerlendirilmesi açısından değil, aynı zamanda sanatın anlamını ve

yaratıcılığın doğasını anlama çabaları açısından da önemlidir. NFT'lerin yaygın üretimi, sanatın özgünlük sorunlarına yeni bir boyut kazandırıyor. Söz konusu teknoloji, sanatçıların telif hakları ve mülkiyetini izlemesini zorlaştırabilir, aynı zamanda benzer eserlerin kitlesel üretimine yol açabilir (Cengiz ve Cengiz, 2022: 68). Kitlelerin dijital eserlere erişimi arttıkça, eserlerin yeniden üretilebilirliği ve taklit edilebilirliği sorunları da önem kazanıyor. Sanatın dijitalleşme sürecinde güçlü ve zayıf yönleri değerlendirmeyi gerektiriyor.

4.2.2. Medya Kültürü

Medya kültürü, bilgi ve haberin hızla yayıldığı, dijital platformların günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline geldiği bir çağda, sanatın üretim, dağıtım ve tüketim biçimlerini köklü bir şekilde dönüştürmektedir. Sanatçılar, medya araçlarını kullanarak geniş kitlelere ulaşmakta ve eserlerini daha interaktif ve erişilebilir hale getirmektedir. Aynı zamanda, medya kültürü sanatın tematik zenginliğini ve çeşitliliğini artırmakta, yeni ifade biçimleri ve anlatım olanakları sunmaktadır. Bu bağlamda, medya kültürü, çağdaş sanatın dinamik yapısı içinde hem ilham kaynağı hem de eleştirel bir araç olarak önemli bir rol oynamaktadır.

Sanatın evrimi, geçmişte kabul görmeyen birçok becerinin günümüzde sanat olarak değerlendirilmesi ve yeni sanat formlarının, özellikle soyut yapılar, cep telefonları, film ve renkli müziğin ortaya çıkmasıyla belirginleşmiştir (Hodin , 1951: 342). Bahsedilen değişimler, sanatın toplumla etkileşimini derinleştirirken, görsel sanatların kendisini sürekli olarak yeniden tanımlamasına da olanak tanımaktadır. Yirminci yüzyılda, sanat ve bilimlerin birleştiği yeni disiplinler arayışı önem kazandı. Bu bütünleştirici yaklaşım, bilgiyi laboratuvar ve kütüphane dışına taşımayı ve iletişim disiplinlerini içermeyi hedefler. Tasarım düşüncesi, bilimlerle işbirliği yaparak insan yaşamını zenginleştirmeyi amaçlar (Buchanan, 1992: 6). Bütünleştirici disiplin arayışı, klasik disiplin sınırlarını aşmayı hedefleyerek karmaşık sorunlara daha etkili çözümler bulma amacını taşır. Tasarım düşüncesinin bu bağlamda önemi, bilimsel temellere dayanan bir yaklaşımın yanı sıra estetik, kullanıcı deneyimi ve toplumsal etkileşim gibi unsurları içermesiyle öne çıkar. 'Yeni' estetiğin dijital medyayı tanımlaması, eski medya modalitesinden kurtulma çabasının bir ifadesidir. 'Yeni medya', 1990'larda ve 2000'lerin başlarında bilgisayarlarla bilişimsel ve görsel-işitsel medyanın birleşmesini ifade etmek için kullanılan bir terimdir (Andersen ve Pold, 2015: 275). 'Yeni medya'

kavramı, teknolojik ilerlemelerin medya alanındaki dönüşümü ve bu dönüşümün kültürel, ekonomik ve toplumsal sonuçlarını vurgulamak için önemli bir analitik araç olarak kabul edilmektedir. Cotton ve Oliver (1993), hipermedyanın televizyon ve bilgisayarın birleşiminden kaynaklanan yeni bir medya deneyimi olduğunu belirtir. Bu ortam, görüntüler, ses, metin, animasyon ve video gibi bileşenlerin çeşitli kombinasyonlarını içerir ve izleyicilere rastgele erişim imkanı sunar (Taylor, 2004: 330). Bu açıdan, hipermedya, pasif izleyiciyi aktif katılımcıya dönüştürerek, iletişim ve bilgi aktarımı süreçlerinde önemli bir dönüşümü temsil eder. Ayrıca, bu yeni medya biçimi, geleneksel medya sınırlarını aşarak, içerik üretiminde ve tüketiminde daha esnek ve katılımcı bir yaklaşımı teşvik etmektedir. Bu durum, iletişim ve medya alanlarında süregelen paradigma değişimlerinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Tasarımın sadece bir ürün veya hizmet oluşturmakla kalmayıp aynı zamanda çeşitli disiplinler arasında köprüler kurarak yenilikçi ve sürdürülebilir çözümler geliştirmesini sağlar. Bütünleştirici disiplinler arayışı, bilgi ve teknolojinin hızla geliştiği çağımızda, karmaşık sorunlara daha kapsamlı ve çok yönlü yaklaşımların gerekliliğini vurgular. Tasarım düşüncesi, söz konusu ihtiyaca cevap verme potansiyeliyle, disiplinler arası bir yaklaşımın ve farklı bakış açılarının birleştirilmesinin, sorunların daha etkili bir şekilde anlaşılmasına ve çözülmesine olanak tanıdığını gösterir. Grafik tasarımıdaki değişim, tasarımcının rolünü bir yorumlayıcı ve iletişim kurucu olarak yeniden tanımlamaktadır. Tasarımcılar, sadece estetik tercihleri değil, aynı zamanda hedef kitleyi anlamak, mesajları etkili bir şekilde iletmek ve bilgiyi anlamlandırmak gibi iletişimsel becerilere odaklanma eğilimindedirler (Buchanan, 1992: 11). Tasarımın işlevsel ve anlamsal boyutları, estetikten ziyade iletişimsel etkinlik üzerine odaklanmaya başlamıştır. Bu bağlamda, grafik tasarımın evrimi, disiplini daha çok bir iletişim aracı olarak görmeye yönlendirmiştir. Sanatçılar, bilgi evrenlerine ve yaratıcı alanlarına erişmelidir; kütüphaneler, sanatçıların bilgi ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Teknolojik gelişmeler, sanatçıların kaynaklara erişimini kolaylaştırır, ancak sanatçıların yeni bilgi kaynaklarına tepkisi zamanla netleşecektir (Cobbledick, 1996: 365). Bilgiye erişimdeki kolaylık, sanatçıların eserlerini daha zengin, çeşitli ve bilgiyle beslenmiş bir şekilde oluşturmalarına yardımcı olabilir. Ancak, bu süreçte, sanatçı topluluğunun geleneksel kaynaklara olan bağlılığının ve yeni dijital kaynaklara olan güvenin nasıl

evrileceği belirsizdir. Bilgi teknolojilerindeki hızlı ilerleme, sanatçıların bilgiye erişimini kolaylaştırmış olsa da, bu durum bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Geleneksel kütüphanelerin yerini dijital kaynaklar alsa da, bilgi kirliliği, güvenilir kaynak bulma zorluğu ve sanatçıların nitelikli içerikleri ayırt etme zorunluluğu gibi sorunlar gündeme gelebilir. Ayrıca, dijitalleşme süreci, sanatın orijinallliği ve estetik değerleri konusunda endişelere yol açmaktadır. Günümüzde sanatçılar, teknolojik avantajları kullanırken, söz konusu olumsuzlukları da dikkate almak durumundadırlar.

Öğrenci konu seçimlerinde öncelikli etmenler arasında günümüz teknolojisinin teknik olanakları, sanat dünyasındaki yaklaşımlar ve internetten elde edilen görseller bulunmaktadır (Çağlayan, 202: 450). Öğrenciler geleneksel kaynaklara ek olarak dijital platformları da kullanarak sanat alanındaki gelişmeleri takip etme ve kendi yaratıcı süreçlerine entegre etme eğiliminde oldukları görülmektedir. Öğrenciler, çeşitlilik ve sosyal konulara odaklanarak sanat yaratımında medya çeşitliliği ve özgür ifade biçimlerini kullanırlar. Bu süreçte zaman kısıtlamaları ve sınırlı kaynaklar gibi zorluklarla karşılaşır (NI, 2023: 187). Öğrencilerin sanat yaratımı, sadece bireysel bir ifade biçimi değil, aynı zamanda toplumsal meselelere ve zamanın ruhuna duyarlı bir yanıt olarak da değerlendirilebilir. Bu durum, sanatın toplumun içsel dinamikleriyle etkileşimde bulunarak, çağdaş meselelere duyarlılık ve farkındalık oluşturabileceği anlamına gelir. Ancak, öğrencilerin potansiyelini tam anlamıyla geliştirebilmeleri için daha fazla profesyonel rehberlik ve sergi fırsatına ihtiyaçları olduğu görülmektedir. Öğrenciler, malzemeleri keşfetme sürecinde dikkatli gözlem yapmazlar ve mekanik olarak kamera kullanarak sanat eserlerinde fotoğrafik eksikliklere yol açarlar. Ayrıca, fiziksel niteliklere odaklanarak ruhsal yönleri ihmal edip sanatsal ifadeyi sınırlarlar. (NI, 2023: 188).

4.2.3. Tüketim Kültürü

Tüketim kültürü, bireylerin kimliklerini ve sosyal statülerini tüketim alışkanlıkları üzerinden tanımladığı ve ifade ettiği bir kültürdür. Modern dünyada tüketim kültürü, bireylerin ve toplumların kimliklerini, değerlerini ve yaşam biçimlerini belirleyen en güçlü unsurlardan biri haline gelmiştir. Sanat, bu kültürel ekolojinin bir parçası olarak tüketim kalıplarını ve tüketici davranışlarını ele alırken, aynı zamanda eleştirel bir gözle sorgulamakta ve yeni anlamlar üretmektedir. Tüketim

kültürü, sanat eserlerinin sadece estetik değerini değil, aynı zamanda toplumsal mesajını da şekillendirerek, sanatçının yaratıcı sürecine derinlemesine etki etmektedir.

Sanat eserinin tarzı ile rolü arasındaki sıkı ilişki, eserin bütüncül anlamını belirleyen bir etkileşimi ifade eder. Özellikle Mısır tarzının değişmesi, eserin amaçladığı duygu ve işlevin dönüşebileceğini gösterir. Bu bağlamda, sanatın tarzı ve işlevi arasındaki etkileşim, eserin bütünsel anlamını belirler (Edwards, 1978: 1). Sanat eserinin tarzı, sadece estetik bir tercih değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal bağlamların bir yansıması olarak görülmelidir. Mısır tarzındaki değişiklikler, sanat eserinin duygu ve rolünü etkileyerek, izleyiciye iletmeyi amaçladığı mesajın tonunu belirler. Sanatın işlevi, sadece estetik değil, aynı zamanda kültürel normlara ve toplumsal beklentilere uygunluğuyla şekillenir. Teknolojik gelişmelerin yaygınlaşması, sanat eserlerinin kolayca çoğalmasına ve müdahaleye açık hale gelmesine neden olmuştur. Theodor W. Adorno, sanat eserinin metaya dönüşmesini, tüketim toplumunda metanın imge, temsil ve gösteriye dönüşmesiyle ilişkilendirerek açıklamıştır (Ataseven, 2018: 178). Sanat eserlerinin ticarileşmesi, onların sadece sanatsal içeriklerini ifade etmekle kalmayıp aynı zamanda birer mal olarak alınıp satılabilir hale gelmelerini sağlar. Dolayısıyla, sanat eserlerinin üretimi ve tüketimi, sanatın özgünlüğünü ve yaratıcılığını zorlayan bir ticaret haline dönüşür.

Yirminci yüzyıl tasarım düşüncesi, tasarımın ticari faaliyetten teknik araştırmaya ve liberal sanatlara evrildiğini yansıtır. Liberal sanatlar, Rönesans'tan itibaren ansiklopedik eğitim vizyonu ile evrimleşmiştir ve tasarım bu sürecin belirgin bir örneğidir (Buchanan, 1992: 5). Tasarım düşüncesi zaman içinde uzman bir meslek alanına dönüşmüştür. Tasarımın kapsamının genişlemesiyle birlikte, disiplinin sadece ticari ve teknik bir uygulama olmaktan çıkıp entelektüel bir etkinlik halini almasını ifade eder. Tasarım, artık sadece ürünlerin estetik yönlerini değil, aynı zamanda düşünsel zorlukları, kültürel etkileşimleri ve toplumsal dinamikleri anlama çabasını içermektedir. Bu durum, tasarımın sadece fiziksel nesneleri değil, aynı zamanda çeşitli bağlamları ve kullanıcı deneyimlerini düşünme yeteneğiyle ilgilenen bir perspektife evrilmesini sağlamıştır. Sonuç olarak, tasarım düşüncesi, yirminci yüzyılda liberal sanatlar içindeki yerini bulurken, disiplini zenginleştiren ve derinleştiren entelektüel bir dönüşümden geçmiştir.

Çağdaş sanat eserlerinin anlamı, sıklıkla sanat alanındaki diğer aktörler tarafından belirlenir, izleyici ise önceden yönlendirilmiş bir bağlamda eseri

değerlendirir. İzleyici-sanatçı ilişkisi daha dolaylı hale gelir ve eserin anlamının sanat alanındaki diğer katılımcılar tarafından şekillendiği bir dinamik yaratır (Olgun ve Olgun, 2020: 331). Ancak, izleyicilerin eseri anlamlandırma süreci daha karmaşık hale gelir, çünkü eserlerin anlamı sanat topluluğu tarafından kolektif bir çaba ile belirlenir. Öte yandan, izleyicilerin önceden belirlenmiş bağlam içinde eseri değerlendirmeye yönelik eğilimi, eserin orijinal anlamının kaybolmasına ve çeşitli yorumların ortaya çıkmasına neden olabilir. İzleyiciler arasında farklı yorumlar ve değerlendirmeler çatışabilir, eserin anlamının belirsizleşmesine yol açabilir. Sanatçıların çağdaş sanata uyum sağlaması, eserlerin toplumsal bağlamı, izleyici kitlesi ve öznel yorumlama ile belirlenir. Sanat, ideolojik ve ekonomik etkenlerin etkisi altında kapitalist ilişkiler içinde şekillenir, bu nedenle romantik algılar çağdaş gerçeklikle sorgulanır (Akman , 2014: 52). Sanat eserleri, çağlar arası, kültürlerarası ve toplumsal bağlamlarda şekillenir. Kapitalist sistem içinde üretilen sanat, sanatçı ve eser arasındaki ilişkiyi etkiler. Sanatın toplumsal bir ürün olarak varlığı, romantik ve idealize edilmiş anlayışları sarsabilir, çünkü sanatın içsel yapısı ve üretim süreçleri sosyal, kültürel ve ekonomik gerçekliklerle iç içe geçmiştir. Sanatın eleştirel bir perspektifle değerlendirilmesi, romantik ideallerin ötesine geçerek çağdaş sanatın karmaşıklığını anlamamıza yardımcı olabilir. Sanatın tamamen kapitalist döngülere dahil olması, sanatın özgünlüğünü ve bağımsızlığını zedeleme riski taşır. Dolayısıyla, sanatın toplumsal bağlam içinde değerlendirilmesi, hem olumlu hem de olumsuz sonuçlara yol açabilir, bu durum sanatın karmaşıklığını anlamak için eleştirel bir perspektife ihtiyaç duyulduğunu gösterir. Buchloh'a göre, Kavramsal Sanat'ın maddi özgürlüğü, geleneksel değerlendirme kriterlerinin askıya alınmasının aldatıcı bir özgürlük olduğunu belirtir. Bu durumun aslında sanat kurumlarının gücünü artırdığını savunur. Maddi özellikleri belirsiz olan bir nesnenin sanat statüsünün belirlenmesinde, müze ve pazarların etkisi önemlidir (Verwoert ve Rorrison, 2005: 9). Bu perspektiften bakıldığında, Kavramsal Sanat'ın getirdiği özgürlüğün, sanat kurumları üzerindeki etkisini anlamak, değerlendirme süreçlerini daha bütünsel bir bakış açısıyla ele almayı gerektirir.

Çağdaş sanatın ticari patlamasıyla, kavramsal eleştirinin önemi vurgulanırken, uluslararası bienallerdeki disiplinlerarası ve proje tabanlı yaklaşımların artışı, küresel sergi endüstrisine direnç ve medya odaklı bienallerin maddeselliğinin değerlendirilmesi gereklidir. Ancak, bu yaklaşımların zorunluluğu belirsizdir

(Verwoert ve Rorrison, 2005: 16). Bir eserin ticari başarıya odaklanması, estetik ve anlamsal derinliğinin arka plana itilmesine neden olabilir. Bu bağlamda, ticari anlamda düşün eleştirileri, sanatın sadece ticaret objesi olmaması gerektiğini ve estetik değerinin önemini vurgular. Çağdaş sanatın özel pazarındaki eserlerin değeri, estetik yenilik ve stilistik kimlik üzerinden şekillenir. Girişimciler, estetik ihtiyaçları tanıma ve yeni ürün ihtiyaçları yaratma yeteneklerine dayanır. Ancak, ticari başarı için geleneksel ve değişen ihtiyaçları dengelemek zorunludur, çünkü idealize edilmiş bir pazar yoktur (Wartofsky, 1993: 222). Sanat eserlerinin değerlendirilmesinde kullanım değeri ve estetik öğeler arasındaki denge, sanatın tematik çeşitliliği ile de bağlantılıdır. Temalar, sanatçının estetik tercihlerini ve sanat eserinin anlamını şekillendiren önemli unsurlardır. Bu bağlamda, bir sanat eserinin değişim değeri, sadece estetik yenilik ve stilistik kimlikle değil, aynı zamanda taşıdığı temalarla da yakından ilişkilidir. Sanatçılar, pazarlama ve profesyonelleşme ile girişimci rollerine bürünürken, sanat üretiminden çok bağış toplama, reklam yapma ve işbirliği gibi becerilere odaklanmaktadır. Ancak, benzer sanat pratikleri içinde kendilerini tanıtarak ve eserlerini pazarlayarak zorluklarla karşılaşmaktadırlar (Win, 2014: 9). Toplumsal katılımlı sanatsal trendlere odaklanmanın ve bu trendleri etkili bir şekilde değerlendirmenin, sanatçıların toplumla daha derin ve etkileşimli bir ilişki kurmalarına, eserlerini geniş kitlelere tanıtmalarına ve sanatın toplumsal etkisini artırmalarına yardımcı olabileceği söylenebilir.

Ayçekirdekleri, Jingdezhen kasabasında geleneksel porselen üretim süreçlerini takip eden bir eserdir. Weiwei, bu eseri geleneksel yöntemlerle üreterek küresel çapta ticarileştirmiş ve düşünsel temelini özgün bir şekilde kurgulamıştır (Gidiş, 2022: 30). Sanatçı hem yerel hem de küresel ölçekte sanatın evrimine etkileyici bir katkı sağladığını göstermektedir. Geleneksel yöntemleri kullanarak eserini oluşturması, sanatın sürdürülebilirliği ve geçmişle olan bağlantının önemine vurgu yapar. Aynı zamanda, Weiwei'nin eserinin küresel ticaretin ve düşünsel anlayışın bir ürünü olduğu düşünüldüğünde, sanatın sadece yerel değil, aynı zamanda küresel bir perspektiften de değerlendirilmesi gerektiğini gösterir.

Modern kapitalist toplumlarda tüketim olgusu, liberal kapitalizm, sosyal kapitalizm ve neo-liberal dönem olmak üzere üç ana periyoda ayrılabilir. Bu periyotlar, kapitalist toplumsal ilişkilerin ve tüketim olgusunun tarihsel evrimini anlamada önemlidir (Durmaz, 2015: 127). Tüketim toplumu literatüründe "piyasa değeri"

ekonomik değil, gösteriş, haz ve tüketim bağımlılığı gibi kültürel değerlerle ilişkilendirilir. Post-modern yaklaşımlar, kültürel değerleri vurgulayarak üretim ve tüketim arasındaki ayrımı kolaylaştırır (Durmaz, 2015: 144) . Bu bağlamda, tüketim toplumunun analizi, salt ekonomik metriklerin ötesinde kültürel ve sembolik boyutları da içermelidir. Tüketim kültürünün belirleyici unsurlarının anlaşılması, tüketim pratiklerinin ve değerlerinin nasıl şekillendiğini anlamak için önemlidir. Alışveriş, modern toplumda yaygın olan bir kültürel olgudur ve sanat ile ticari sunum arasında etkileşim içindedir. İç mekan tasarımı, vitrin düzenlemesi ve marka tanıtımı gibi unsurlar, müşterilerin dikkatini çekmek için estetik tarzlara odaklanmıştır (del Blanco, 2020: 99). Bu estetik deneyimlerin ticari amaçlar için kullanılması, sanatın özgün niteliğini sorgulatar ve tüketim kültürünün sanatı nasıl dönüştürdüğünü düşündürür. Frankfurt Okulu'nun temsilcileri olan düşünürlerin eserleri, özellikle Adorno ve Horkheimer'ın "Kültür Endüstrisi" makalesi, kültürel alanda önemli etkilere sahiptir. Ancak, İngiliz eleştirel düşüncesi genellikle bu etkilere yeterince açık değildir, bu da entelektüel bir kayba neden olur. Eleştirel teorinin, modern kültür ve endüstriyel üretimin analizi için Marx ve Freud'un teorilerini nasıl uyarladığı önemli bir konudur (Haug, 1986: 1). Satın alma ve satış sürecinde, meta estetik yanılsamasıyla - yani kullanım değeri vaadiyle - bağımsız bir role sahiptir. Ekonomik etmenler nedeniyle, bu estetik sürecin teknolojik kontrol altına alınması ve rekabet baskısı altında bağımsız olarak üretilmesi doğal ve son derece gereklidir (Haug, 1986: 17). Alıcı ve satıcı arasındaki çıkar çatışması, meta-nakit ilişkisinde belirleyici rol oynar. Meta'nın yüzeysel görünümü ile anlamı arasındaki ayrım, toplumsal bir ilişkinin ifadesi olan karakter maskeleri ilişkisinde ortaya çıkar (Haug, 1986: 49). Bu durumda, tüketici davranışlarını etkileyen estetik faktörlerin anlaşılması ve yönetilmesi, pazarlama stratejilerinin başarısı için kritik bir öneme sahiptir. Ayrıca, teknolojik ilerlemelerin ve rekabetin sürekli değişen doğası göz önüne alındığında, bu süreçlerin esnek ve uyumlu olması da gereklidir. Ancak, estetik yanılsamanın sadece satış odaklı bir araç olarak kullanılması, tüketici ile kurulan ilişkilerin derinliğini ve uzun vadeli güvenilirliği etkileyebilir. Marx, işin veya emeğin değerinin her zaman para biçimi veya fiyatla ifade edilmediğini vurgular. Okurlarını, insan emeğinin metalaştırılması, sömürü ve artı değer elde etme süreçlerinde nasıl soyut hale geldiğini ve sonuç olarak nasıl çarpıtıldığını ve gizlendiğini hatırlatmaktan kaçınmaz (Alizadeh, 2019: 91). "Hiper-narsisistik" çağda, kişisel gelişim ve maneviyat arayışı önemlidir. Bu, kendini gerçekleştirme ve iç huzur arayışını ifade eder. Markalar veya ürünler aracılığıyla

mutluluğa ulaşma zorunluluğu yaygındır. Materyalizm yerine, bireyin kendi mutluluğunu kontrol edebileceği bir yanılsama öne çıkar. Boş zamanların duyusal ve estetik zevklerle dolması da artmaktadır (del Blanco, 2020: 177). Bu durum, bireylerin kendi mutluluklarını kontrol edebileceklerine dair bir yanılsama yaratırken, gerçekte boş zamanlarını doldurmak için duyusal ve estetik zevklerin artmasıyla sonuçlanır. Modern toplumun kendilik algısının değişimiyle ilgili karmaşık bir manzara söz konusudur.

4.2.4. Görsel Kültür

Görsel kültür, toplumsal ve kültürel anlamların görüntüler ve görsel temsil yoluyla üretilmesi ve yorumlanmasıdır. Görsel kültür, sanatın üretim, dağıtım ve tüketim biçimlerini derinden etkileyerek, sanatçılara yeni ifade biçimleri ve anlatım olanakları sunmaktadır. Dijital teknolojiler ve medya araçları, görsel kültürün yaygınlaşmasında ve günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelmesinde büyük rol oynamaktadır. Sanatçılar, görsel kültürün dinamiklerinden beslenerek, eserlerinde estetik deneyimleri zenginleştirmekte ve izleyicilere farklı perspektifler sunmaktadır.

20. yüzyılın ikinci yarısında, "gerçek" ve "doğal" kavramları, kültürel çalışmalar ve eleştirel teorilerin odağı oldu. Bu söylemler, sanat tarihi ve antropolojiyi etkileyerek görsel kültür çalışmalarını şekillendirdi. Görsel kültür teorisi, öğrencilerin kültürlere katılımını ve nesnelerin estetik araştırmalarını anlamada öğretmenlere araçlar sunar (Gude, 2007: 13). Söz konusu durum, sanat ve kültürle ilgilenen disiplinlerin görsel kültür teorisi ile etkileşim içinde olduğunu gösterir. Öğrencilere görsel kültürün karmaşıklığını ve sanatın toplumsal, kültürel ve politik bağlamdaki rolünü anlama becerileri kazandırarak, eleştirel düşünme kapasitelerini artırılabilirdi vurgulanmaktadır. Yirmi birinci yüzyıl kültür uygulayıcıları, küresel olma çabalarının ötesinde yerel sınırları kabul etmelidir. Biçimsizlik, kültürel biçime dair inatçı bir kalıntıdır. Biçim, kültürün temel bir koşuludur. Çağdaş sanat, "biçim" ile "biçimsizlik" arasındaki karşılıklı ilişkiyi anlamaya odaklanır (Jones, 2006: 142). Biçim ve biçimsizlik, felsefi ve kültürel bir bakış açısıyla ele alındığında, kültürel formun yapı taşları olarak görülmektedir. Çağdaş sanat, iki kavram arasındaki çatışmayı ve işbirliğini ustalıkla sergilemektedir. Kültür uygulayıcıları için, çatışma ve işbirliğini anlamak, kültürün karmaşıklığına daha derin bir anlayış kazandırabilir ve küresel ve

yerel dinamikler arasında denge sağlamalarına yardımcı olabilir. Çağdaş sanatın evriminde, biçimcilik II. Dünya Savaşı sonrasında öne çıksa da, eleştiriler sanatın içsel vizyonunu sınırladığını belirtti. Pop art'ın yükselişiyle biçimcilik sınırlamaları daha belirgin hale gelirken, yeni teorik yaklaşımlar da (postmodernizm, feminizm, postkolonyalizm vb.) ortaya çıktı (Robertson ve McDaniel, 2010: 8). Teorik çerçeveler, sanatın sınırlarını genişleterek, kültürel, cinsel ve politik konulara odaklanarak çeşitli sanatsal ifadelerin ortaya çıkmasını desteklemiştir. Bu bağlamda, çağdaş sanatın evrimi, biçimcilikle başlayan sınırlamalara meydan okuyarak daha açık ve çeşitli bir sanat ortamının oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Postmodern temalar, romantizm, Nietzsche'nin felsefesi, gerçeküstücülük ve edebiyatta köken bulur, ancak günümüzde genel kültürde yaygındır. "Postmodern" terimi, belirli bir teori değil, mevcut kültüre dair çeşitli teşhisler ve yorumlar sunar (Kvale, 1995: 19). Postmodernizm, çoklu perspektiflerin, metanın ve anlamın sürekli değişen ve bağlamsal bir nitelik taşıdığı bir dünya görüşünü yansıtarak, günümüz kültürünün karmaşıklığını anlamamıza yardımcı olur. Postmodern temaların etkisiyle günümüz kültürü, sanatı ve düşünce biçimleri, önceki dönemlerden önemli ölçüde farklıdır. Özellikle, postmodernizm, herkesin bakış açısını ve deneyimini anlamak için çoklu perspektiflere vurgu yapar.

Çağdaş sanat, feminist politikalar, ırk, evsizlik, kurumsal kapitalizm, tüketimcilik ve militarizm gibi politik konuları işler. Ancak, son on yılda politik aktivizmde bir duraklama yaşanmış, sanatçılar genellikle büyük bütçeli, uzman ekiplerle karmaşık eserler ve büyük boyutlarda eserler üretmeye yönelmiştir. Kültür savaşlarından sağ kurtulanlar ve genç sanatçılar arasında ideolojik olmayan tartışmalara rastlansa da, halkın katılımını teşvik etme eğilimi artmıştır (Robertson ve McDaniel, 2010: 13). Sanatın karmaşıklığı ve aşırı boyutlandırılmış eserlerin tercih edilmesi, sanatın daha fazla kaynak ve çaba gerektiren teknik yönlerine vurgu yapabilir. Sanatın teknik karmaşıklığı, bir yandan sanatçının ustalığını vurgularken, diğer yandan izleyiciyi düşünmeye ve eserin içsel anlamını çözmeye teşvik edebilir. Buna karşın, ideolojik olmayan tartışmaların ortaya çıkması, sanat dünyasındaki çeşitliliği ve farklı bakış açılarını ön plana çıkarmaktadır. Sanatın sadece belirli bir politik ideolojiye odaklanan bir araç olmaktan ziyade, geniş bir yelpazede toplumsal konuları ele alma kapasitesi ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, çağdaş sanatın politik ve toplumsal yönleri, karmaşıklık, teknik ustalık ve ideolojik çeşitlilik gibi faktörlerle

şekillenmektedir. Bahsi geçen dönüşüm, sanatın izleyiciyle etkileşimini, toplumsal duyarlılığını ve politik etkisini derinleştirme potansiyelini yansıtmaktadır. Son on beş yılda, sanatçılar güçlü siyasi konumlara daha az bağlı görünebilir ve teorik bilgileri sınırlı olabilir, ancak sanat hala derin ahlaki ve etik sorulara odaklanarak anlamlı içeriklerle doludur (Robertson ve McDaniel, 2010: 31). Böylece, sanat sadece belirli bir ideolojiye hizmet etmekten ziyade, geniş bir izleyici kitlesi üzerinde düşündürücü etkiler bırakma amacını yansıtabilir. Aynı zamanda, sanatın hala derin ahlaki ve etik sorulara odaklanması, sanatçıların toplumun temel normlarına ve değerlerine yönelik eleştirel bir bakış açısı sunma çabalarını gösterir. Sanatın bu tür içeriklere odaklanması, toplumsal konulara ilişkin duyarlı bir perspektif sunma ve izleyiciyi düşünmeye teşvik etme potansiyelini yüceltir. Sanat eserlerinin değerlendirilmesi, biçimsel özelliklerin analiziyle başlar; sanatçının kavramsal seçimleri ve eserin içeriği de incelenir. Amerika'daki çağdaş sanat eğitimi, gençlerin derinlemesine eleştirel, tarihsel, politik ve kültürel anlamları içeren bir modelle sanat eğitimini yeniden şekillendirme hedefindedir (Aykut, 2013: 711). Yeniden şekillendirme çabası, öğrencilere yalnızca teknik beceriler kazandırmak yerine, sanat eserlerini çeşitli bağlamlarda anlamalarını sağlamayı amaçlar. Böylece, genç sanatçılar sadece görsel unsurları değil, aynı zamanda eserlerin taşıdığı anlamları ve bu anlamların toplumsal, politik ve kültürel bağlamdaki yerini de keşfederler. Sanat eğitimindeki yenilik, sanat eserlerinin sadece estetik özelliklerine odaklanan geleneksel bir yaklaşımdan, eleştirel düşünme, tarih bilinci ve kültürel bağlamın vurgulandığı bir modele geçişin bir yansımasıdır. Öğrencilere, sanatın sadece bir ifade aracı olmanın ötesinde, toplumun dinamikleriyle etkileşimde bulunan bir araştırma ve ifade aracı olduğu anlatılır. Pink'e göre, yeni yüzyılın gerektirdiği yenilikçi zihin geliştirmek için öğrencilerin tasarım, hikaye, senfoni, empati, oyun ve anlam duyularını kullanması önerilmektedir. Bu duyular, üst düzey düşünme becerileri ve dönüşüm odaklı tercihlere katkıda bulunmaktadır (Sandell, 2009: 288). Pink' in beceri seti, öğrencilere sadece bilgiyi öğrenme yeteneklerini değil, aynı zamanda esnek düşünme, problem çözme ve yaratıcılık gibi daha geniş bir yelpazede bilişsel becerileri geliştirmeleri için araçlar sunar. Pink'in önerdiği yaklaşım, öğrencilerin sadece bilgi tüketen değil, aynı zamanda bilgiyi üreten ve uygulayan bireyler olmalarını hedefler. Gelecekteki iş dünyasında ve toplumda başarılı olmalarına yardımcı olabilir. Sanatçılar, günümüzde eserlerini oluştururken sadece ham malzemeleri değil, mevcut formları da yeniden düzenleyerek ve var olan verileri kullanarak eserler ortaya koyuyorlar. Sanat, önceden var olan

formların, mevcut sinyallerin ve inşa edilmiş yapıların bulunduğu bir alandan ziyade, bu unsurları içeren bir müze olarak değil, dinamik bir süreç olarak görüyorlar (Bourriaud vd., 2002: 7). Söz konusu paradigmada, sanat eserleri sadece bir anlık görsel sunum değil, aynı zamanda önceki formların ve bilgilerin yeniden yorumlanması ve entegrasyonu ile şekillenmiş dinamik bir diyalogdur. Sanatçılar, sadece klasik malzemelerle değil, aynı zamanda dijital medya, teknolojik unsurlar ve toplumsal bağlamları da kullanarak eserlerini zenginleştirme eğilimindedir. Sanat statik sınırlarını aşarak, izleyicinin etkileşimini ve düşünsel katılımını artıran bir dönüşümü temsil eder. Bu bağlamda, günümüz sanatının özgünlüğü ve anlamı, eserlerin dinamizmi ve toplumsal bağlamlarıyla birleşerek yeni bir perspektif kazanmaktadır. Sanatın giderek daha ticarileşmesi, popüler kültürün etkisi altında kalması ve yaratıcılık özgürlüğünün sınırlanması önemli bir rol oynar. Ticari baskılar, sanatçıları belirli trendlere uymaya ve pazar taleplerine cevap vermeye zorlayabilir, bu durum orijinallik ve derinlik kaybına yol açabilir. Popüler kültürün etkisiyle, anlık popülerliği yakalayan eserler daha fazla ön plana çıkarken, kalıcı ve düşündürücü eserlerin gölgede kalması riski bulunmaktadır. Ayrıca, sosyal medyanın etkisiyle sanat daha yüzeysel bir deneyim haline gelmiş ve anında beğenilerin peşinde koşma eğilimi artmıştır. Sanatın derinlikten uzaklaşma ve izleyiciyle daha yüzeysel etkileşimlere odaklanması durumu ortaya çıkabilir.

4.3. Sanat ve Estetik Yeni Bağlam (Çoklu Estetikler)

"Estetik" terimi, duyuvar aracılığıyla algılanan şeylerden türetilmiştir. Platon'un estetik anlayışı taklit üzerine odaklanırken, estetik ve sanat arasındaki bağlantı genellikle zayıftı. Ancak, Kant'ın çalışmalarından sonra estetik, hem mantıksal hem de algısal boyutları içerecek şekilde genişletildi (Fishwick, 2006: 4). Ancak, Kant'ın çalışmalarıyla birlikte estetik kavramı, hem mantıksal hem de algısal boyutları içerecek şekilde genişletilmiştir. Bu genişleme, sanatın ve güzelin doğasını anlama çabalarını derinleştirmiştir, estetiğin rolü daha kritik hale gelmiştir. Son otuz yılın sanat tarihi çeşitlilik ve farklı hikayelerle doludur. 1980 öncesi belirgin trendlere sahipken, günümüz sanatı daha çoğulcu ve belirsizdir (Robertson ve McDaniel, 2010: 13). Geleneksel kronolojik yapılar yerine, sanatın temel konseptleri, tema ve anlam arayışları üzerinden analiz etmek, çağdaş sanatın karmaşıklığını daha iyi yakalayabilir. Çağdaş sanatın belirgin bir çeşitliliği olduğu gibi, sanat eserleri de geniş bir spektrumda yer alır. Soyut ifadeden figüratif eserlere, geleneksel malzemelerden dijital

medyaya kadar birçok farklı ifade biçimi, sanatın zengin ve evrilen doğasını yansıtır. Çağdaş sanatın estetik değeri, geleneksel normlardan ziyade eserin amacı ve niyetiyle belirlenir. Son on yılda, analitik yazarlar klasik sanat modelini genişleterek sanatçı ve eser arasındaki ilişkiyi vurguladı. Sanat eserine dinamik bir rol atfederek, sanatın sadece bir sonuç değil, aynı zamanda sanatçının iç dünyasının aktif bir parçası olduğunu savundular (Hagman, 2010: 19). Sanatçı, eserin sadece bir nesne olarak değil, aynı zamanda kişisel ve psikolojik bir deneyimin aktif bir ifadesi olarak kabul edilmektedir. Söz konusu yazarlar sanatın, sanatçının düşsel yaşamının bir yansıması olarak değil, aynı zamanda bir duygusal ve bilişsel gelişimin bir parçası olarak anlaşılması gerektiğini savunmaktadırlar. İzleyicilerin eseri içgüdüsel olarak değerlendirmesine olanak tanısa da, eleştiriler de alır; bazıları tarafından "aşırı basit," "sanatsal değerden yoksun," ve "herkesin sanat eseri yaratabileceği" şeklinde görülmektedir (Fei, 2016: 1044). Özellikle, herkesin sanat eseri yaratabilme fikri, sanatın demokratikleşmesini ve çeşitlenmesini destekleyen bir görüş olarak ortaya çıkmıştır.

Çağdaş estetikte, evrensel (Kant'ın felsefesi gibi) ve yerel (Fransız estetikçilerin Fransız sanatına ilişkin anlayışları gibi) unsurların yanı sıra bireysel öğelerin de bulunduğu inanılmaktadır. Bu unsurlar, genel estetik yapının içinde kendilerine özgü bir konuma sahiptir (Naukkarinen, 2014). Bu çeşitlilik, estetik yapıyı zenginleştirirken, her bir unsurun genel estetik yapının içinde özgün bir rolü olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede, estetik deneyimlerin karmaşıklığı ve çeşitliliği, kültürel, bireysel ve evrensel boyutların etkileşimini yansıtarak estetik tartışmalara derinlik kazandırmaktadır. Çağdaş sanat, toplumsal ve politik krizlerin dolaylı yansımalarıyla estetik ve politik-ekonomik krizleri birleştirir. Tematik eserler, sanatın meta olarak üretim ve değişimini görsel imajlarla ele alır ve fetişizm bu meta-gerçekliği örter. Stilistik yenilikler, piyasa odaklı sanat dünyasında ekonomiktir. Bu kriz, biçim ve üslup değişiklikleriyle politik-ekonomik üretim ve tüketim krizini yansıtır (Wartofsky, 1993: 220). Yenilikçi sanat girişimcileri, geleneksel normlardan saparak ve estetik sorunlara farklı bakış açıları getirerek öne çıkıyorlar. Özgünlük, politik-ekonomik bir zorunluluk haline gelmiş ve yeni değişim değerleri için estetik kullanım değerlerine odaklanmak önemli hale gelmiştir (Wartofsky, 1993: 223). Geleneksel özgünlükten sapmak ve özgün eserler üretmek, sadece estetik açıdan değil, aynı zamanda ekonomik bir strateji olarak rekabet avantajı sağlamak adına önem taşır.

Bu bağlamda, sanat kapitalistleri için öncelik, sadece estetik yenilik ve yeni stil yaratımı değil, aynı zamanda genişletilmiş estetik kullanım değerleri aracılığıyla toplumun duyarlılıklarına hitap etmektir. Sadece bir ürünün estetik çekiciliği üzerinden değil, aynı zamanda toplumsal beklentilere ve değişen kültürel dinamiklere uygunluğu üzerinden değerlendirilen bir pazar yaratmanın gerekliliği vurgulanır.

4.3.1. Hiper Estetik

Hiper estetik, teknolojinin ve dijitalleşmenin etkisiyle sanatın sınırlarını genişleten ve estetik deneyimleri derinleştiren bir anlayışı ifade eder. Sanatçılar, dijital araçlar ve yapay zekâ gibi yeni teknolojileri kullanarak, izleyicilere daha karmaşık ve etkileşimli deneyimler sunmakta, estetik algıyı yeni boyutlara taşımaktadırlar. Hiper estetik, sanatın gelecekteki yönelimlerine dair yenilikçi ve dinamik bir perspektif sunarak, hem sanatçılar hem de izleyiciler için zengin bir estetik evren yaratmaktadır.

Teknolojik medyanın işleyişini anlamak için yapılan araştırmalardan bir sonuç olarak, Peter Lunenfeld'in tanımladığı "dönüşümsel estetik", dinamik sanatlarda kullanılan estetiği ifade eder (Taylor, 2004: 328). Lunenfeld'in vurguladığı gibi, teknolojik medya, sanatı ve estetik deneyimi dönüştürerek, kullanıcıların etkileşimlerini arttırır ve sanatın algılanmasını değiştirir. Özellikle, sanat eserlerinin ve sanat deneyiminin dijitalleşmesi, dinamik estetiği daha belirgin hale getirirken, izleyicilerin katılımı ve etkileşimiyle sanat eserleri sürekli değişime ve yeniden yorumlanmaya açık hale gelmektedir. Hiperestetik, sanat ürünlerinin yanı sıra eleştiri, değerlendirme ve sergi yöntemlerini sorgulayarak geleneksel sanat eğitiminin hedeflerine meydan okur. Öğrenci katılımı ve teknolojik araçlarla desteklenen görsel kültür bağlantılarının önemini vurgular. Ayrıca, okuyucuları kendi hikayelerini paylaşmaya teşvik eder ve bitmemişliğin estetik değerini öne çıkarır (Taylor, 2004: 331). Bu bağlamda, hiperestetik yaklaşım, sanat eğitiminde ve pratiklerinde çağdaş teknolojik ve kültürel gelişmelere uyum sağlama ihtiyacını yansıtmaktadır. Hiper/estetik yaklaşım, duyuşal deneyimler ve özellikle ilgili kavramları birleştirerek, medya teknolojileri bağlamında çağdaş algısal önemi ve öznel sonuçlarını inceler. Temel kavramlar arasında kararsızlık, çift katmanlılık ve simülasyon bulunmaktadır (Swalwell, 2002: 14). Duyuşal deneyimlerin sanallaştırılmasıyla beraber ortaya çıkan yabancılaşma duygusu ve öznenin deneyimlediği sınırlanma gibi tepkiler, öznel algıyı derinlemesine anlamak için önemli

ipuçları sunar. Bu bağlamda, hiper/estetik yaklaşım, medya teknolojilerinin çağdaş toplumlarda duyuşal deneyimlerin nasıl şekillendiğini ve öznel algıyı nasıl etkilediğini anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Hiper durumların uzun süredir devam eden yükseliş, yeni ve olağanüstü deneyimlerin arayışına veya hiperaktif yaşam tarzlarının benimsenmesine dayanmaktadır. "İşkolik" ve "sansasyon bağımlısı" gibi figürler, hiper durumun mantığını somutlaştırmaktadır (Swalwell, 2002: 12). Hiper durumların yaygınlaşmasıyla birlikte, bireylerin deneyimlerine ve yaşam tarzlarına yönelik bu artan talep, toplumsal ve kültürel dinamiklerde belirgin değişikliklere yol açmaktadır. Hiper durumun sadece bireysel tercihlerle sınırlı olmadığı ve geniş toplumsal yapılarla da etkileşim halinde olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Teknoloji ve öznellik arasındaki ilişki, hem standartlaştırılmış hümanist algıları pekiştirirken hem de deneysel deneyimlerin ve duyguların ortaya çıkmasını sağlayabilir. Bu ilişki, değişken bir yapıya sahiptir ve çeşitli görüşleri içermektedir (Swalwell, 2002: 18). Dolayısıyla, teknolojinin etkisi altındaki öznel deneyimlerin ve algıların anlaşılması, bu ilişkinin farklı boyutlarını ve dinamiklerini dikkate almayı gerektirir. Öznellik ve teknoloji arasındaki ilişkinin incelenmesi, belirli bir perspektifin ötesine geçerek çeşitli bakış açılarını ve deneyimleri değerlendirmeyi gerektirir. Teknolojiyle olan etkileşimlerimizdeki deneysellik, bireylerin duyuşal ve zihinsel deneyimlerini zenginleştirme potansiyeline sahiptir.

Çağdaş estetiğin zaman içindeki değişiklikleri ve mekansal çeşitliliği, açık, yarı açık ve örtülü örneklerle ifade edilebilir. Bu eksenler, çağdaş estetiğin soyut bir üç boyutlu mekanını oluşturur ve estetik örneklerin bu mekanda konumlandırılması, disiplinin genel manzarasını daha iyi anlamamızı sağlar (Naukkarinen, 2014). Çeşitli estetik örneklerin bu mekanda yerleştirilmesi ve diğer bağlamlarla ilişkilerinin değerlendirilmesi, disiplinin genel manzarasının daha kapsamlı bir biçimde anlaşılmasına katkı sağlar.

4.3.2. Tekno Estetik

Tekno estetik, teknolojinin sanat üzerindeki derin etkilerini ve dijitalleşmenin sanat pratiklerine getirdiği yenilikleri ifade eder. Bu bağlamda, sanatçılar dijital araçlar ve teknolojik yenilikleri kullanarak eserlerinde yeni ifade biçimleri yaratmakta ve izleyicilere farklı ve zengin estetik deneyimler sunmaktadır. Tekno estetik, sanatın

sınırlarını genişleterek, gelecekteki sanat yönelimlerine dair yenilikçi ve dinamik bir perspektif sunmaktadır.

Sanatsal üretim tarihi "geleneksel yöntem", "mekanik yeniden üretim" ve "dijital yöntem" aşamalarına ayrılır. Mekanik yeniden üretim, geleneksel eserlerin benzersizliğini azaltırken, dijital yöntemler imge üretimi ve sanal eserlerin yayılmasını sağlar (Türkmenoğlu, 2014: 91). Günümüzde, dijital yöntemler, bilgisayar aracılığıyla imge üretimini ve sanal eserlerin yayılmasını temsil eder. Bu durum, sanatsal üretimde teknolojik ilerlemenin etkisini ve sanat eserlerinin erişilebilirliğini arttırdığını göstermektedir. Bilimsel ve teknolojik ilerlemeler, kitle iletişim teknolojileri, sosyal medyanın etkisi ve internetin yaygın kullanımı "bilişim çağı"nı oluşturmuştur. Bu dönüşüm, bilginin ve sanatın dijital teknolojilerle kültürlerarası ortamlara hızlı aktarımını sağlamıştır. Sanat üretimi artık geleneksel malzemeler yerine sanal ortamlarda gerçekleşebilmektedir (Türkmenoğlu, 2014: 92). Bu durum, sanat pratiğinde ve kültürel iletişimde önemli bir değişimin ifadesidir ve geleneksel sanat pratiklerine meydan okuyan bir dönüşümü yansıtmaktadır. Yeni makine sanatı, insan-makine etkileşimine ve mekanik ritimlere odaklanarak radikal bir kaçışı temsil eder. Bilgisayar otomasyonu, yeni bir özgürlük türü sunar ve Franke gibi bazıları, bilgisayar sanatının kesin ve hesaplanabilir olduğunu, dolayısıyla yeni bir estetik zekâ içerdiğini savunur (Kane, 2014: 105). Dijital sanat, günümüzde çeşitli sanatsal pratikleri kapsayan geniş bir estetik alanı ifade eder. Sanatçılar, dijital teknolojileri, baskı, dijital fotoğraf, video gibi farklı sanatsal uygulamalarda kullanarak çeşitli dijital olanaklardan yararlanmaktadır (Türkmenoğlu, 2014: 94). Dijital sanat, estetik açıdan çeşitlilik ve yenilik sunar. Sanatçılar, dijital teknolojilerin sunduğu imkanlarla geleneksel sanat pratiklerini genişleterek, izleyicilere farklı duyuşal deneyimler sunarlar. Ancak, dijital ortamın sanatın estetik değerine yönelik algıları değiştirdiği ve geleneksel sanatın sunduğu duyuşal deneyimleri tam olarak yansıtmadığı argümanları da bulunmaktadır. Dolayısıyla, dijital sanatın estetik değerlendirmesi, sanatın evrimi ve teknolojinin rolü üzerine derinlemesine bir değerlendirme gerektirir.

Yapay zekâ, karmaşık bilişsel görevleri insanlardan daha etkili bir şekilde gerçekleştirmeye yönelik bir bilim dalıdır (Çetin ve Aktaş, 202: 4227). Günümüz sanat eserleri rastlantısal, absürt, güzellikten yoksun veya tartışmalı bir "anlam" içermiyorsa, kolektif yapay zekâ ve zihin-makinelerinin ürünleri olabileceği düşünülmektedir. Artık estetik değeri değerlendirmek için karmaşık standartlara gerek olmayabilir; tıpkı

arılarının eylemlerini değerlendirme standartlarına ihtiyaç duymadan gerçekleştirmeleri gibi (Antomarini ve Berg, 2013: 109). Sanatın estetik değeri, özgün yapısal özelliklerinden türemektedir. Sanat, bireylerin kişisel yaratıcılıklarının bir ifadesi olarak daima anlam, güzellik veya zekâ içerir. Bu özellikleri anlamak ve değerlendirmek, bireysel ve kültürel çeşitliliklerden kaynaklanan zorluklar içerebilir. Ancak, sanatın estetik değerinin eksik olduğu anlamına gelmez. Teknolojik ilerlemelerin sanatı etkileyip değiştirdiği bir gerçek olsa da, sanatın temel prensipleri ve estetik değerleri hala geçerlidir ve sanat eserlerini değerlendirmek için önemlidir. Romantik dönemde başlayan bireyin duygusal ifadesini sanat eserine yansıtma anlayışı, günümüzde geniş yorum çeşitliliğine sahiptir, ancak yapay zekâ bu rolü üstlenemez. Yapay zekanın motivasyonu ve niyeti, insan sanatçıların yaratım süreçlerinden farklıdır (Mazzone ve Elgammal, 2019: 8). Yapay zeka, veri ve algoritmalar üzerinden işlev görür, ancak insanların duygusal kompleks yapısını anlamak ve onunla bağlantı kurmak yeteneğine sahip değildir. Bu nedenle, insan duygusal ifadesini yansıtan ve içsel bir anlam taşıyan sanat eserlerini üretme konusunda yapay zekanın sınırlamaları bulunmaktadır. Yapay zekâ, belirli görevleri yerine getirme ve veri analizi gibi alanlarda önemli başarılar elde edebilir, ancak duygusal derinlik ve yaratıcılık gerektiren sanatın bu özgün yönlerini tam anlamıyla taklit etme yeteneğine sahip değildir. Sanatın evrimi, teknolojik gelişmelerle birlikte sanatçıların eserlerini oluşturma ve ifade etme biçimlerindeki değişiklikleri yansıtır. Ancak, bu süreçte ortaya çıkan eserlerin sadece taklit mi yoksa gerçekten yaratıcı bir sürecin ürünü mü olduğu sorusu önemlidir. Yapay zekâ araçlarıyla üretilen sanat eserlerinin, sadece algoritmik yönergelerin bir sonucu olarak mı yoksa sanatçının özgün kararları ve estetik anlayışının bir yansıması olarak mı görülmeli, bu konuda daha derin bir tartışma ve analiz gereklidir. Yapay zekanın sanat dünyasındaki rolü, sadece eserlerin değerlendirilmesi açısından değil, aynı zamanda sanatın anlamını ve yaratıcılığın doğasını anlama çabaları açısından da önemlidir. Gelecekte yapay zekânın gelişimi, Boucher'e (2019) göre üç ana kavram etrafında şekillenecek: yapay genel zeka, yapay süper zekâ ve tekillik. Bu kavramlar, yapay zekânın insan zekâsını aşabileceği bir bilişsel seviyeye işaret etmektedir (Çetin ve Aktaş, 202: 4228). Söz konusu terimler, yapay zekânın insan zekâsını aşma ve daha geniş bir bilişsel kapasiteye erişme potansiyelini vurgular.

Sanal sanat, teknik ve estetik unsurların birleşimiyle ortaya çıkan bir yaratma mantığına sahiptir. Ancak, teknolojik sanattan farklı olarak, epistemolojik, ontolojik ve etik soruları da içermektedir. Sanal sanat, önceki sanat eğilimlerinin sınırlarını genişletip genişletmediği konusunda sorgulanabilir (Popper, 2007: 11). Sanal sanat, bilgiyi estetik bir bağlama dahil ederek manipüle eder ve insan öğrenimi ve algısına hizmet eder. Sanallık, gerçeklik ve sanal dünyayı birleştirerek yeni teorik kavramların ortaya çıkmasına neden olur ve insan algısını genişletir. Ancak, sanal sanatın gerçek sanatın yerini alıp alamayacağı veya gerçekliği tamamen yok edip yok edemeyeceği gibi etik sorularının da ortaya çıkması söz konusudur. Çağdaş sanal sanat, teknolojik sanattan bir ayrışma olarak görülerek, benliğin sanal olduğu durumda anlama potansiyeline odaklanır. (Popper, 2007: 11). Sanatın evriminde teknolojik ilerlemelerin etkisi, sanatçıların ifade biçimlerini ve eserlerini radikal bir şekilde değiştirmiştir. Teknolojik gelişmeler, sanatın sadece görsel değil, aynı zamanda duyuşal ve katılımcı bir deneyim haline gelmesine katkıda bulunmuştur.

Genç sanatçıların tanınması zorlaşmıştır, çünkü sınırlı sayıda eserleri değerlendirilebilir. Sanatçılar, yeni malzemeler ve teknolojiler kullanarak kendi "estetik dil" ve "yapısal parametreler" ini oluştururlar (Antomarini ve Berg, 2013: 156). Ancak, bu durumun bir sonucu olarak, sanat eserleri daha geniş bir izleyici kitlesi tarafından anlaşılması zor olabilir. Teknolojik gelişmelerin sanat dilindeki değişimi etkilemesi kaçınılmazdır. Sanat eseri, teknolojinin kullanımından daha fazlasıdır ve sanatçının yaratıcılığına, duygularına ve tahayyülüne dayanır. Teknolojik araçların kullanımı, sanatçıların yaratıcı vizyonlarını gerçekleştirmelerine yardımcı olabilir, ancak bu vizyonun temelinde yatan şey, sanatçının öznel niyetidir. Günümüz sanatında, sanayi toplumunun değerlerini yansıtmaya ihtimali tartışılmaktadır. Sanatçılar, çağlarını sorgulamak ve teknolojiden yararlanarak yeni sanat anlayışları geliştirmek için düşünsel ve teknolojik boyutta üretim yapmaktadırlar (Uğurlu, 2008: 259). Bu noktada, sanatçıların sadece teknolojiyi kullanmakla kalmayıp, aynı zamanda düşünsel boyutta da bu teknolojiyi sorgulamaları ve yenilikçi bir şekilde entegre etmeleri beklenmektedir.

Teknolojik sanat formlarının terminolojisi sürekli değişmiş ve günümüzde dijital sanat olarak adlandırılan alan, bilgisayar sanatından başlayarak farklı isimlerle anılmıştır. "Yeni medya sanatı" terimi, dijital teknolojileri kullanan sanatı tanımlamak için kullanılmıştır ve genellikle dijital sanatın alt kategorisi olarak anlaşılır (Paul ve

Arnold, 2016: 1). Bu bağlamda, terminolojik değişimlerin, sanatın teknolojiyle etkileşimi ve kültürel dönüşümle yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Bu durum, sanat dünyasının genişlemesi ve teknolojik ilerlemenin sanat pratiğine olan etkisinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir. Post-dijital ve Yeni Estetik, günlük yaşamımızda karşılaştığımız dijital nesnelerin ve yapıların yerleşikliğini ele alarak, kendimizi anlama biçimimizi etkileyen bir algısal dönüşümü vurgular. Özellikle Yeni Estetik, dijital araçlar vasıtasıyla benzer görme ve algılama süreçlerini incelemektedir (Paul ve Arnold, 2016: 3). Bu durum, dijital sanatın ve internet sanatının önümüzdeki dönemdeki önemini ve etkisini vurgular. Dijital sanatın özellikleri, tutarlı bir teorik çerçeve geliştirmeyi zorlaştırır. Eserler hesaplama dayalı, zamana bağlı, dinamik, etkileşimli, katılımcı, üretken, özelleştirilebilir ve değişkendir. İzleyiciler, işin süreci, maddiliği ve bağlamsal bilgi katmanlarına ihtiyaç duyabilir (Paul ve Arnold, 2016: 9). İzleyiciler, eserin üretim süreci ve teknik detaylarına ek olarak, içerik ve bağlam hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyabilir. Bu nedenle, dijital sanatın değerlendirilmesi ve yorumlanması, multidisipliner bir yaklaşımı ve geniş bir bağlamı gerektirir.

Estetik bilgi işlem, sanat ve bilgi işlemi birleştirerek yeni bir disiplin oluşturur. Estetik hesaplamanın hedefleri, uygulayıcının bağlamına göre sanatsal veya tasarımsal olabilir ve sonuçlar kullanılabilir veya kullanılamaz olabilir. Geleneksel tasarım çalışmaları, bilgisayar alanına göre sınırlı olup estetik derinlik kazanmalıdır (Fishwick, 2006: 11). Bilgisayar estetiği disiplini sanatın ve bilgisayar biliminin kesişiminde yeni bir alan oluşturur. Burada, geleneksel estetik kavramlarının yanı sıra, belirli bir sanatçının veya akımın özgün estetik tercihlerini de değerlendiririz. Ayrıca, algoritmaların estetiği üzerine yapılan çalışmalar, matematiksel ve görsel unsurlar arasında çeşitli yorumları içerir. Ancak, algoritmaların yapısal ve temsil edici özellikleri, bilgisayar biliminin temel bileşenlerinden birini oluşturur. Bu nedenle, bilgisayar estetiği disiplini, sanat ve bilgisayar bilimi arasında hem teorik hem de pratik bir bağlantı sağlar, yaratıcı ve analitik düşünme arasında bir köprü işlevi görür. Sanat ve tasarım, bilgisayar bilimi ve mühendislikle etkileşerek estetik hesaplamanın dönüşümünü tetikler. Bu etkileşimi teşvik eden ana nedenler, estetik hesaplamanın zayıf ve güçlü iddialarıdır (Fishwick, 2006: 50). Bu etkileşim, bilgisayar bilimi ve mühendisliğin gelişiminde yeni hedefler ve metodolojiler oluşturarak bilgisayar biliminin gelecekteki yönünü şekillendirebilme potansiyeline sahiptir. Ayrıca, estetik

hesaplamanın zayıf ve güçlü iddiaları, yeni teknolojik gelişmelerin ve icatların ortaya çıkmasını teşvik ederek yenilikçi bir kültürleşme sürecine katkıda bulunabilir. "Estetik hesaplama", bilgisayar biliminin prensiplerinin estetik alanına uygulanmasını ifade eder. Bu kavram, bilgisayar sanatına daha yakın olsa da, sadece bir sanat meselesi değildir; ancak sanatla sınırdaki bir konudur. İnsan ve bilgisayar arasındaki arayüz, göstergebilim tarafından belirlenecektir (Fishwick, 2006: 55). Bu çerçevede, estetik hesaplamanın ana hedefi, bilgisayar biliminin gelişmiş yeteneklerini estetik deneyimlerin oluşturulmasına uygulamaktır. Sanatla sınırdaki olmasına rağmen, estetik hesaplama sadece sanatsal bir mesele olarak değil, aynı zamanda bilgisayar biliminin ilgili alanlarını etkileyen bir konudur. İnsan-bilgisayar etkileşimi, göstergebilim perspektifinden incelenmelidir.

Teknoloji uzmanları, bilim insanları ve sanatçılar arasında farklı bakış açıları olmasına rağmen, genellikle eserleri insanın dış dünyasını yansıttığı için örtüşür. Özellikle, gerçek dünyanın, insanların kolektif eylemlerinin sonucu olduğu ve insanın yaşadığı dünyanın bir yansıması olduğu düşüncesi öne çıkar (Francastel, 2000: 187). Bu durum, insanın çevresindeki dünyayı algılama ve anlama biçimini etkileyen temel bir gerçeği yansıtır. Teknoloji, bilim ve sanat arasındaki etkileşim ve bu disiplinlerin insan deneyimini zenginleştirmek için bir araya gelmesi, insanlığın bilgi ve kültürel mirasının gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır.

4.3.3. Tüketim Estetiği

Tüketim estetiği, sanatın tüketim kültürü ile olan ilişkisinden doğan ve tüketim nesnelerinin estetik değerlerini inceleyen bir alanı ifade eder. Sanatçılar, tüketim estetiğini ele alarak, tüketim kültürünün etkilerini, tüketim nesnelerinin estetik değerlerini ve toplumun tüketim alışkanlıklarını eleştirel bir bakış açısıyla sorgulamakta ve eserlerine yansıtmaktadır. Bu bağlamda, tüketim estetiği, çağdaş sanatın dinamik ve çok yönlü yapısı içinde önemli bir yer tutmaktadır.

Sanatta sürekli yenilik arayışı, küresel tüketim anlayışının yansımasıdır. Bilgisayar teknolojisinin sosyal alandaki etkisiyle kültürel erozyon riski artar. Sanat, farklı kültürlerin zenginliklerini bir araya getirerek tüketim çağını ve teknolojik faydacılığı sorgular (Köksal, 2013: 76). Bu bağlamda, sanatın rolü, küreselleşme ve teknolojik ilerlemenin getirdiği zorluklarla başa çıkmada kritik önem taşır. Sanat, kültürel çeşitliliği korumak ve küresel tüketim kültürünün etkilerini sorgulamak için

güçlü bir araç olarak hizmet eder ve etmelidir. Ayrıca, sanatın farklı kültürler arasında bir köprü işlevi görmesi ve toplumun farklı kesimlerini bir araya getirmesi de önemlidir. Ancak, bu süreçte sanatın kendi özgünlüğünü koruyarak evrensel ve sürdürülebilir bir değer yaratması da önemlidir. Tüketim toplumunun sürekli artan talepleri, çağdaş sanat alanında önemli değişikliklere yol açmıştır. Kavramsal sanat, fluxus, body art, süreç sanatı, video art gibi ana akımlar, bu kültürel dönüşümle etkileşim içindedir (Köksal, 2013: 75). Bu durum, sanatın toplumsal ve kültürel dinamiklerle sürekli etkileşim halinde olduğunu ve sanatın, toplumdaki değişen değerler ve algılarla paralel olarak evrildiğini göstermektedir.

Estetik, güzellik ve duygusal etkileri olan nesnelerin deneyimine odaklanır. Bu deneyim, deneyimsel ve sembolik boyutları içerir ve tüketimin bilişsel, duyusal ve duygusal yönlerini kapsar. Hem "yüksek sanat" hem de diğer "güzel" niteliklere sahip ürünleri içerir (Charters, 2006: 239). Estetik ürünlerin dört temel bileşeni vardır. İlk olarak, estetik kaygılar birincil bir amaç olarak benimsenmelidir, böylece estetik unsur tüketim amacıyla önemli bir rol oynar. İkincisi, ürünün estetik tüketimi teşvik etmek üzere tasarlanması gerekir ve geniş bir kitle tarafından güzel veya etkileyici olarak kabul edilebilecek boyutlara sahip olmalıdır. Üçüncü olarak, ürünün kendine özgü değer sağlama kapasitesine sahip olması gereklidir ve sadece bir araç olarak değil, kendi başına takdir edilebilir olmalıdır (Charters, 2006: 250). Ancak, estetik bir ürünün "nesnel" değeri hakkında bir tür fikir birliğine ulaşılabilir olabilir, ancak sanatın takdir edilmesinin öznel bir süreç olduğu tartışmalı bir konudur. Bu durum, estetik deneyimin karmaşıklığını ve farklılık gösteren algıları vurgulamakta, estetik değerlerin göreceli olduğunu ve bireysel tercihlerin önemini vurgulamaktadır. Post-endüstriyel dönemde üretim estetikleşirken, çağdaş kapitalizmde tüketimin estetikleştirilmesiyle birlikte giderek sembolik ve estetik ürünlere yönelik artmaktadır (Giri, 1998: 112). Endüstriyel ekonominin yerini sembolik ekonominin aldığı ve tüketimin estetik boyutunun ekonomik değere dönüştüğü bu dönemde, estetik unsurların üretim ve tüketim süreçlerindeki rolü giderek önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, estetikleştirilmiş ürünlerin talebindeki artış, ekonomik ve kültürel dinamikler arasındaki etkileşimi yansıtan bir fenomen olarak değerlendirilebilir.

Estetikleştirilmiş üretim, endüstriyel üretim tarzının sürekliliği için kritik bir unsurdur, çünkü estetik unsurların eklenmesi, ürünlerin rekabet gücünü artırabilir ve tüketici talebini artırabilir. Ancak, endüstriyel üretim tarzı sadece kar amacı güderek

işletilmez; aynı zamanda kendi devamı için endüstriyel olmayan üretim tarzlarına ve alternatif yaşam biçimlerine bağımlıdır. Bu, endüstriyel üretimin ekolojik ve sosyal boyutunu vurgularken, modern ekonomik sistemlerin karmaşıklığına işaret eder. Tüketici, marka ve pazar süreçlerinde estetikleştirme, çağdaş tüketim kültüründeki ana fenomendir. Tüketiciler, markalara güzellik ve ilginçlik gibi estetik değerler atfeder. Markalar, kimlik yüklü deneyimlerle tüketici tercihlerini şekillendirir ve pazar, estetik özelliklerle bu süreçleri yönlendirir (Dagalp ve Hartmann, 2022: 16). Markalar, tüketicilerin tercihlerini şekillendirmek için kimlik odaklı deneyimler sunarlar. Pazar ise özel estetik özellikler aracılığıyla tüketici ve marka süreçlerini etkiler. Tasarım ve estetik, sadece görsel nitelikleri değil, aynı zamanda insan yapımı nesnelerle ilişkili tüm algıları içerir. Ürünlerle ilgili algının oluşmasını şekillendiren öğrenilmiş ve tecrübe edilmiş estetikle birlikte felsefi estetik anlayışını da içerir (Baisya ve Ganesh Das, 2008: 68). Bu anlamda, tasarım ve estetik, ürünlerin sadece fiziksel görünüşünü değil, aynı zamanda kullanıcı deneyimini de etkileyen geniş bir kavram yelpazesini içerir. Ürünlerin estetik değeri, kullanıcıların duyuşsal algısıyla etkileşim halindedir ve bu algı, önceki deneyimler, öğrenme süreçleri ve kültürel etkileşimler tarafından şekillenir. Estetiğin kökeni form kavramına dayanır ve ürün tasarımında önemlidir çünkü tüketiciyi duyuşsal ve sosyal açıdan tatmin etme amacını taşır (Baisya ve Ganesh Das, 2008: 280).

Sanatın ticarileştirilebileceği ve kapitalist ekonomiye dahil edilebileceği kabul edilirken, maddi olmayan ve mistik sanat görüşlerinin reddedilmesi gerektiği vurgulanır. Bu görüşler, modern sosyoekonomik koşullar altında sanatı dışlamayı amaçlasa da, Marx'ın fikirlerine yakınlık taşır (Alizadeh, 2019: 13). Sanatın ekonomik boyutunu değerlendirirken, ticari faaliyetlerin sanatı etkilediği ve ticarileşmenin sanatın doğasını değiştirebileceği kabul edilmelidir. Ancak, sanatın ticarileşmesi, onun estetik veya duyuşsal değerini azaltmaz; bu, sanatın sadece ekonomik bir varlık olarak görülmemesi gerektiği anlamına gelir. Bu bağlamda, sanatın hem ticari hem de estetik boyutlarının bir arada değerlendirilmesi önemlidir.

Geç kapitalizmde sanat, aşırı estetikleştirme ve meta biçimi olarak algılanır. Sanat kurumu, tüketim kültürüne uygun estetik sunarak arzuyu kışkırtır. Sanat, ileri kapitalizmin estetize edilmiş yeniden metalaştırma sürecinde merkezi bir rol oynar (Kroker ve Cook, 1945: 17). Bu durum, sanatın geç kapitalizmde sadece estetik bir ifade aracı olarak değil, aynı zamanda bir tüketim nesnesi olarak da işlev gördüğünü

ve tüketim kültürüyle iç içe geçtiğini göstermektedir. Sanatın estetik değeri, pazarlama stratejileri ve tüketim talepleri tarafından belirlenir hale gelmiştir. Pazarlama, modern sanat pratiğinin merkezindedir ve estetik alanlarda yaygındır. Orijinallik kaybı ve yaygın kitleye hitap etme eğilimindeki pazarlama, romantizm, modernizm ve avangardın bilgeliğine karşı meydan okur (Brown ve Patterson, 2000: 15). Pazarlama, günümüz sanat pratiğinde önemli bir rol oynamaktadır ve estetik alanlarda geniş bir etkiye sahiptir. Güzelliğin geleceğini anlama çabaları, demografik verilerin incelenmesiyle başlar. Kentleşme ve uzun yaşam gibi faktörler, gelecekteki güzellik anlayışını etkileyecek önemli trendlerdir. Kentlerdeki kozmopolit atmosfer, çeşitli estetik ve sosyal etkileşim biçimlerinin artmasına yol açarak yeni güzellik normlarının ortaya çıkmasına katkıda bulunacaktır (del Blanco, 2020: 171). Bu bağlamda, güzellik kavramının evrimi, toplumsal ve kültürel dinamiklerin bir yansıması olarak anlaşılmalıdır. Güzelliğin geleceği, geleneksel normların gerilemesi ve özgün güzellik anlayışlarının ön plana çıkmasıyla şekillenecektir. Pragmatizm ve mükemmellik, geleceğin karmaşıklıklarına yanıt olarak belirginleşecektir. Sinir bilimleri ve nöroestetik araştırmalar, güzellik algısının beyin üzerindeki etkilerini açığa çıkararak derinlemesine anlayışlar sunacaktır. Karşılıklı ilişkileri teşvik etmek ve bilim-sanat diyalogunu desteklemek pratik ve hassas kurallar gerektirecektir. Ürün tasarımı süreçlerinde, sonuç, subjektif izlenimlerden ziyade, net bir marka vizyonuna dayanacaktır (del Blanco, 2020: 181). Bu gelişmeler, güzellik kavramının sadece bireysel tercihlere değil, aynı zamanda bilimsel ve kültürel araştırmalara dayalı daha geniş bir anlayışa dayandığını göstermektedir. Günümüzde yaşanan bu değişimler, gelecekteki güzellik normlarının ve standartlarının nasıl evrilebileceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

5. DEĞERLENDİRME

Sanatın sanat tarihsel tanım ve tasniflerinde belirleyici unsurlar ve tesir koşullarının muhtelif olmasının doğal olduğu kadar jenerasyon kapsamlı ve yönelimler eksenli müdahil boyutları da içerdiği söylenebilir. Tarihsel tasnif ve konumlandırmaların yanında sosyolojik, ontolojik ve bunların toplamından müteşekkil bir estetik tasnif kapsamının yerleşiklik kazanması ve tasdik görmesi söz konusudur. Tarihsel tasniflerde belirleyici kıstas “zaman” olmuştur. Bilinen kalıt ve kanıtlarıyla en geçmişinden bugüne kadar belli zaman dilimlerinde sanatın niteliksel dizilişleri kullanılmıştır denilebilir. Bin yıllar gibi geniş zaman dilimini ifade eden çağlar; birkaç yüzyıl gibi zaman dilimlerinde anlam bulmuş dönemler; daha kısa zaman dilimlerine sığmış ama daha sık sayıda ve farklı yönelimlerin sav’laştığı - izmlerden ibaret akımlar; ve daha günümüz diyebileceğimiz ve belki de son 70-80 yıllık zaman dilimine sığmış birçok sanatsal deneyimselliğin ve felsefî deneyimlerin kimlikleşmeye çalıştığı anlayışlar, söz konusu tarihsel kapsamı açıklamaktadır diyebiliriz.

Yukarıdaki tasnifin sanat tarihsel kavramsallık açısından da serimlenmesi mümkündür. Bu tasnifin ana eksenine “modernizm” kavramını koyuyoruz ve devamında modernimin öncesi, modernizm, post modernizm ve fütura modernizm gibi dört ardıl basamak halinde izah etmeye çalışıyoruz. Burada özellikle modernizm olgusunun modern ve modernite kapsamlarından biraz daha soyutlayarak sanatsal, kültürel ve estetik dönüşümlerin muharrik içeriği ve karakteri olarak değerlendirmeyi önemsiyoruz. Bu tasnif aynı zamanda sanatsal konumlandırma çalışmalarının muhtelif örneklerinden sadece birisi olarak değerlendirilebilir ve daha farklı ve kavramsal ayrımlar ile de konumlandırılabilir. Konumlandırmanın merkez kavramı olarak “modernizm”, sanatın gelişimsel ilerlemesi ile birlikte dönüşümsel kavramsallığını da referansı olarak önemlidir.

Sosyolojik tasnife baktığımız zaman da aslında bir konumlandırma çabası söz konusudur. Sosyolojik tasnif, özellikle sanatçının ve sanat eserinin varoluş nedenlerini ve eserin içerik gerekçelerini sanat tarihsel anlamda betimsel kılarak konumlandırmaktadır. Modernizm öncesi çağcıl adlandırmalara muhatap zaman dilimlerinin sanattaki hakim unsuru olarak “güç” kavramına karşılık gelen çok tanrılı ve metafizik kapsamlar, krallar, hükümdarlar, tek tanrılı inanç motivasyonları sıralanabilir. Sanatın anlatısal öznesi olan güç, aynı zamanda sanatsal hakimiyetin ve

mülkiyetin de öznesi konumunda yer almaktaydılar. Özellikle modernizm ve sonrasında gündeme gelen “temsil” olgusu, sanatın dünyevi temas noktalarına da yöneldiğini/yönelebildiğini bize göstermektedir denilebilir. Temsiliyet sadece dini motifler ve içerikler ile sınırlı olmayıp elit tabaka ile halk kitlesi arasında bağlantı sağlayıcı rolünü sanata da aktarmıştır. Endüstri devrimi, sanat-zanaat koalisyonu ve 20. Yüzyılın başlarında bilim-sanat ve felsefe bileşkesinin hakimiyetinde belirginlik kazanan “tasarım” odaklılık, sanatın sosyal ve iletişimsel boyutlarına pragmatik yeni bakış açılarının da girmesine vesile olmuştur. Tasarım ile sanatın yeni materyalleri ve yeni yaratıcılık kapsamlarıyla ilintili mesleki çıktıları da görülmeye başlanmıştır. Reklam ve medya dünyasının sanatsal ve estetik üretimlerinin bağlamsal yaygınlığında gözlemlenen tasarımsal hedefler, Postmodern sanat için yeni bakış açılarına kültürel içerikler üretmede önemli rol oynamıştır. Günümüze doğru gelindiğinde ise hedef gözetilen kitlelerin sanat ve tasarım ile buluşmasında kültürel ekonomilerin yerleşik kıldığı uzlaşımsal motivasyonlar dikkat çekmektedir. Bu durumu yaratan gerekçeleri sadece kültürel ekonomiler ya da tüketim kültürünün geniş kitlesel onay mekanizmalarına popüler kültür vasıtasıyla kitleleri çekebilme çabalarıdır diyebiliriz. Sosyolojik tasnifin anlayışlar, üsluplar ve yönelimler ile ilgisi, sanatçının da sosyolojik olarak hangi gerekçeler üzerinden dönüşüm yaşadığı hakkında bize belli adresler sunmaktadır.

Ontolojik tasnif ise, özellikle sanatın öznesi ve nesnesine oluşturulan odak üzerinden bir dönüşüm mantığını çözümlemek amacıyla bir bağlamsal kapsam ortaya koymaktadır. Özne – nesne ilişkisinin tüm dinamik unsurlarına teması mümkün kılan bir ontolojik varlık ve gerekçe olarak sanatsal pratik ve ürün, tarihsel açıdan farklı tesirlere maruz kaldığı oranda söz konusu ilişkiyi yeniden biçimlendirmiştir diyebiliriz. Sanatsal pratiğin birinci öznesi olarak sanatçı, tüm tasniflerin ve tarihsel süreçlerin içinde aktif unsuru olarak zaten vardır. Özellikle sanatçı özne tabirinin karşısına konumlanan izleyici özne, ikinci bir aktif unsuru simgelemektedir. Özne-nesne ilişkisinin diğer tarafında bulunan ve ikinci sanatsal özne olarak adlandırılan izleyicinin konumsallığı, tüm sanatsal ya da sanat tarihsel evrelerin içinde dinamik kılınmış değildir. Bunun anlamı, sanatın içeriğinin güç ile simgeselleştiği erken tarih evrelerinde veya klasik öncesi dönemlerde sanatçının eserin gerisinde kalması ve adının sanının bilinmesinin gerekmediği düşüncesidir. Ancak Modernizm ile birlikte sanatçı öznenin önemi ve önceliği belgeselleşmiş ve günümüze kadar da aslında bu

öncelik korunmaya çalışılmıştır. Bugün ise sanatçı özne ile izleyici öznenin iletişimsel ve etkileşimsel nesnesi olan sanat eserindeki dönüşümlerin bir üretim-tüketim bağlamı içine taşınması, üretimin yeni özneleri olarak teknolojik aparatları ortaya çıkmasıyla koşut olmuştur. Böylece özne-nesne-özne ilişkisi dinamiklerinden bir olan sanatçı öznenin yerini alan teknolojik özne ya da yapay zekâ olarak adlandırabileceğimiz nesne, hakim konum kazanan olarak değerlendirilebilir.

Ontolojik tasnif, iki türlü açılma durumu sunuyor bize. Birincisi; nesne yönelimli ontolojidir. Sanat tarihinin ilk evrelerinde ve bugünden geleceğe ilişkin perspektifte hakimiyet sergileyen/sergileyecek bir kapsam ortaya koymaktadır. İkincisi ise; özne yönelimli ontolojidir. Burada egemen unsur olan sanatçı aynı zamanda tüm sanatsal üretim ve tüketim bağlamının dinamik olduğu etkileşimin de odağı ve kaynağı pozisyonundadır.

Yeni nesil sanat ve sanatçı profili ekseninde tematik yönseme ve bu yönsemelere ilişkin gerekçe problemini ele alan bu çalışmanın odağında bulunan sanatçı, tüm sanat tarihi boyunca söz konusu sanatsal sıfatı haiz donanım ve fonksiyonelliğine ilişkin değişik dönemlerde farklı profiller sergilemiş ya da profil kalıplarına muhatap edilmiştir. Sanat tarihsel periyot, klasik, modern ve postmodern şeklindeki şablonik bölümlenme ile genel olarak sunulmaktadır. Bu çalışmada, klasik öncesi, klasik, modern, postmodern ve fütura-modern biçiminde bir tasnife sanatçı profilleri ekseninde inceleme olanağını daha zengin görebilmekteyiz diyebiliriz. Burada iki tesir unsurunu merkez kılarak bir sanatçı profilini inceleme yöntemini tercih ettik. Her periyoda ait içerikleri “dışsal dönüştürücü etkiler” ve “içsel motivasyonlar ve yönelimler” biçiminde ele alışla bir sanatçı profili için yeterli görülebilecek veriler değerlendirilmiş olmaktadır.

Dışsal dönüştürücü etkilerin geçmişten günümüze doğru bir içerik dönüşümü yaşadığı değerlendirilebilir. İnsanlık tarihinin bilinen ve gelişen ilk dönemlerinde otorite tesirinin varlığı ve bunun da özellikle tanrı, tanrısal güç, doğa tanrıçılık gibi çoklu konumlandırmalardan tek tanrılı inanışlara kadar bir “güç” tesirinin sanata odak olduğu bilinmektedir. Özellikle Batı Rönesansı ile birlikte insan odaklılık, bilim ve toplumsal diğer bağlamların dini içeriklerle birlikte işlendiğini ve devamında ise yeniliklerin, sanatsal orijinallik arayışlarının motivasyon odağına yerleştiğini söyleyebiliriz. Günümüzde ve gelecekte ise daha keskin bir dönüşümün izdüşüm oluşturduğu bir fütura-modern kapsam konumlandırması teklif edilebilir durumdadır.

Tekno-kültürel egemenlik ve yapay zekaya teslimiyet, birer dışsal Dönüştürücü etki olarak belirginlik kazanmaktadır.

İçsel motivasyonlar ve yönelimler açısından baktığımızda da durum çok farklı ilerlememektedir. Sanatçının kendi varlığını eserde sabitleme süreçlerinin başladığı birkaç yüz yıl öncesine kadar, eserin egemenliği daha belirgindir. Özellikle Modernizm’in başlanmasına ilişkin tarihsel değişkenlikler içeren adreslemelere rağmen, sanatçının bir kimlik profili kapsamı ile ya da imzasıyla karakterize varlığı, sanatın da topluma temas etmeye. Başlamasıyla paralellik sergilemektedir. Sanatçının teknik beceri ve motivasyonlarıyla başlayan söz konusu tarihsel süreç analizine muhatap içsel motivasyon ve yönelimlerinin daha yakın zamanlarda yaratıcılık, orijinallik ve tasarımsal yenilik ile ilintili olmaya başladığını gözlemleyebiliyoruz. Günümüze geldiğimizde ise sanatçı kimliği ile sanatsal kimlik özdeşliğine dönük gelişmelere izleyici merkezlik, sanatçının kendisini tasfiye etmesi, eser ve izleyiciyi değerli kılması ve sonrasında benlik yitimi konularına cevap verme olasılıklarına uzak yapay zekaya teslim oluşuna kadar uzanan bir serüvenin mağlubiyetini yaşadığı düşünülmektedir.

Yeni nesil sanatçı hakkında oluşabilecek görüşlerimiz ve bunların desteklediği düşünce ve yorumlarımızın mukayeseler içermesi, mukayeselerin geçmiş ve gelecek ile bağlantılı bir içerik ile şekillenmesi aynı zamanda sanatçı öznenin konumsallığının sanatsal içerik ve tematik yönsemeler ile anlamlı bir adresleme sağlayabileceği düşüncesi, bizim her zaman odağımız olmaktadır.

Sanat içinde mukayeseleri kullanmanın son uzantılarında genellikle “modernizm-postmodernizm” karşılaşması dikkat çekmektedir. Bu bakış açısını biraz daha genelleyerek “eski ve yeni” mukayesesini tercih ederek daha keskin ve farklılık oluşturuvcu ayrımları serimleme şansı bulabildiğimizi söyleyebiliriz. Estetik, yaratıcılık, kültür, toplum ve birey, disiplin, anlatı, üretim-tüketim bağlamı ve sıfır noktasının epistemolojik zıtlık içeren motivasyonu gibi tercih edilen “kavramlar”, sanatsal dönüşüm ile mümkün kılmaktadır diyebiliriz. Bu yaklaşımın en dikkat çekici tespitinin “geçmişin tekilliği ve tematik seçkinciliğinin doğrudan temaslılığı yerine bugünün çoklu perspektif ve yönelimlerine bağlı çeşitlilik ve kitleselliğin merkez kılınması” olduğu önerilebilir. Söz konusu bu saptama, özellikle “estetikler” ifadesinde anlam bulan çoklu kapsamların kültür ve sanat ile olan yeni bakış açılarının

sonunda “tekno-kültürel ve çoklu evren algısalılığı ile karakterize” bir gerekçenin dayatılmasına karşı muhalefetin kuramsallaşmaması açısından önemlidir.

Sanatta tematik kapsam ve yönsemeler için yeni gerekçelerin çeşitlilik ve yoğunluk sergilediği bir zaman dilimindeyiz. Postmodernizm’in periyot olarak devam etmesini sağlayabilecek bir gelenekselliğin yerini daha gelecekçi ve dinamik motivasyonların aldığı bir gündem var diyebiliriz.

Görsel kültür çağında yaşıyoruz. Kültürün sol tarafına gelen kavramların etkisizleştiği ancak. Sağ tarafına yerleşen kavramların da kültüre karşı epistemolojik dönüşüm ve çeşitlilik yaşatacak oranda hakimiyet kazandığı günümüz, kültür-sanat-estetik koalisyonunu sanatçı aleyhine sloganlaştırıp formüleştirmektedir diyebiliriz.

Kültürel çeşitliliğin özellikle kitlesel anlamda ve tüketimsel hedefte bir süreci dinamik kılması, sanat ve sanatçıyı büyük ölçüde yönlendirme gücü ile orantılı yönetebilmektedir. Kültürlerin oluşumu, sürekliliği ve yeniden üretimi bağlamında coğrafya, etnografik temsiliyet, din tesiri ve ideolojik yönelimlerin önemi yine mevcuttur ancak sanatın evrenselliğine ilişkin idealizmin yerini alan küresel Pazar ve meta kapsamları ile mücadele edecek direnç sorunu yaşamak, kaçınılmazdır. Bu açıdan çevreyici bir ekolojik çember içinde kültür, hem coğrafya, hem inanç, hem etnik hem de ideolojik şablonları kolayca vazgeçilir kılabilir. Bir bakıma kaos ortamı ve bundan beslenen bir estetik motivasyon, sanatçı özneyi ve sanat nesnesini daha parçalı nesnellığe ama tekil bir anlamsallığa ve hedefe doğru taşımakta yetkinlik sergileyebilmektedir.

Çoklu-estetik içeriklerin kültür ile olan doğrudan teması, sanatın ve sanatçının sanat eserlerine yükledikleri içeriklerin, konuların ve içselleştirilmiş nesnelliğin “tema” olarak anlamsal ve anlatısal kılınmasında sorun oluşturabilmektedir. Özellikle “yapıt” odaklılık, yapıt üzerinden tema kadar sanatçıya ulaşmamızı mümkün kılmayabilmektedir. Tekno-estetiğin tekno-kültürden kaynak olması, tüketim estetiğini tüm kültürel motivasyonlar ile ilişkili olması, gelecek perspektiflerine ait sanat evren, dijital sanat ve yapay zekâ üretimlerini kapsamına alacak bir “hiper-estetik” mevcudiyetini önümüze sermektedir. Buradan hareketle yeni ya da gelecek sanat için sanatçının gücü ve otoritesinin hem eser üzerinde hem de izleyici üzerindeki hakimiyetini teslim alan bir teknoloji öznesi ile baş başa kalacağız öngörüsünü besleyecek çok içeriğin mevcut olduğunu düşünmek olasıdır.

6. SONUÇ VE VARGILAR

“Yeni nesil sanat ve sanatçı profiline etkisinde tematik yönseme ve gerekçe problemi” şeklinde bir problemlenme durumu, sanatın nesnesi ile öznesini güncel bir platformda yeniden konumlandırmayı ve değerlendirmeyi amaçlayan bakış açılarından dinamik almaktadır. Aslında ne epistemolojik açıdan ne de ontolojik açıdan bir yeniden bağlam inşası çalışmasından ziyade mevcut durumun güncel gerekçe ve donanımlar ile ilgisinde işlenmesi hedefini gözetmektedir diyebiliriz. Aslında bu çalışmanın muharrik karakterini ve içeriklerini biçimlendiren en genel kapsamın “estetik” olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Geleneksel estetiğin yerini alan günümüz estetikleri, çoğul karakteriyle sanatçının tüm sanatsal yönelimlerinde belirleyici bir rol oynarken, tematik odakları ve tema ekolojisini de büyük ölçüde belirleme yetisine sahip ve güçlü bir fon özelliği sergilemektedir.

Sanatçı profilinin doğal tartışma odağı olarak betimlenen “kimlik ve benlik” ayrımlarının da geçmişe nazaran daha sert ve keskin hatları mevcut görünmektedir. Bunun anlamı, tematik yönseme kapsamlarını yöneten bir estetik/ler gerekçe probleminin canlılık sergilemesidir. Yeni sanat ekolojileri, sanatın ekolojisi için referans olarak estetiklerin gücü ile orantılı tesirini kültürel çeşitlilikler ile tümleştirerek sanatçıyı konumlandırma içerikleri üretebilmektedir. O zaman bir kültür işçisi ya da kültürel üretim mekanizmasının bir dışlisi olarak sanatçının nesnel kimliğe taşınması olasılığı tartışılmaya başlanmaktadır. Özne olarak sanatçının hakimiyetini sanatsal anlamda değersizleştirip bir bakıma kendi kendini tasfiye eder konumda bir mekanizmaya dönüşen davranış örüntülerine hapsolabilecek profil özelliği ile gündeme gelebilmektedir.

Tekno-kültürel hakimiyet ve tekno-kültür pratiklerinin çoklu perspektiflerinden beslenen bir hiper-estetik kapsam, adına fütura-modern de denilebilecek bir dönemselleştirmeyi içselleştirmeyi de tartışmaya açmaya müsaittir.

6.1. Vargılar

- Çağdaş sanat yeni bir dönemselleştirmeyi ve sanatçı profiline tesir edebilecek bir tekno-kültürel kapsamı önemsemek durumundadır.
- Yeni sanat ekolojileri, aslında bir yeni kültürel ekolojiler içeriği ile örtüşen bir üretim ve tüketim bağlamına sanatçıyı monte etme eğilimindedir.

- Tema; sanatsal içerik ve yönelime gerekçe olabilecek değerini yavaş yavaş yitirmektedir denilebilir.
- Sanat için muhteviyat, ihtimaller ve imkanların sınırsızlığından daha çok tekno-kültürel sınırların içine hapsolmak durumundadır. Bu anlamda muhteviyat, sanatçının ürettiği bir değer olmayacaktır.
- Sanatsal yaratıcılığın anatomisi sanatçının yaratıcılığından daha çok makinanın/nesnenin yaratıcılığı olarak değerlendirileceğinden özne yönelimli ontoloji de kendini tasfiye edip nesne yönelimli hale dönüşüm yolunda olacaktır.
- Tematik kapsam bir gerekçeye ihtiyaç duyacağından daha şablonik ve itaatkar eylemlerde karakterize olacaktır.
- Sanatın olmasa bile artık sanatçının bir “sıfır noktası”ndan bahsedilecek ve bunun bir yeni başlangıç mı yoksa gerçekten bir tükeniş mi olduğu hep tartışılacaktır.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, O., Batur, H. Z. ve Ekşili, N. (2014). Kuşakların değişen yüzü ve Y kuşağı ile ortaya çıkan yeni çalışma tarzı: Mobil yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 165-182.
- Afatara, N. (2019, Şubat). The creation of contemporary artwork. In *Third International Conference of Arts, Language and Culture (ICALC 2018)* (pp. 59-64). Atlantis Press.
- Ahimsa-Putra, H. S. (2015). Seni tradisi, jatidiri dan strategi kebudayaan. *Jurnal Ilmu Sosial Mamangan*, 4(1), 1-16.
- Akalın, T. ve Kurt, M. (2023). Algı fenomenolojisi bağlamında güncel sanat nesnesinin alımlaması. *International Journal of Social Humanities Sciences Research*, 10(97), 1574-1585.
- Akman, K. (2014). Toplumsal bir süreç olarak sanat yapıtı. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 37-54.
- Aktan, G. (2019). Dada, sürrealizm ve bilinçaltı. *The Journal of Academic Social Science*, 74(74), 545-554.
- Akyürek, T. ve Akkaya, T. (2019). Sanat ve bilimin ortak mirası Leonardo Da Vinci anatomisi. *Diyalektolog-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 1-19.
- Alay, B. (2021). *X, Y ve Z kuşağı çalışanlarının motivasyon araçları arasındaki farklılıklar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Alberro, A. and Stimson, B. (Eds.). (1999). *Conceptual art: A critical anthology*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Alexander, D. and Suzanne, H. (2013). *Contemporary art: 1989 to the present*. New York: Thames & Hudson.
- Alexander, S. and Clayson, H. (Eds.). (2000). *Understanding paintings: Themes in art explored and explained*. New York: Watson-Guption Publications.
- Alexenberg, M. (2006). *The future of art in a digital age*. Bristol, UK: Intellect Books.
- Alizadeh, A. (2019). *Marx and art*. London: Rowman & Littlefield.
- Altunay, D. A. (2014). *Mekanik sanattan elektronik sanata geçiş ve video sanatı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Altuner, H. (2020). Rönesans'tan sürrealizm'e sanat ve din. *Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Akademik Çalışmalar*, 55, 1-12.
- Andersen, C. U. and Pold, S. B. (2015). Aesthetics of the banal—'New Aesthetics' in an era of diverted digital revolutions. In D. M. Berry & M. Dieter (Eds.), *Postdigital aesthetics: Art, computation and design* (ss. 271-288). London: Palgrave Macmillan UK.
- Antmen, A. (2016). *20. yüzyıl Batı sanatında akımlar*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Antomarini, B. and Berg, A. (Eds.). (2013). *Aesthetics in present future*. ABD: Lexington Books.
- Arda, Z., Şahin, Ö. G. D. H. ve Büyükkol, Ö. G. D. S. (2013). İlkçağdan modernizme; Bilim, sanat ve felsefe buluşmaları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 136-144.
- Arıkan, H. (2019). Küreselleşme ve sanat. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 2(3), 8-19.
- Arslan, S. (2022). *Görsel sanatlar eğitiminde kavrama dayalı öğrenme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Ascott, R. (1999). *Reframing consciousness*. Bristol, UK: Intellect Books.

- Ataseven, S. Y. (2018). Modernizmin sanatsal ve toplumsal gelişimi. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 68, 173-182.
- Atkins, R. (2013). *ArtSpeak: A guide to contemporary ideas, movements, and buzzwords, 1945 to the present*. New York: WW Norton.
- Aydın, İ. ve Zümrüt, Y. (2013). Doğa ve sanat ekseninde farklı yaklaşımlar. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4(4), 53-78.
- Aydın, S., Nalbant, K. G. and Eryılmaz, B. (2021). Artificial intelligence affects in digital arts and culture-art activities on digital platforms. In *Karadeniz 9th International Conference on Applied Sciences* (ss. 216-223).
- Aykut, A. (2013). Güncel sistemden estetik eğitime bir öneri: Görsel kültür kuramı. *Electronic Turkish Studies*, 8(9), 1-15.
- Ayverdi, İ. (2005). *Kubbealtı lugatı: Asırlar boyu târihî seyri içinde misalli büyük Türkçe sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Baisya, R. K. and Das, G. G. (2008). *Aesthetics in marketing*. New Delhi: Response Books.
- Barrett, T. (1994). Principles for interpreting art. *Art Education*, 47(5), 8-13.
- Bazzanella, M. (1995). *The evolution of a revolution: The industrial revolution and the arts and crafts movement then and now*. Unpublished Bachelor's Thesis, Carroll College, Helena, MT.
- Berk, E. (2018). Kitsch: Romantizmin gölgesinde. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 347-357.
- Berkup, S. B. (2014). Working with generations X and Y in generation Z period: Management of different generations in business life. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(19), 218-229.
- Bourriaud, N., Schneider, C. and Herman, J. (2002). *Postproduction: Culture as screenplay: How art reprograms the world*. New York: Lukas & Sternberg.
- Britannica. (2024). Computer network. In *Encyclopaedia Britannica*. Erişim: 20 Temmuz 2024, <https://www.britannica.com/technology/computer-network>
- Brown, S. and Patterson, A. (Eds.). (2000). *Imagining marketing: Art, aesthetics and the avant-garde*. London: Routledge.
- Buchanan, R. (1992). Wicked problems in design thinking. *Design Issues*, 8(2), 5-21.
- Buchloh, B. H. (1981). Figures of authority, ciphers of regression: Notes on the return of representation in European painting. *October*, 39, 39-68.
- Büyükkol, S. (2012). Reflection of classicism in postmodern times: Postmodern reviews upon pictures belonging to the period of classicism. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 1(5), 169-188.
- Can, G. Ş. (2019). Leonardo Da Vinci'nin "La Joconde" unun Mona Lisa modern ve postmodern sanatsal pratiklerde parodik yeniden üretimi. *Researcher*, 7(3), 44-64.
- Candy, G. J. R. (2005). *Generation X: Technology, identity and apocalypse in three novels by Douglas Coupland*. Unpublished Master's Thesis, University of the Witwatersrand, Johannesburg, South Africa.
- Carrier, D. (2008). *A world art history and its objects*. Penn State University Press.
- Cartwright, M. (2020, Eylül 24). Life in the workshop of a Renaissance artist. *World History Encyclopedia*. Erişim: 20 Temmuz 2024, <https://www.worldhistory.org/article/1611/life-in-a-renaissance-artists-workshop/>
- Cengiz, C. ve Cengiz, Ö. (2022). Sanatın yeni teknolojisi: NFT özgün ve özgür mü? *Moment Dergi*, 9(1), 52-72.

- Charters, S. (2006). Aesthetic products and aesthetic consumption: A review. *Consumption, Markets and Culture*, 9(3), 235-255.
- Chilvers, I. and Glaves-Smith, J. (1999). *A dictionary of modern and contemporary art*. New York: Oxford University Press.
- Claudon, F. (2006). *Romantizm sanat ansiklopedisi* (Ö. İnce & İ. Usmanbaş, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cobbledick, S. (1996). The information-seeking behavior of artists: Exploratory interviews. *The Library Quarterly*, 66(4), 343-372.
- Costes-Onishi, P. (2019). *Artistic thinking in the school*. Singapore: Springer.
- Çağlayan, E. (2020). Resim atölye derslerinde üretilen özgün çalışmalarda konu seçimine etki eden etmenlerin öğrenci görüşleri bağlamında incelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 10(1), 432-454.
- Çakmakcı, A. A. (2019). Sanat ve diyalog. *The Journal of Academic Social Science*, 89(89), 122-129.
- Çetin, M. ve Aktaş, A. (2021). Yapay zekâ ve eğitimde gelecek senaryoları. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 4225-4268.
- Dagalp, I. and Hartmann, B. J. (2022). From “aesthetic” to aestheticization: A multi-layered cultural approach. *Consumption Markets & Culture*, 25(1), 1-20.
- Danto, A. (2020). *Sanatın sonundan sonra* (Z. Demirsü, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Dede, B. (2018). Sanatın tarihsel serüveninde biçim ve içerik ilişkisi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 385-395.
- Değirmenci, N. ve Canduran, K. (2022). Sanatta geleneğin döngüsü: Güncel imgelerin geleneksel imgelerden yeniden üretilmesi. *Yedi*, 27, 75-85.
- del Blanco, R. M. Á. (2020). *Brand beauty unleashed: The value of aesthetics in marketing*. New York: Routledge.
- Demenev, D. N., Isaev, A. A. and Ryabinova, S. V. (2018). Measure of conventionality as the basis of creative approach to painting. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 8(S), 2042-2049.
- Depeli, G. ve Hepdinler, T. (2022). Tema editörlerinden (TR). *Moment Dergi*, 9(1), 1-6.
- Dickerson, M. (2013). *A'dan Z'ye sanat tarihi* (O. Düz, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Diñçeli, D. (2017). Sanat ve tasarım etiği. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 6(30), 585-617.
- Doğan, Ö. (2015). *Görsel sanatlarda çözümleme için değer kavramlarının yeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul.
- Dumbadze, A. and Hudson, S. (Eds.). (2013). *Contemporary art: 1989 to the present*. UK: Wiley-Blackwell.
- Durmaz, O. S. (2015). Post-modern paradigmanın kısılacında tüketim toplumu ve eleştirisi. *Mülkiye Dergisi*, 39(3), 123-150.
- Duydu, A. K. T. M. (2022). Geleneksel enstrümanların güncel imgelere döngüsü. *International Academic Social Resources Journal*, 7(40), 921-928.
- Edwards, V. C. (1978). *Painting and the changing role of art* (Doctoral dissertation, Rhodes University).
- Erdoğan, M. (2015). Küresel çağda çağdaş sanat ve küresel sanat pazarı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 75-98.

- Esanu, O. (2021). *Contemporary art and capitalism modernization*. New York: Routledge Advances in Art and Visual Studies, Taylor & Francis.
- Farago, F. (2006). *Sanat* (Ö. Doğan, Çev.). Ankara: DoğuBatı Yayınları.
- Fei, C. Z. (2016, Temmuz). Comparing the value of works of computer painting and traditional painting. In *2016 5th International Conference on Social Science, Education and Humanities Research (SSEHR 2016)* (pp. 1043-1045). Atlantis Press.
- Fishwick, P. A. (Ed.). (2006). *Aesthetic computing*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Floistad, G. (2007). *Contemporary philosophy*. Netherlands: Springer.
- Francastel, P. (2000). *Art & technology in the nineteenth and twentieth centuries*. New York: Zone Books.
- Funk, R. (2005). *Ben ve biz: Postmodern insanın psikanalizi* (Ç. Tanyeri, Çev.). İstanbul: YKY.
- Fyfe, G. J. (1984). Art exhibitions and power during the nineteenth century. *The Sociological Review*, 32(S1), 20-45.
- Galenson, D. and Jensen, R. T. (2001). Young geniuses and old masters: The life cycles of great artists from Masaccio to Jasper Johns. *National Bureau of Economic Research*.
- Gere, C. (2006). *Art, time and technology*. New York: Berg.
- Gidiş, P. A. (2022). Küreselleşme sürecinde değişen kimliklerin güncel sanattaki yansımaları. *Sanat-Tasarım Dergisi*, 13, 24-31.
- Giri, A. K. (1998). Perspectives: The aesthetics of production and consumption. *Review of Development and Change*, 3(1), 109-124.
- Godfrey, T. (2020). *The story of contemporary art*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Goldsmith, M. T. (1999). *The future of art: An aesthetics of the new and the sublime*. New York: SUNY Press.
- Gombrich, E. H. (2020). *Sanatın öyküsü* (Ö. Erduran & E. Erduran, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Goodwin, J. (2008). *The international art markets*. New York: Kogan Page Limited.
- Gökçe, S. (2015). *Sanatsal yaratma sürecinde estetik kaygının işlevi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Gökova, H. (2018). Ön-Rönesans dönemi resim sanatının özellikleri ve temsile dönük çağdaş resim sanatı üzerindeki etkileri. *Yedi*, 20, 97-109.
- Green, C. and Gardner, A. (2016). *Biennials, triennials, and Documenta*. UK: Wiley-Blackwell.
- Gude, O. (2007). Principles of possibility: Considerations for a 21st-century art & culture curriculum. *Art Education*, 60(1), 6-17.
- Güngen, Z. (Ed.). (2023). *Güzel Sanatlarda Öncü ve Çağdaş Çalışmalar*. İzmir: Duvar Yayınları.
- Gürbüz, Ö. (2001). Düşünce ile tema ve konu. *Kurgu: Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli İletişim Dergisi*, 101-108.
- Hagman, G. (2010). *The artist's mind: A psychoanalytic perspective on creativity, modern art and modern artists*. New York: Routledge.
- Harris, J. (2006). *Art history: The key concepts*. New York: Routledge.
- Haug, W. F. (1986). *Critique of commodity aesthetics*. Great Britain: University of Minnesota Press.

- Hauser, A. (1995). *Sanatın Toplumsal Tarihi* (Y. Gölönü, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hidajat, R. (2022). Traditional arts in the virtual production arena. In *International Conference on Art, Design, Education and Cultural Studies* (pp. 45-55). KnE Social Sciences.
- Hodge, S. (2014). *Art: Everything you need to know about the greatest artists and their works*. New York: Quercus.
- Hodin, J. P. (1951). Contemporary art; its definition and classification. *College Art Journal*, 10(4), 337-354.
- Hopkins, D. (2018). *After modern art: 1945-2017*. New York: Oxford University Press.
- Hudson, S. (2021). *World of art: Contemporary painting*. ABD: Thames & Hudson.
- Hutomo, S. B. (2022). Utilizing virtual idol “Luo Tianyi” to promote traditional culture to the Generation Z. In *Embracing the Future: Creative Industries for Environment and Advanced Society 5.0 in a Post-Pandemic Era* (pp. 120-123). Routledge.
- Işıtman, Ö. (2017). Producers of contemporary art: X, Y, Z generations. *Global Journal of Arts Education*, 55-60.
- Jones, A. (2006). *A companion to contemporary art since 1945*. United Kingdom: Blackwell Publishing.
- Kalkan, A. ve Altinkurt, L. (2012). Günümüz sanat ortamında çağdaş/güncel sanat yaklaşımlarına ilişkin sanatçı, eleştirmen ve sanat galericilerinin görüşleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 1-15.
- Kane, C. L. (2014). *Chromatic algorithms: Synthetic color, computer art, and aesthetics after code*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kaplan, B. T. ve Çarıkçı, İ. H. (2018). İş dünyasında jenerasyonlar: X, Y ve Z jenerasyonları üzerine kavramsal bir inceleme. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 25-32.
- Karaca, G. (2020). Soyut ama nesnel sanat: Minimalizm. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 10(2), 334-349.
- Kayahan, Z. (2019). Disiplinlerarası süreçte “resim-baskiresim yakınlaşmaları” üzerine bireysel söylemler. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 8(61), 1133-1147.
- Keely, A. J. (2018). Evaluation and valuation of art: An artist’s dilemma. *International Journal*, 6(1), 33-39.
- Kılıç, E. ve Sayın, E. (2020). Antik Çağ’da sanatta bireysellik. *Anasay*, 11, 87-104.
- Kılınç, G. (2011). Sanat, sanatçı, yapıt üçgeninde benliğin rolü. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(1), 87-99.
- Korkmaz, B. (2013). *Resim sanatında estetik değer*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Köksal, M. (2013). Tüketim çağında değişen estetik değerler. *Sanat, Tasarım ve Manipülasyon Sempozyumu* (s. 71). Sakarya, Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.
- Kroker, A. and Cook, D. (1945). *The postmodern scene: Excremental culture and hyper-aesthetics*. Montreal: New World Perspectives.
- Kvale, S. (1995). Themes of postmodernity. In W. T. Anderson (Ed.), *The truth about the truth: De-confusing and re-constructing the postmodern world* (pp. 18-25). New York: Putnam.
- Kwastek, K. (2013). *Aesthetics of interaction in digital art*. Cambridge, MA: MIT Press.

- Light, A. and Smith, J. (Eds.). (2005). *The aesthetics of everyday life*. New York: Columbia University Press.
- Macmillan, P. (2015). *Postdigital aesthetics: Art, computation, and design*. London: Palgrave Macmillan.
- Madoff, S. H. (Ed.). (2009). *Art school: Propositions for the 21st century*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Marshall, J., Stewart, C. and Thulson, A. (2021). *Teaching contemporary art with young people: Themes in art for K-12 classrooms*. New York: Teachers College Press, Columbia University.
- Mazzone, M. and Elgammal, A. (2019). Art, creativity, and the potential of artificial intelligence. *Arts*, 8(1), 26.
- Murray, P. (1936). *The art of the Renaissance*. London: Praeger.
- Na, L. (2023). Research on influence of digital media works on painting work. *Highlights in Business, Economics and Management*, 21, 137-146.
- Nalven, J. and Jarvis, J. D. (2005). *Going digital*. Boston: Thomson Course Technology.
- Naukkarinen, O. (2014). Contemporary aesthetics: Perspectives on times, space and content. *Contemporary Aesthetics (Journal Archive)*, 12(1), 5.
- Ni, N. (2023). Practical exploration of ethnic intangible cultural heritage theme in the thematic art creation of college students. *Pacific International Journal*, 6(2), 187-190.
- Olgun, H. B. ve Olgun, C. K. (2020). Çağdaş sanat veya öznesini yitiren sanat: Sanatçının ölümü. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 36, 316-354.
- Oskay, B. A. (2018). 1960 sonrası kavramsal sanatının günümüz resim sanatına etkileri. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7(47), 803-809.
- Önder, A. (2022). Dijital Rönesans ve NFT eserler ilişkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 377-394.
- Ötgün, C. (2008). Sanat yapıtına yaklaşım biçimleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2), 1-14.
- Özayten, İ. Ş. (2017). Günümüz mekânsal algılar bağlamında sanatçı atölyeleri ve Daniel Buren'in sergileme pratikleri. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 6(39), 3235-3244.
- Özdoğan, A. ve İliden, S. Y. (2023). Modern sanat akımlarında deformasyon. *LOKUM Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(1), 26-37.
- Özeskici, E. (2018). Sanatta değişen paradigmlar: Sanatçı, eser ve alıcı ilişkisi. *Yedi*, 20, 111-120.
- Özgür, F. (2020). Kafa karışıklığımızın resmi: Çağdaş sanat. *Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(8), 58-69.
- Öztürk Kamışoğlu, S. (2012). *Jackson Pollock ve Jung ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul.
- Papila, A. (2007). Kimliğin anlatım aracı olarak sanat. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 176-190.
- Paul, C. and Arnold, D. (Eds.). (2016). *A companion to digital art*. Wiley Blackwell.
- Popper, F. (2007). *From technological to virtual art*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Randolph, A. W. (2004). Gendering the period eye: Deschi da parto and Renaissance visual culture. *Art History*, 27(4), 538-562.
- Reichle, I. (2009). *Art in the age of technoscience: Transgressing the boundaries*. New York: Springer.

- Robertson, J. and McDaniel, C. (2010). *Themes of contemporary art: Visual art after 1980*. New York: Oxford University Press.
- Rutsky, R. L. (1999). *High techné: Art and technology from the machine aesthetic to the posthuman*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Sandell, R. (2009). Using form+ theme+ context (FTC) for rebalancing 21st-century art education. *Studies in Art Education*, 50(3), 287-299.
- Sarı, E. (2018). Sanat olgusunun tarihsel süreçte değişen tanımı, işlevi ve değeri üzerine. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32(45), 131-151.
- Shiner, L. (2001). *Sanatın icadı* (İ. Türkmen, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Silk, M., Gildenhard, I. and Barrow, R. (2017). *The classical tradition: Art, literature*. Malden, MA: John Wiley & Sons.
- Simonton, D. K. (1984). Artistic creativity and interpersonal relationships across and within generations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(6), 1273-1286.
- Smith, T. (2011). *Contemporary art: World currents*. Hong Kong: Laurence King.
- Smith, T. (2019). *Art to come: Histories of contemporary art*. Durham, NC: Duke University Press.
- Stallabrass, J. (2004). *Art incorporated*. New York: Oxford University Press.
- Stallabrass, J. (2020). *Çağdaş sanat: Bir tarihçe* (E. Soğancılar, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Süzen, H. (2018). Modern Batı sanat akımlarının güncel sanata katkıları. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2(1), 20-30.
- Swalwell, M. L. (2002). *Aesthetics and hyper/aesthetics: Rethinking the senses in contemporary media contexts*. Doctoral Dissertation, University of Technology, Sydney, Australia.
- Şahin, H. (2013). Postmodern sanatta eklektik nesneler. *Karadeniz Araştırmaları*, (36), 235-255.
- Taylor, P. G. (2004). Hyperaesthetics: Making sense of our technomediated world. *Studies in Art Education*, 45(4), 328-342.
- Tetikçi, İ. (2018). Resim sanatında usta çırak ilişkisi ve Türk sanat eğitimindeki yeri. *Journal Of Arts*, 1(2), 17-24.
- Tokdil, Ö. Ü. E. (2021). Çağdaş düşünce ve sanatta ütopya. *İstanbul Modern Bilimsel Araştırmalar Kongresi*, İstanbul.
- Tuğal, S. A. (2018). Dijital kaos. 3. *Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu*, Başkent Üniversitesi, Ankara, 55.
- Tunçel, O. (2018). Gelenek/modern ayrımında sanat. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7(47), 863-872.
- Turani, A. (1992). *Dünya sanat tarihi* (4. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turner, C. (2005). *Art and social change*. Canberra: Pandanus Books.
- Tüfek, A. A. (2022). Temsil ve temsil krizinin feminist sanata yansıması. *İnsanat Sanat Tasarım ve Mimarlık Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 82-98.
- Türkmenoğlu, H. (2014). Teknoloji ile sanat ilişkisi ve bir dijital sanat örneği olarak Instagram. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 87-100.
- Uğurlu, H. (2008). Teknoloji sanat ilişkisi: Günümüzde teknolojik sanatların amacı. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 247-262.

- Ünlü, M. M. (2019). Rönesans'ta sanat eğitimi. *Atlas Journal*, 5(18), 235-252.
- Ünsal, E. (2017). Saf resim: I. Kant, C. Greenberg ve soyut dışavurumculuk. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 216-233.
- Vatandaş, S. (2020). Zamanın ve mekânın sanallaşması (Felsefe ve bilimin nesnel gerçekliğinden, dijital çağın sanallığına: Zaman ve mekânın yapısal ve işlevsel değişimi). *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(20), 115-137.
- Verwoert, J. and Rorrison, H. (2005). Why are conceptual artists painting again? Because they think it's a good idea. *Afterall: A Journal of Art, Context and Enquiry*, (12), 7-16.
- Walker, J. (2001). *Art in the age of mass media*. London: Pluto Press.
- Wango, K. (2021). Thematic approach and derivation of subject matter as an avenue for expression and expressiveness in painting: Analysis of selected paintings by Kenyan contemporary artists in Nairobi, Kenya. *East African Journal of Arts and Social Sciences*, 3(1), 92-120.
- Wartofsky, M. W. (1993). The politics of art: The domination of style and the crisis in contemporary art. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 51(2), 217-225.
- Wharton, G. (2015). Artist intention and the conservation of contemporary art. *AIC Objects Specialty Group Postprints*, 22(1), 1-12.
- Wharton, G. (2015). Artist intention and the conservation of contemporary art. *AIC Objects Specialty Group Postprints*, 22(1), 1-12.
- Win, T. S. (2014). Marketing the entrepreneurial artist in the innovation age: Aesthetic labor, artistic subjectivity, and the creative industries. *Anthropology of Work Review*, 35(1), 2-13.
- Winegard, E. (2022). *Dijital medya teknolojilerinin sanatın ve tasarımın yaygınlaşmasındaki yeri ve önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Wolff, J. (1981). *The social production of art*. London: Macmillan Education UK.
- Yıldız, N. (2013). *Güncel sanat yapıtlarını okuma girişimi olarak güzel ve güzel yerine geçen kavramlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yılmaz, S. T. (2016). Geçmişten bugüne kimlik göstergesi olarak sanat. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42), 42-56.
- Yin, S. (2022). Analysis on the inner relationship between computer digital painting and traditional painting. *Mobile Information Systems*, 2022(1), 9462510.
- Yuedi, L. and Carter, C. C. (Eds.). (2014). *Aesthetics of everyday life: East and West*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Zengin, M. H. (2011). *XX. yüzyıl heykel sanatında sanatçı-nesne ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Zorloni, A. (2013). *The economics of contemporary art*. Berlin, Heidelberg: Springer.

ÖZ GEÇMİŞ

Şeyma Mol, Samsun İlkadım Güzel Sanatlar Lisesi’ni bitirdikten sonra Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim bölümünden 28.06.2021 tarihinde fakülte birincisi olarak mezun oldu. 2021 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Resim Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programına girdi.

İletişim Bilgileri:

ORCID: 0009-0003-3177-6469

Yayınlar:

- 1) Şeyma, M. (2024).Bir Konumlandırma Problemi Olarak Geleneksel Resim Sanatı Ve Dijital Resim Sanatı İlişkisi. I. Uluslararası İletişim, Teknoloji, Sanat ve Tasarım Kongresi (I st International, Communication, Technology, Art and Design Congress- ICTADC 2024). e- ISBN: 978-625-99707-7-6.

Katılım Belgesi:

- 1- Fresh Ankara 2. Çağdaş Sanat Sergisi (Sergileme) 2023
- 2- Yevgeni Onegin Çaykovski Resim Yarışması, (Sergileme), 2023
- 3- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Lisansüstü Öğrencileri Karma Sergisi, 2024